

GREINING AV UPPAFTUR STØRRI SUNDURSKILJING AV FØROYA TELE

FØROYA TELE
1. FEBRUAR 2022

Greitt úr hondum: 1. februar 2022

Copenhagen Economics CE

Neil Gallagher

Christian Jervelund

Karoline Thor

og **Magnus S. Petersen, lögfr.**

FORMÆLI OG LESIVEGLEIÐING

FORMÆLI

Føroya Tele (hereftir nevnt FT) er Føroya størsta telefelag og hevur síðani 2005 verið skipað sum eitt samtak (koncern) við einum móðurfelagi og fleiri dótturfeløgum, millum annað kervisfelagnum P/F Net (hereftir nevnt NET) og smásølu- og smásølufelagnum (retail-operator) FT-Samskifti P/F (hereftir nevnt Samskifti).

Gjøgnum árin hava verið afturvendandi ákærur og atfinningar um, at NET ger mismun. Ákæurnar snúgva seg um, at NET ikki viðger allar smásølu- og smásølufeløgum á jøvnum føti, men tekur Samskifti framum. Er hetta so, gevur tað Samskifti ein órímiligan fyrimun og máar undan móguleikanum fyri frælsari og javnbjóðis kapping á smásølumarknaðinum.

Fíggjarmálaráðharrin umhugsar at seta í verk sundurskiljing av NET frá FT til tess at handfara atfinningarnar og sleppa undan neiligu avleiðingunum av, at móguligur mismunur verður framdur. Fíggjarmálaráðharrin hevur tí biðið nevndirnar í FT og NET um at gera eina greining av, hvussu ein úrskiljing av NET frá FT-samtakinum fer at ávirka marknaðin, og herímillum hvussu úrskiljingin kann tryggja fult gjøgnumskygni umframt fría og javna kapping.

Fíggjarmálaráðharrin hevur eisini biðið um eina greining av, um tað finnst aðrir móguleikar, sum kunnu røkka sama úrsliti, t.d. ein uppafur størri sundurskiljing av virkseminum og markamóti millum NET og Samskifti, men har bæði feløgini framhaldandi verða rikin undir FT.

Arbeiðið fevnir í síni heild um:

at gera eina óhefta frágreiðing um, hvussu ein full ognarlig sundurskiljing røkkur málinum í samgonguskjalinum:

„Fyri at tryggja javnbjóðis kapping á fjarskiftismarknaðinum verður farið undir fulla ognarlaga sundurskiljing av almenna fjarskiftisnetinum,“ hvussu hetta fer at ávirka fjarskiftismarknaðin, og hvørjar fyrimunir og vansar hetta hevur fyri Føroya Tele samtakið og menningina av føroyska samskiftisnetinum.

Lýsing av arbeiðinum

Uppgávan, ið boðin verður út, fevnir um at gera eina frágreiðing við støði í arbeiðssetninginum niðanfyrri:

1. Søgulig lýsing av fjarskiftismarknaðinum seinastu 20 árin. Marknaðarstøða og fíggjarstøða.
2. Ein lýsing av, hvussu ein ognarlig sundurskiljing:
 - a. kann tryggja fult gjøgnumskygni, fría og javna kapping
 - b. hvussu ognarlig sundurskiljing ávirkar:

- iii. kundatænastur
- iv. kappingarneymar
- v. Føroya Tele samtakið
- vi. Menningina av føroyska samskiptisnetinum.

3. Ein lýsing av, um tað eru aðrar leiðir, t.d. at umskipa bygnaðin í P/f Telefonverkið og P/f Net:
- a. sum kunnu tryggja fult gjøgnumskygni, fría og javna kapping
 - b. hvussu ognarlig sundurskiljing ávirkar:
 - iii. kundatænastur
 - iv. kappingarneymar
 - v. Føroya Tele samtakið
 - vi. Menningina av føroyska samskiptisnetinum.

Nevndirnar í FT og NET hava biðið Copenhagen Economics saman við Magnus S. Petersen, lögfr., um at gera greiningina.

Vit hava í arbeiðnum hildið, at tað er viðkomandi ikki bert at viðgera eina møguliga sundurskiljing av NET frá FT, sum skilliga er umrøtt í lýsingini av arbeiðnum, men eisini at viðgera eina møguliga flyting til NET av farnetinum, sum í dag liggur í Samskipti.

Vit halda, at tað er viðkomandi at viðgera spurningin, tí tað annars er váði fyri, at somu vandamál, sum elvdu til hesa greining – t.e. illgruni um at gera mannemun – eisini frameftir tekur seg upp við atliti til atgongd til farnetið.

Av tí at lýsingin av okkara arbeiði ikki beinleiðis fevnir um ein møguligan flutning av farnetinum, hava vit greinað hetta serskilt í „Addendum“, sum finst síðst í hesari frágreiðing.

Okkara greining er grundað á dátur frá ymsum keldum:

- Dátur um telesamskiptismarknaðin í Føroyum
- Dátur innsavnaðar frá Kappingareftirlitinum og Fjarskiptiseftirlitinum
- Dátur innsavnaðar frá FT-samtakinum
- Viðtalur við teir týðandi virkandi á marknaðinum¹
- Úrval av royndum í útlondum, sum hava týðning fyri hesa greining

Viðtalurnar eru gjørdar við atliti til:

- at skilja marknaðarstöðuna í dag,
- at meta um, hvussu gjøgnumskygnið er,
- at meta um, hvussu álitid er,
- at greina møguligar fyrimunir og vansar við at úrskilja NET frá FT-samtakinum.

Góðskuviðtalurnar eru gjørdar fyri at skilja marknaðarstöðuna í dag, meta um gjøgnumskygni og álit, umframt at greina møguligar fyrimunir og vansar við at skilja NET frá FT-samtakinum.

¹ Ein listi yvir viðtalurnar er endurgivin í Skjali 1.

Vit eru var við, at persónar,² sum vit hava havt samrøður við, kunnu koma við hugburði, sum er í samsvari við egin áhugamál (herímillum bæði FT, NET og kappingarneytarnir hjá FT). Tað er ikki gjørligt hjá okkum endaliga at meta, um alt tað, sum er ført fram, er líka álítandi. Hugburður og uppáhald eru tó endurgivin í hesari frágreiðing; eisini í teimum førum, har tað ikki er møguligt at staðfesta gildi teirra.

Generelt eru allar tær ymsu dátukeldurnar – bæði tær kvalitativu og tær kvantitativu – íkast til eina heildarmeting.

T.d. eru íkastini frá samrøðunum tillutað eina ávísa vekt í samlaðu metingini, men tey standa ikki einsamøll og skulu síggjast í samhangi við hinar dátukeldurnar, t.d. marknaðarpartar, prísir og íløgustig. Tað er ikki realistiskt at seta álítandi útrökningar upp av teim neyvu smásølu-prísávirkanunum, sum roknað kann verða við í teim ymsu sundurskiljingarmodellunum – og tað er harvið ikki møguligt at gera eina kvantitativa cost/benefit greining. Okkara niðurstøður eru tí grundaðar á kvalitativar vingar.

LESIVEGLEIÐING

Í *kapitli 1* gjøgnumganga vit stutt støðið undir frágreiðingini, hvussu FT-Samtakið er skipað í dag, lýsa lógarregluringina og søguligu menningina á fjarskiftismarknaðinum.

Harumframt lýsa vit nakrar av undanfarnu kanningunum, sum greiða frá sama høvuðsevni, t.e. um og hvussu ein sundurskiljing av eiganum av fjarskiftiskervinum (NET) og veitarin af fjarskiftistænastu (Samskifti) kann ella eigur at verða sett í verk fyri at tryggja fría og javna kapping á føroyska fjarskiftismarknaðinum.

Í *kapitli 2* lýsa vit tær fortreytir, sum skulu vera til staðar fyri at tryggja góð úrslit á fjarskiftismarknaðinum. Hesar fortreytir – ella eyðkenni – eru tann fíggarligi og hugtaksligi greiningarkarmur, sum er grundarlag undir okkara greining í komandi kapitlunum.

Í *kapitli 3* greina vit marknaðarúrslitini í dag við støði í marknaðinum fyri breiðband umframt marknaðin fyri mobiltænastur. Vit hyggja m.a. at marknaðarpørtum, príslegu og íleggingarstøði. Harumframt lýsa vit stutt lønsemið á føroyska fjarskiftismarknaðinum.

Í *kapitli 4* greina vit støðuna hjá fortreytunum á marknaðinum í dag, sum skulu vera við til at tryggja góð marknaðarúrslit. Vit hyggja serliga at trimum yvirskipaðum fortreytum 1) eini vælvirkandi smásølu-kapping 2) eitt dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligan prís og 3) einum effektivum marknaði.

Í hvørjum av hesum punktum meta vit eisini um nøkur undirpunkt, sum skulu vera til staðar, fyri at marknaðurin hevur tær røttu fortreytirnar til tess at lata brúkarum, virkjum og føroyska samfelagum góð úrslit.

2 Ein listi yvir viðtalurnar er endurgivin í Skjali 1.

Í *kapitli 5* lýsa vit royndir í útlondum, serliga í Íslandi og Danmark, men eisini øðrum londum, sum hava sett í verk ella hava umhugsað at fremja meira sundurskiljing.

Í *kapitli 6* lýsa vit ymisk modell fyri sundurskiljing í Føroyum. Vit vísa á tvey høvuðsmodell. Eitt modell, har NET lögfrøðiliga verður skilt frá restini av FT-samtakinum og flutt til Føroya landsstýri sum eigara (Modell 1), og eitt modell har tað bert verða framd onnur funktionell tiltøk at skilja sundur, men har NET framhaldandi verður partur av FT-samtakinum (Modell 2).

Herumframt hava vit í „Addendum“ lýst eina støðu, har ein bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing eisini umfatar, at ávísar ognir og virkseml í sambandi við farnetið verður flutt til NET.

Í *kapitli 7* greina vit møguligar ávirkanir, sum tey ymsu sundurskiljingarmodellini hava, t.e. fyrimunir og vansar.

INNIHALDSYVIRLIT

FORMÆLI OG LESIVEGLEIÐING

Formæli	3
Lesivegleiðing	5
Samandráttur	10

KAPITTUL 1

Inngangur	14
1.1 Grundarlagið fyri frágreiðingini	14
1.2 Bygnaðurin hjá FT-samtakinum	14
1.2.1 Samskipti	15
1.2.2 P/F NET (Fyrr P/F FT-Net)	17
1.2.3 P/F Shefa	
1.3 Lógarregulering og søgulig menning	22
1.3.1 Lógarregulering í høvuðsheitum	22
1.3.2 Søguliga gongdin	23
1.4 Áður gjørdar kanningar við sama høvuðsevni	24
1.4.1 Kervisfrágreiðingin af 22. oktober 2004	25
1.4.2 VMR, (2005) eftirmeting av bygnaðinum hjá P/F Telefonverkinum	25
1.4.3 SPEKT frágreiðing 30. januar 2018	26
1.4.4 SPEKT, eftirmeting frá mars 2019	27

KAPITTUL 2

Fortreytir fyri at tryggja góðan marknað	37
2.1 Vælvirkandi smásølukapping	38
2.2 Dygdargott undirstøðukervi til rímligar prísir	39

KAPITTUL 3

Greining av marknaðarstöðuni í dag	42
3.1 Breiðband	42
3.1.1 Marknaðarpartar	43
3.1.2 Prísir	44
3.1.3 Íløgur í fjarskiftiskervið	46
3.2 Fartænastur	48
3.2.1 Marknaðarpartar	48
3.2.2 Prísir	50
3.2.3 Íløgur í fjarskiftiskervi	50
3.3 Aðrar tænaastur	51
3.3.1 Fastnettelefoni	51
3.3.2 Sjónvarp	51
3.4 Lønsemi á føroyska fjarskiftismarknaðinum	52

KAPITTUL 4

Greining av fortreytunum í dag	54
4.1 Vælvirkandi smásølukapping	54
4.1.2 Gjøgnumskygni og álit	
4.1.3 Ráðandi atferð á smásølumarknaðinum	59
4.2 Dygdargott undirstøðukervi fyri rímligar prísir	59
4.2.1 Íløgur í undirstøðukervi	60
4.2.2 Prísir fyri at fáa atgongd	61
4.3 Effektivir marknaðir	62
4.3.1 Samvirkanarárin	62
4.3.2 Reguleringsútreiðslur	63

KAPITTUL 5

Vertikal sundurskiljing uttanlands	64
5.1 Danmark	65
5.2 Ísland	65
5.3 Royndir úr øðrum londum	66
5.3.1 Bretland	66
5.3.2 Írland	67
5.3.3 Kekkia	68
5.3.4 Nýsæland	68

KAPITTUL 6

Møgulig sundurskiljingarmodell	70
6.1 Modell 1: Bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing	70
6.1.1 Gjøgnumførsla	70
6.2 Modell 2: Uppaftur funktionellari sundurskiljing	71
6.2.1 Gjøgnumførsla	71

KAPITTUL 7

Greining av móguligum sundurskiljingarmodellum	73
7.1. Modell	74
7.1: Bygnaðarlig (strukturel) sundurskiljing	74
7.1.1 Ávirkan av bygnaðarligari (strukturellari) sundurskiljing	75
7.2 MODELL 2: Uppaftur funktionellari sundurskiljing	78
7.2.1 Ávirkanin av uppaftur funktionellari sundurskiljing	79

ADDENDUM

Bókmentalisti	85
SKJAL 1. Viðtalur	86
SKJAL 2. Samtaksdiagram	87
SKJAL 3. Nevnd og nevndarlimir	88
SKJAL 4. Yvirlit yvir kærur hjá fjarskiftis- og kappingareftirlitinum	89
SKJAL 5. Kæra og uppskot til kappingareftirlitið frá Elektron og Vodafone	92

SAMANDRÁTTUR

FT hevur síðani 2005 verið skipað sum eitt samtak við einum móðurfelagi og fleiri dótturfeløgum, herímillum NET og Samskifti. Gjøgnum árin hava verið afturvendandi ákærur og atfinningar um, at NET vísir diskriminerandi atferð.

Fígjarmálaráðharrin umhugsar tí, um ein sundurskiljing av NET frá FT skal setast í verk – annaðhvørt bygnaðarlig (strukturell) ella funktionelt – til tess at ganga atfinningunum á mæti og sleppa undan neiligu avleiðingunum av, at møguligur mismunur verður framdur.

Vit hava greinað væntandi ávirkan av:

Einari bygnaðarligari (strukturellari) sundurskiljing av NET

Einari meiri funktionellari sundurskiljing av NET

Vit hava, sum nevnt í formælinum, hildið tað vera viðkomandi ikki bert at viðgera eina møguliga sundurskiljing av NET frá FT, men eisini eina møguliga flyting av ávísnum ognum og virksemini í sambandi við mobilinfrakervið frá Samskifti til NET. Hesa viðgerð og niðurstøðurnar av greiningini eru lýstar í „Addendum“, sum finst seinast í frágreiðingini.

Ávirkanin av einari bygnaðarligari (strukturellari) sundurskiljing av NET

Vit halda, at tað eru tvær jalligar ávirkanir við einari bygnaðarligari sundurskiljing av NET.

Fyri tað fyrsta halda vit, at ein bygnaðarlig sundurskiljing tryggjar fult gjøgnumskygni millum smásøluoperatørarnar, hvat viðvíkur teirra treytir fyri atkomuna til undirstøðukervi (infrastruktur). Ein bygnaðarlig sundurskiljing borgar fyri fullum gjøgnumskygni við at tryggja, at NET ikki longur hevur felags áhugamál við einstøkum smásøluoperatøri á marknaðinum. Hetta fer uttan nakran iva at tryggja, at NET ikki longur verður eggjað til at gera mismun millum smásølu-operatørarnar og at geva egnum felagi betri sòmdir.

Tað eru tekin um, at tað veruliga er trot á gjøgnumskygni og vantandi áliti á marknaðinum í dag, tí tað hava verið fleiri kærur og eisini kappingarmál um atferðina hjá FT. Talið á kærurum er møguliga minkandi í mun til fyri nøkrum árum síðani, men tær eru ikki horvnar.

Fjarskiftiseftirlitið hevur upplýst, at í tíðarskeiðnum frá 2015 til 2020 vóru 9 kærur um FT frá ymsum virkandi á marknaðinum.

Kappingareftirlitið upplýsir, at teir hava viðgjørt eina kæru í nevnda tíðarskeiði. Vit hava skilt, at nevnda kæra hevði við sær eina eftirlitskanning hjá FT.³

Harumframt halda allir kappingarneytarnir hjá Samskifti, at teir framhaldandi eru fyri mismuni av misjovnum slagi – ein hugburður, sum vit tó viðmerkja, at kappingarneytarnir helst hava áhuga at bera fram.

3 Sosialurin: *Løgdu hald á skjøl og teldur hjá stjórum í Føroya Tele (14/05–2021).*

Fyri tað annað halda vit, at ein bygnaðarlig sundurskiljing fer at geva eina fría og javna smásølukapping. Hetta hendir av sær sjálvum, og um frí og jøvn kapping er endamálið, kann ein bygnaðarlig sundurskiljing tí metast at verða til fyrimunar, sama hvat ávirkanin verður á marknaðin.

Annars eru tó eisini tekn um ónýttar møguleikar at betra um marknaðarúrslit við t.d. lægri prísnum og betri kundatænastu – serliga á breiðbandmarknaðinum. M.a. hevur Samskifti í dag ein sera stóran marknaðarpart við uml. 80% av breiðbandi. Samskifti hevur avgjørt størsta marknaðarpart av øllum tele-operatørum í Norðurlondum, og marknaðarparturin hjá Samskifti hevur stígvíst verið vaksandi gjøgnum fleiri ár. Hartil kemur, at prísurin á breiðbandi er sera høgur sammett við onnur Norðurlond. Í Føroyum er prísurin á breiðbandi per megabit meira enn trýggjar ferðir so høgur sum í Danmark, sum annars er tað Norðurland, sum hevur næsthægstu prísir – tó at vit viðmerkja, at høgir prísir móguliga partvíst kunnu vera orsakað av høgum kostnaði í Føroyum.

Ein bygnaðarlig sundurskiljing fer eisini at kunna styrkja møguleikarnar fyri fríari og javnari smásølu-kapping á marknaðinum fyri fartænastur, har Samskifti eisini hevur ein sera stóran og vaksandi marknaðarpart við 75%. Prísurin á hesum marknaði er tó longu ájavnt við norðurlendskar prísir.

Um ein styrkt smásølukapping, gjørd mógulig av bygnaðarligari sundurskiljing, t.d. kundi havt við sær 5% lægri brúkaraprísir á breiðbandi, hevði tað havt við sær ein brúkarafyrimun upp á uml. 5 mió. kr. árliga.⁴ Av tí at tað veruliga bert eru tveir stórir smásølukappingarneytar á marknaðinum í dag, er kappingarstøðan tó serliga skroypilg í Føroyum, og tað er ikki bert sterk prískapping, sum er upp á spæl.

Brúkarakostnaðurin tongdur at ikki at gera inntriv kann soleiðis vera nógv hægri enn t.d. 5 mió. árliga um vandi er fyri, at Nema, sum einasti veruligi kappinganeyti hjá Samskifti, tekur seg av marknaðinum. Sama hvørjar væntaðar prísávirkanir verða, viðmerkja vit, at ein frí og jøvn kapping eigur at vera stevnumiðið í sær sjálvum sambært lýsing av uppgávuni.

Tær báðar jaligu ávirkanirnar av einari bygnaðarligari sundurskiljing skulu vigast upp ímóti teim neiligu ávirkanunum.

Vit halda, at ein bygnaðarlig sundurskiljing fer at hava lutfalsliga lítla neiliga ávirkan.

Orsökkin er, at tað eru lutfalsliga fá samvirkanarárin (synergieffekt) í FT-Samtakinum, sum verða mist við sundurskiljingini, tí at virksemi og brotflatar millum NET og Samskifti longu eru avmarkað. Dótturfeløgini býta í dag atgongd til felags tilfeingi, herímillum stápsfunktiúnir í móðurfelagnum (figging, IT v.m.) og felags bygning, men samstarva annars ikki dagliga. Verður ein bygnaðarlig sundurskiljing gjøgnumførd, verða væntaðu samlaðu øktu útreiðslurnar lutfalsliga avmarkaðar. Royndirnar úr øðrum londum sum í Danmark og Íslandi peika á, at tað ikki eru stórvegis samvirkanarárin farin fyri skeytið við bygnaðarligari sundurskiljing. Harumframt býta dótturfeløgini hjá FT figging gjøgnum móðurfelagið, t.d. tá ið íløgur verða gjørdar í undirstøðukervi – og ein sundurskiljing ger harvið figgingarmøguleikarnar hjá NET og /ella Samskifti veikari. Vandin fyri hesum kann tó avmarkast, um ein tryggjar rættan kapitalbygnað í nýggju feløgunum. Royndir úr Danmark – har bygnaðarlig sundurskiljing varð gjørd av

4 Grundað á, at prísurin hjá 18.443 haldarum kann lækka við 5 % frá kr. 487 mánaðarlaga.

handilsligum grundum – benda á, at sundurskiljing ikki ger figgingarmøguleikarnar stórvegis veikari. Umframt tær móguligu neiligu ávirkanirnar verða tað eisini einsinnisgjöld av at seta í verk bygnaðarlaga sundurskiljing – t.d. flytikostnaður, útreiðslur til starvssetan og venjing av nýggjum medarbeiðarum v.m.

Verður ein bygnaðarlig sundurskiljing sett í verk, fer tann praktiska íverksetingin m.a. at hava við sær, at:

- FT avhendir síni partabrøv í dótturfelagnum NET (áljóðandi 85 mió. kr.) til Føroya landsstýri.
- FT avhendir síni partabrøv í dótturfeløgnum Shefa P/F og Shefa Telecom lt.d.,(áljóðandi ávikavist 85 mió. kr. og 1 £)
- FT avhendir høvuðssætið í Hoyvík, matr.nr. 1aø, Hoyvík, við ástandandi bygningum og tilhoyri, til NET.
- FT flytur úr høvuðssætinum.

Ávirkanin av uppافتur funktionellari sundurskiljing av NET

Funktionell sundurskiljing er annar móguleiki ístaðin fyri eina bygnaðarlaga sundurskiljing – sum liður í at útvega gjøgnumskygni og at tryggja fría og javna kapping.

Vit meta tó, at ein uppافتur størri funktionell sundurskiljing ikki í líka stóran mun sum ein bygnaðarlig sundurskiljing borgar fyri fullum gjøgnumskygni og tryggjar móguleikan fyri fríari og javnari smásølukapping.

Grundin er, at illgrunin um diskriminerandi atferð fer at standa við líka so leingi, sum feløgini eru í sama samtaki.⁵ Flestu skuldsetingarnar um vantandi gjøgnumskygni eru ikki beinleiðis tongdar at teimum tiltøkum, sum neyðturviliga hevði verið tikið hond um, við einari uppافتur funktionellari sundurskiljing. Til dømis snúgva tær seg í minni mun um, at medarbeiðarar hjá NET og Samskifti arbeiða í sama bygningi. Tvørrandi gjøgnumskygni og álit byggir soleiðis í dag í størri mun á bleyt uppáhald og ákærur um, at gjørdur verður mannemunur í tí mátanum, sum NET ger íløgur vegna samtaksbygnaðin og áeggjan.

Vandaligar meldingar og økt gjøgnumskygni um netverksíløgurnar hjá NET fara móguliga at styrkja álit, men helst ikki nóg mikið til at tryggja fult gjøgnumskygni, um kappingarneytarnir ikki í nóg stóran mun líta á mekanismurnar.

Í Bretlandi er hetta so, har kappingarneytarnir millum smásøluoperatørarnar framhaldandi siga frá illgruna um diskriminátión, hóast talan er um eina víðtøkna meldingarskipan til tess at tryggja gjøgnumskygni hjá funktionelt sundurskilda netfelagnum.

Harumframt røkkur ein uppافتur størri funktionell sundurskiljing ikki einari fullkomiliga fríari og javnari kapping, tí at kappingarneytarnir hjá Samskifti við at nýta undirstøðukervið hjá NET verða við til at styrkja figgjarligu støðuna hjá Samskifti.

5 Illgrunin um at gjørdur verður mannemunur, valdar ikki bert, tá ið tað ræður um atgongd til fastnetið – sum støðan er í dag – men eisini frameftir fer illgrunin at vera har í sambandi við atgongdina til eitt nýtt 5G-net, sum FT-samtakið eigur og rekur gjøgnum Samskifti.

Hesin trupulleiki gjørdi seg galdandi í Íslandi, tá ið kappingarneytarnir hjá undanfarna ríkissmáslu-felagnum eftir uppافتur størri funktionella sundurskiljing framhaldandi vóru afturhaldin við at nýta undirstøðukervið hjá netfelagnum.

Ein uppافتur funktionellari sundurskiljing væntast ikki í líka stóran mun sum ein bygnaðarlig sundurskiljing at geva fyrimunir. Samstundis hevur ein uppافتur størri funktionell sundurskiljing við sær á leið som vansar sum bygnaðarlig sundurskiljing.

Hartil kemur so, at ein uppافتur størri funktionell sundurskiljing hevur við sær eyka útreiðslur til meldingar (frágreiðingar), sum miða eftir at skapa gjøgnumskygni. Tó kann ein uppافتur størri funktionell sundurskiljing hava tann lutfalsliga fyrimun, at hon ikki ger figgingarmøguleikarnar veikari.

KAPITTUL 1

INNGANGUR

Í hesum kapitli gjøgnumganga vit stutt bakstøðið undir frágreiðingini (sí part 1.1.), bygnaðin hjá FT-samtakinum í dag (sí part 1.2), lógarreguleringina og søguligu gongdina (sí part 1.3) og undanfarnu kanningarnar, sum eru gjørdar við sama høvuðsevni (sí part 1.4).

1.1 GRUNDARLAGIÐ FYRI FRÁGREIÐINGINI

Sum nevnt í formælinum hava, síðani einarætturin varð avtikin verið afturvendandi ákærun og atfinningar um, at NET ger mannarnum (diskriminerende adferd). Ákærunar snúva seg um, at NET ikki fer líka við smásølu-operatørnum, men gevur Samskipti fyrimunir. Er hetta so, gevur tað Samskipti ein órímiligan fyrimun og máar undan einari fríari og javnari kapping á smásølumarknaðinum.

Tí hava verið gjørdar fleiri kanningar av marknaðinum gjøgnum tey síðstu 20 árinum fyri at vita, um skipanin í FT-samtakinum er nóg góð til at skapa fría og javna kapping, sí eisini part 1.4. Millum annað orsakað av teim afturvendandi ákærunum og upphaldunum varð í samgonguskjalinum 14. sept 2019 millum Fólkaflakkin, Sambandsflokkinn og Miðflokkinn sett inn, at tað skuldi ein bygnaðarlígr sundurskiljing av NET frá FT-samtakinum:

„Fyri at tryggja javnbjóðis kapping á fjarskiptismarknaðinum verður farið undir fulla ognarliga sundurskiljing av almenna fjarskiptisnetinum.“

Seinni hevur fígghjarmálaráðharrin tó fyrst biðið nevndirnar í FT og NET um at gera eina greining av, hvussu ein sundurskiljing av NET frá FT-samtakinum fer at ávirka marknaðin, og herímillum hvussu sundurskiljingin kann borga fyri fullum gjøgnumskygi umframt fríari og javnari kapping. Fígghjarmálaráðharrin hevur eisini biðið um eina greining av, um tað finnast aðrir móguleikar, sum kunnu røkka sama úrsliti, t.d. ein uppáttur størri (funktionell) sundurskiljing av virksemini og brotflatum millum NET og Samskipti, men har bæði feløgini framhaldandi verða ríkin saman undir FT.

Nevndirnar í FT og NET hava biðið Copenhagen Economics saman við Magnusi S. Petersen um at gera hesa greining.

1.2 BYGNAÐURIN HJÁ FT-SAMTAKINUM

Sum tilskilað samtykti Føroya Løgting, samstundis sum 1997-lógin um fjarskipti, eina løgtingslóg um at stovna partafelag við navninum Telefonverkið P/F (FT), sum yvirtók ogn og skuld hjá Telefonverki Føroya Løgtings. Løgtingslóg nr. 42 frá 3. apríl 1998 um umlegging av Telefonverki Føroya Løgtings til partafelag.

Sambært lögtingslógini varð felagið stovnað við tí endamáli:

- *at hava í hondum og reka fjarskiftiskervi og fjarskiftistænastu umframt aðra vinnu, sum hevur samband við hetta virkseimið.*

Seinni hevur FT stovnað nøkur dótturfeløg, og í dag hevur FT-samtakið hesi 9 feløgini. Eitt yvirlit yvir samtakið er lýst í Talvu 1.

Talva 1

Yvirlit yvir tey 9 feløgini í FT-samtakinum

Feløg	P.p.	Eginogn, milliónir	Eigari (pct.)	Stjóri	Nevnd.form.
FT	60	530	100	Jan Ziskasen	Bjarni Arnason
NET	85	109	100	Páll H. Vesturbú	H.Steingrímsson
Shefa	30	54	100	Páll H. Vesturbú	Jan Ziskasen
Shefa Telecom	1	1	100	Páll H. Vesturbú	
Samskifti	55	83	100	Hans J. Langgaard	Jan Ziskasen
Televarpið	1,2	6,7	100	Edvard S. Joensen	Jan Ziskasen
Í/F Klintra		2,6	50	Jógvan K. Glerfoss	Jan Ziskasen
Føroyska Nummar	1,5	0,75	66,50	Michael Thomsen	Gudny Langgaard
Formula	1,5	36	33,40	Fróði Magussen	Niels W.Poulsen

FT er móðurfelag til dótturfeløgini. Partapeningurin er 60 milliónir kr., og eginognin ultimo 2020 var slakar 530 milliónir kr.

Virki felagsins fer fyrst og fremst fram gjøgnum dótturfeløgini, harav virkseimið hjá Samskifti, NET og Shefa er tað berandi.

Móðurfelagið hevur eina røð av stápsfunktiómum, harímillum fíggardeild og HR,⁶ sum virka tvørtur um feløgini í samtakinum. FT fíggar eisini bæði NET og Samskifti. Tá ið henda frágreiðing varð gjørd, skyldaði NET uml. 70,2 milliónir til móðurfelagið og Samskifti uml. 18,7 milliónir.

1.2.1 Samskifti

FT-Samskifti P/F varð stovnað tann 30. juni 2005 samstundis sum P/F FT-Net (seinni P/F Net).

FT eigur allan partapeningin upp á 55 milliónir kr., og felagið hevði ultimo 2020 83. milliónir kr. í eginogn. Høvuðstølini tey seinastu fimm árinu eru lýst í Talvu 2.

⁶ HR stendur fyri Human Resources. Tað kann verða týtt til menniskjaligt tilfeingi ella starvsfólk. Oftast verður hugtakið HR brúkt um eina HR-deild, sum er tann virkisdeildin, sum hevur ábyrgd av starvsfólkunum.

Talva 2

Høvuðs- og lyklatøl (kr. 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020
Rakstur					
Bruttoúrslit	72.150	72.092	76.216	70.361	81.535
Úrslit áðrenn figgjarpostar	25.795	24.301	24.148	12.916	15.602
Figgjarligir postar	-228	-754	-924	-953	-1.250
Ársúrslit	20.965	19.308	19.044	9.790	11.753
Figgjarstöða					
Figgjarstöðujavnvág	180.055	183.361	195.367	155.542	156.833
Eginpeningur	76.986	81.294	90.338	81.128	82.881

Kelda: Ársfrágreiðing 2020, síða 7.

Samskipti er tað felagið í samtakinum, sum bjóðar teletænastur til endabrákararnar. Endabrákararnir fevna bæði um almennar og privatar brúkarar og virkir. Høvuðstænasturnar eru tastnet-telefoni, fartelefoni og internet.

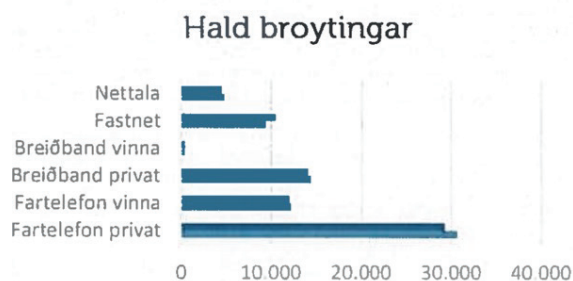
Sum avgerandi liður í tilbúgvng Føroya hevur Samskipti ment og stovnað eina nýggja samskiptisskipan, nevnd KIMA, sum er ein sonevnd „Mission Critical Push-to-Talk“⁷ skipan.

Skipanin er sett í verk og varð latin Ríkisløgregluni í desember 2020. Skipanin er ment saman við svensku fyrirkuni Ericsson og er grundleggjandi fyri tilbúgvng Føroya, har allir luttakarar eru við, løgregla, slökkilið, vaktar- og bjargingartænastan v.m.

Samskipti eigur eisini egið farnet, sum er ment frá NMT, 2G, 3G og núverandi 4G. Samskipti hevur boðað frá, at tey eru byrjað við íløgum í eitt nýtt 5G farnet, sum tey vænta verður virkið í Føroyum í 2022/23.

Býtið av høvuðvirkseminum er lýst í Mynd 1.

Mynd 1

Kelda: Ársfrásøgn 2020.

7 Mission-critical push-to-talk er eitt fyrisett mál fyri samskiptisloysnir til almenna trygd, ið lýkur ávís krøv, millum annað álitandi rakstrartrygd, smáar seinkingar o.a.

Byrjað er við 5G, men tað hava verið munandi seinkingar grundað á hugleiðingar um, hvør skuldi lata tøkniina. Kinesiska felagið Huawei, sum FT hevði útgerð frá, er vrakað, og leverandørurin er nú svenska Ericsson. Roknað verður við, at 5G mobilnetið er liðugt í 2022/23.

1.2.2 P/F NET (Fyrr P/F FT-Net)

P/F NET (hereftir NET) varð stovnað 30. juni 2005 av móðurfelagnum FT, samstundis sum Samskipti varð stovnað. FT eigur allan partapeningin upp á 85 mió. kr., og felagið hevði ultimo 2020 109 mió. kr. í eginogn.

Undirstøðukervið skuldi leggjast í NET, og útbjóðing av tænastrum til kundar skuldi leggjast í Samskipti. Tað gjørdist úrslitið av Kervisfrágreiðingini frá 2004.

NET eigur undirstøðukervið, bæði tá ið tað ræður um kopar í jørðini og tað fipurnet, sum NET er í holt við at leggja út í Føroyum. Harumframt eigur NET tær flestu av mastrunum, sum Samskipti nýtir sum loftborna netið til fartelefoni.

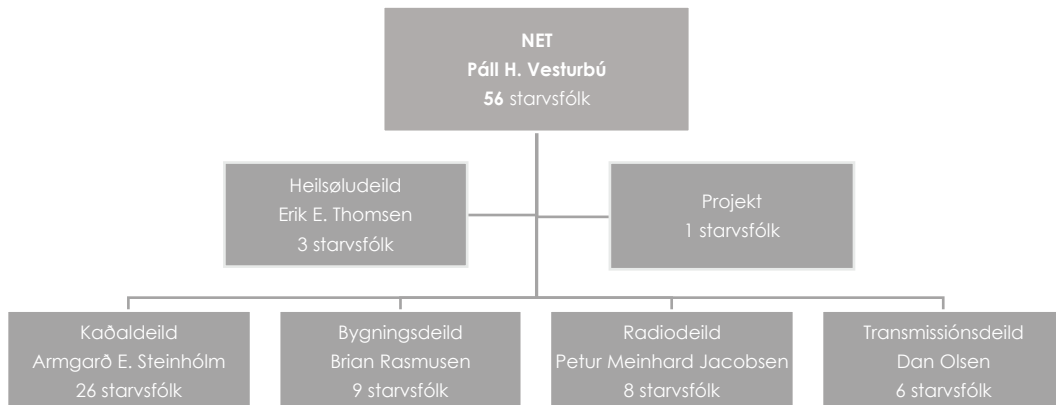
NET lýsir sjálvt sítt endamál og sína strategi soleiðis:

- *NET hevur til endamáls at útbyggja og viðlíkahalda eitt sterkt og nútímans undirstøðukervi við høgari orku og at selja nettænastur til allar fjarskiptisveitarar til javnbjóðis treytir.*

NET er býtt í fyra virkisøki umframt tvær yvirskipaðar deildir. Býtið er lýst í Mynd 2.

Mynd 2

Virkisøki hjá NET

Hvat leiðslu felagsins viðvíkur er tað, sum ein liður í funktionellu sundurskiljingini viðmælt av SPEKT, sett í verk at velja eina nevnd, sum ikki er so heft at móðurfelagnum. Millum annað er stjórin hjá kappingarneytanum Nema valdur í nevndina. Ein advokatur, sum ikki er advokatur fyri FT, er eisini valdur í nevndina, og nevndarformaðurin er eisini óheftur av samtakinum. Samtaksstjórin er vanligur nevndarlimur.⁸

8 Sí eitt fullt samtaksdiagramm í Skjali 2.

Tað sæst tó ikki í skrásettu viðtøkum felagsins, at nakrar broytingar eru í viðtøkunum um val av nevndarlimum. Partaeigarin, t.e. FT, hevur tí sambært partafelagslógini einsamallur avgerðarrættin, hvør verður valdur í nevndina. Føroya landsstýri, sum er einasti partaeigari í FT, kann sjálvandi á aðalfundi í FT koma við viðmælum til leiðsluna í FT um val av nevndarlimum í dótturfelagið.

Høvuðstøluni hjá NET fyri tey seinastu fimm árinu eru lýst í Talvu 3.

Talva 3
Høvuðs- og lyklatøl (kr. 1.000)

	2020	2019	2018	2017	2016
Rakstur					
Bruttoúrslit	81.535	70.361	76.216	72.092	72.150
Úrslit áðrenn fíggarpostar	15.602	12.916	24.148	24.301	25.795
Fíggarligir postar	-1.250	-953	-924	-754	-228
Ársúrslit	11.753	9.790	19.044	19.308	20.965
Fíggarstöða					
Fíggarstöðujavnvág	156.833	155.542	195.367	183.361	180.055
Eginpeningur	82.881	81.128	90.338	81.294	76.986
Avsetingar	9.990	11.598	12.942	13.889	16.047
Leingfreistað skuld samantalt	0	47.000	44.277	42.872	47.854
Stuttfreistað skuld samantalt	54.538	21.697	18.324	18.464	18.356
Íløgur í materiella ogn	32.305	22.609	27.855	24.949	28.813
Miðaltal av starvsfólki	56	57	56	57	58

1.2.3 P/F Shefa

Í Føroyum er atgongdin til útheimin heilt grundleggjandi gjøgnum undirsjóvar kaðalsambond, Telesamskifti Føroya við útlond verður sett í verk næstan bara ígjøgnum undirsjóvarkaðlar; Samskifti gjøgnum fylgisveinar hevur næstan ongan týðning.

P/F Shefa (hereftir Shefa) varð stovnað av FT 5. mai 2007 við einum partapeningi upp á 30. mió. kr. við tí endamáli:

- *at eiga og reka fjarskiftiskaðalin SHEFA-2 og annað virksema, sum hevur samband við hetta endamál.*

Tá ið Shefa varð stovnað til at leggja nýggjan undirsjóvarkaðal til útheimin, vóru bæði NET og Samskifti feløginu stovnað. Frágreiðingin um, hví Shefa-2 kaðalin ikki varð lagdur undir NET, var, at stórir váði var við verkætlanini, og tí skuldi váðin avbyrgjast í einum sjálvstöðuum felagi.

Høvuðstøluni hjá Shefa viðvíkjandi inntøkum og útreiðslum fyri roknskaparárið 2020 eru lýst í Talvu 4.

Talva 4

Shefa roknskapur 2020

	2020
Bruttoúrslit	37.512
Starvsfólkakostnaður	-89
Úrslit áðrenn avskrivningar	37.423
Avskrivningar av stöðisogn	-20.966
Úrslit áðrenn rentur	16.457
Rentuinntøkur og tilíkar inntøkur	0
Rentuútreiðslur og tilíkar útreiðslur	-737
Úrslit áðrenn skatt	15.720
	-3.204
Ársúrslit	12.516

Kelda: Ársfrágreiðing P/F Shefa, 2020, síða 10.

Undirsjóvar kaðalsambond

- CANTAT-3 kaðalin (1994)

CANTAT-3, sum varð lagdur millum Kanada, Ísland, Føroyar, Danmark, Týskland og Bretland, varð tikin í nýtslu í 1994. Fyrstu árin var kaðalin av mest týðandi fjarskiftissambondum millum Evropa og USA.

Um tað mundið, tá ið CANTAT-3 varð tikin í nýtslu, øktist dátunýtslan munandi, tí at internetið tók dik á seg. Sostatt gjørdist kaðalin skjótt ótíðarhóskandi í mun til tørvin av dátusamskifti hjá størri londum.

Í 2012 vildu eigararnir av CANTAT-3 niðurleggja kaðalin, men Shefa yvirtók partin av kaðlinum, sum liggur millum Ísland, Føroyar, Danmark og Týskland. Sama ár kom avtala í lag við oljufeløgini Maersk Oil og Hess um at veita samband til oljuøkini í danska partinum av Norðsjónum.

- FARICE-1 kaðalin (2004)

Í 2004 varð FARICE-1 lagdur millum Skotland, Føroyar og Ísland. Í fyrstuni átti FT 20% av kaðlinum, og íslenska telefelagið Síminn, íslenski staturin og onnur telefeløg áttu restina.

Nøkur ár seinni kom felagið, sum rak FARICE-1, í figgarligt óføri. Tað hevði við sær, at Føroya Tele tók seg úr sum eigari av felagnum, men helt fram við at leiga kapasitet.

- SHEFA-2 kaðalin (2007)

Í 2007 legði FT SHEFA-2 kaðalin millum Skotland, Orknoyggjar, Hetland og Føroyar. Dótturfelagið Shefa varð stovnað í hesum sambandi, og enska BP og FT gjørdur sáttmála um at stovna og veita samband til oljuøkini Clair og Schiehallion vestan fyri Hetland.

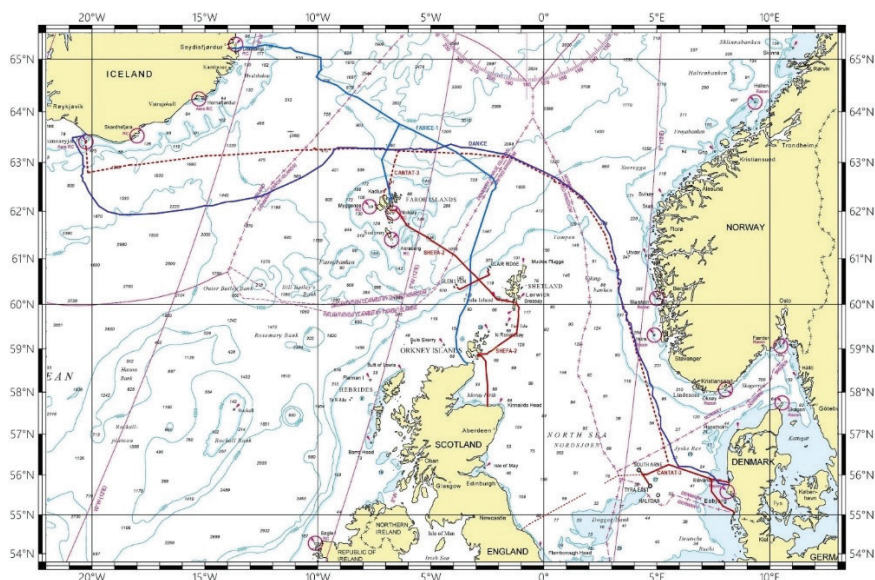
Samstundis varð avtala gjørd við British Telecom um at brúka nýggja kaðalin til at veita samband til Orknoyggiar og Hetland.

Høvuðsendamálið við íløguni í SHEFA-2 var tó at veita uttanlandssamband til føroyska marknaðin, og orsøkin til, at tað bar til hjá Føroya Tele at gera stóru íløguna, var í størstan mun útlitini til inntøkurnar frá bretsku olju- og telefeløgnum.

Sostatt eru tað í størsta mun útlensku inntøkurnar, ið hava figgjað íløgurnar í sjókaðlarnar til frama fyri føroysku brúkararnar.

Mynd 3

Yvirlit yvir undirsjóvar kaðalsambond

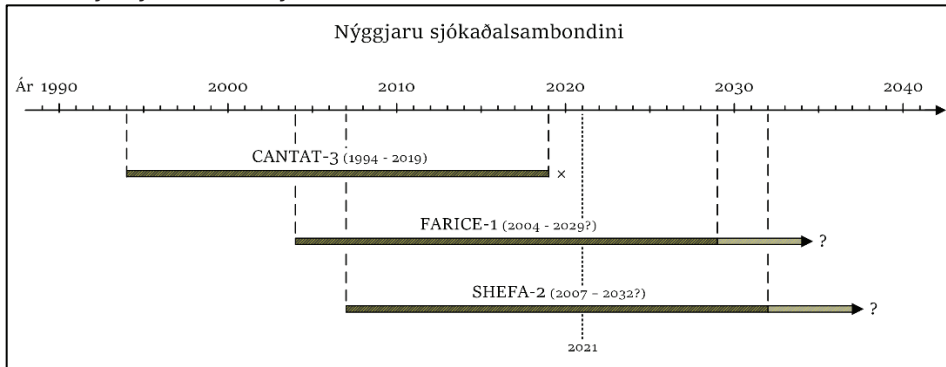

Støðan í dag

Í dag eru tað SHEFA-2 og FARICE-1, sum tryggja telesamskipti millum Føroyar og úrheimin. CANTAT-3 verður bara brúktur til at veita samband til oljuøkini í danska partinum av Norðsjónum. DANICE-kaðalin millum Ísland og Danmark sæst eisini á myndini. Sum heild er talan um sera trygt samband, og bæði SHEFA-2 og FARICE-1 hava enn nógvan óbrúktan kapasitet.

Mynd 4 vísir eina tíðarlinju fyri sjókaðlarnar. CANTAT-3 er tikin úr nýtslu sum uttanlands-samband. FARICE-1 og SHEFA-2 kunnu væntast at verða virknir í 25 ár og møguliga longur.

Mynd 4 Tíðarlinja hjá verandi sjókaðalum

Sum tað sæst av Mynd 4, kann tí verða roknað við, at hesi sambond kunnu vera virkin komandi 10-25 árin, um fortreytirnar eru, at undirsjóarkaðlar hava minst 25 ára livitíð.

Kostnaðarmeting fyri nýtt samband

Ein yvirskipað meting av kostnaðinum av at leggja nýggjan sjókaðal millum Føroyar og eitt av grannalondunum er millum 200 og 400 milliúnir krónur. Árligi rakstrarkostnaðurin av kaðalskipanini, kaðalstøðum og tí framføring, sum er neyðug á landi, er mettur at liggja millum 5 og 10 milliúnir krónur áðrenn avskrivningar.

Um valt verður at leggja nýggjan kaðal til eitt av nærmastu grannalondunum, t.d. Noreg, Skotland ella Ísland, verður íløgukostnaðurin lutfalsliga lægri, tí sjálvur sjókaðalin er styttri. Tó verður árligi rakstrarkostnaðurin lutfalsliga hægri, tí størri leigukostnaður má leggjast í neyðugu framføringina á landi fyri at fáa samband víðari til tey altjóða knútapunkt ella termineringspunkt, sum eru fyri atgongd til internetið og aðrar fjarskiftistænastur.

Hesi knútapunkt eru vanliga í tættbygðum plássum; harav nøkur av teimum størstu, sum eru tætt við okkum, eru í London, Keyptmannahavn, Frankfurt og Amsterdam.

Kostnaðurin fyri eina loysn, har ið kaðal verður lagdur úr Føroyum út til verandi DANICE kaðalin, er ikki endaliga kannaður enn, men ein fyribils meting frá Farice vísir, at kostnaðurin verður nakað lægri enn fyri kaðal til eitt av grannalondunum.

1.3 LÓGARREGULERING OG SÖGULIG MENNING

1.3.1 Lógarregulering í høvuðsheitum

Í 1997 samtykti Føroya Løgting Løgtingslóg nr. 79 frá 23. mai 1997 um fjarskifti. Tá endaði eitt tíðarskeið við einkarætti hjá Telefonverki Føroya Løgtings frá 1906 til at reka fjarskiftistænastu.

Sambært § 1 er endamál lógarinnar at fremja:

- a. *At fjarskiftistørvurin í Føroyum verður nøktaður, og eina skilagóða nýtslu av tilfeinginum.*
- b. *At javngóð fjarskiftistænasta verður veitt um alt landið við somu treytum.*
- c. *Tøkniliga góðsku og tryggleika.*
- d. *Ótálmaða atgongd til almenn fjarskiftiskervi og fjarskiftistænastu.*
- e. *Samskipan av fjarskiftiskervi og fjarskiftistænastu.*
- f. *At fjarskiftistænasta verður lagað eftir tørvi.*
- g. *At áhugamál brúkaranna verða havd í huga.*
- h. *Persónsvernd.*
- i. *At skapa fortreytir fyri frælsari kapping á fjarskiftisøkinum.*

Í 1998 samtykti Føroya Løgting Løgtingslóg nr. 42 frá 3. apríl 1998, har partafelagið P/F Telefonverkið (FT) varð stovnað og yvirtók ogn og skuld hjá Telefonverki Føroya Løgtings og fekk serloyvi (koncessión) til at reka fjarskifti. Endamál felagsins var:

- *„at hava í hondum og reka fjarskiftiskervi og fjarskiftistænastu umframt aðra vinnu, sum hevur samband við hetta virksemd.“*

Sambært § 3 ark 3 varð avgjørt, at landið átti partapeningin og lógin er síðani broytt við hesum løgtingslógum:

- Løgtingslóg nr. 176 frá 21. desember 2001
- Løgtingslóg nr. 18 frá 8. mai 2008
- Løgtingslóg nr. 15 frá 17. februar 2009
- Løgtingslóg nr. 43 frá 6. mai 2014
- Løgtingslóg nr. 68 frá 15. mai 2014

Við Løgtingslóg nr. 72 frá 22. mai 2015 um fjarskifti varð samtykt nýggj endurskoðað lóg um fjarskifti og lógin frá 1997 sett úr gildi.

Lógin er seinni endurskoðað við løgtingslóg nr. 91 frá 7. juni 2020.

Við endurskoðaðu lógini frá 2015 broyttist endamálið til:

- *„at virka fyri einum vælskipaðum og nýskapandi marknaði fyri fjarskiftiskervi og fjarskiftistænastur til frama fyri allar endabrúkarar.“*

Løgtingslógin við forarbeiði er endurgivin í Løgtingstíðindum undir løgtingsmáli LM-106/2014 : Uppskot til løgtingslóg um fjarskifti (Fjarskiftislógin).

Nýggja løgtingslógin leggur seg tætt upp at tilsvarandi lógum í Danmark, Noregi og Íslandi og leggur upp fyri teim broytingum, sum ES hevur sett í verk.

Upprunaliga endamálið í lógini frá 1997 er framvegis galdandi, sum sæst av viðmerkingunum til nýggju endamálsorðingina, har tað í §1 verður tilskilað, at:

- „Endamálsásetingin, ið er skotin upp, er ein munandi broyting av samsvarandi ásetingini í núverandi fjarskiftislóg. Átlanin hevur tó ikki verið at broyta sjálvt innihaldið, men heldur at umorða tað, soleiðis at tað gerst greiðari og einfaldari.“

Tað er framvegis eitt heilt avgerandi fyrilit í endurskoðaðu lógini, at geva bestu fortreytir fyri javnari og fríari kapping á fjarskiftismarknaðinum, og hildið varð við lógarbroytingini frá 2015, at uppafgur betri fortreytir vórðu givnar fyri fríari kapping enn við liberaliseringini í 1997.

Sum sæst av forarbeiðinum til nýggju lógina hildu menn ikki, at komið var á mál við tí ætlaðu fríu kappingini, m.a. tí at tað bert vóru tvær kappingarfyrirtekur á føroyska marknaðinum. Við endurskoðanini av lógini í 2015 fekk Fjarskiftiseftirlitið munandi nýggjar heimildir sum eftirlitsmyndugleiki.

RMS (Resource Management System) er eyðlýst, og Fjarskiftiseftirlitið fekk heimild til týðandi reguleringar av skyldum, sum kunnu áleggjast feløgum, sum hava eina ráðandi marknaðarstöðu.

Í § 10 er m.a. givið Fjarskiftiseftirlitinum heimild til at áleggja fjarskiftisvirkjum, sum hava ráðandi marknaðarstöðu, m.a. hesar skyldur:

- Kervisatgongd, sbrt. § 11.
- Ikki diskriminátión, sbrt. § 12.
- Gjøgnumskygni, sbrt. § 13.
- Roknskaparligt sundurbýti, sbrt. § 14.
- Prístamarhald, sbrt. § 15.
- Skyldur um funktionellan atskilnað, sbrt. § 16.

Løgtingslógini um felagið Telefonverkið (FT) er óbroytt.

1.3.2 Søguliga gongdin

Sum nevnt fekk Telefonverkið P/F (í dag FT) serloyvi at reka fjarskifti beint eftir liberaliseringlógina frá 1997 og samtykt av løgtingslógini um umlegging av Tefonverk Føroya Løgtings til Telefonverkið P/F.

Tá ið einkarætturin varð avtikin við liberaliseringlógini, merkti tað, at onnur kundu sleppa at reka fjarskifti. Kappingin um fylgisveinatænastur byrjaði í 1999, fast internetsamband í 2000, fastnettelefoni og uppkallsinternet í 2001 og fartelefoni í 2002.

Felagið Kall Sp/f varð stovnað í 2000 og fekk koncessión frá Fjarskiftiseftirlitinum og fór at bjóða tænastr í 2001. Felagið broytti navn í 2008 til Vodafone og í 2018 til Hey, sum er ein partur av Nema samtakinum. Nema bjóðar bæði fastnettelefoni, fartelefoni og internet.

Tá ið tað ræður um farnetið, var tað Nema (Kall, Vodafone og Hey) sum kappingarneyti hjá FT-samtakinum, sum tøkniliga var framman fyri FT bæði við at bjóða 3G og 4G fartelefoni.

Nema stovnaði egið farnet í Føroyum og opnaði nýggja 3G í 2008 sum teir fyrstu í Føroyum. Í 2015 stovnaði Nema (tá Vodafone) 4G fartelefoni, sum fyrst og fremst var grundað á tøkni frá Huawei.

Nýggjasti leikarin á marknaðinum er Sp/f Tosa (hereftir nevnt Tosa). Tosa er fyrsti sonevndi MVNO⁹ teleoperatørur í Føroyum, sum byrjaði sítt virksemi 3/12-2020. Tosa leigar seg inn á netið hjá Nema og bjóða fartelefoni og internet.

Umframt Samskipti, Nema og Tosa hevur P/F Elektron ein ikki heilt lítlan leiklut í føroyska samfelagnum. Elektron vað stovnað í 1965 av føroyskum bankum og sparikassum umframt av Tryggingarsambandinum. Í dag er partapeningrin 6,7 mió. kr., og BankNordik, Betri Banki, Føroya Landsstýri, Norðoya Sparikassi og Suðuroyar Sparikassi eiga partapeningin.

Elektron hevur m.a. ment føroysku kelduskattskipanina, sum varð sett í verk í 1984. Kjarnuførleikin hjá Elektron er at menna og reka skipanir fyri almennar myndugleikar, fíggjarstovnar og vinnufyrirøkur umframt at menna og reka undirstøðukervi. Í 2003 varð endamál felagsins broytt til, at Elektron eisini kundi bjóða tænastr til allan tann føroyska marknaðin. Elektron hevur ein munandi part í menningini av ritbúnaði til talgilding av føroyska samfelagnum. Elektron bjóðar m.a. virtuellar serverar til síni viðskiftafólk umframt Internet gjøgnum fipurnet (Virkiynet), sum fyrst og fremst vinnukundar nýta. KT-trygd er eisini eitt av kjarnuøkjunum hjá fyrirkøni.

1.4 ÁÐUR GJØRDAR KANNINGAR VIÐ SAMA HØVUÐSEVNI

Tá ið føroyski fjarskiptismarknaðurin var frælsisgjørdur (liberaliseraður) í 1997, og P/F Telefonverkið varð stovnað, var tað lögtingsins vilji, at betri fortreytir skuldu verða givnar fyri einari friari og javnari kapping á fjarskiptisøkinum, ella, sum tað verður nevnt í endamálsgreinini § 1, i) „at skapa fortreytir fyri frælsari kapping á fjarskiptisøkinum“.

Síðani liberaliseringina hevur tó verið eitt afturvendandi orðaskifti, um neyva sambandið millum NET og Samskipti sum partur af sama samtaki var búnaði fyri eina munadygga kapping á smásølumarknaðinum. Orðaskifti hevur verið á politiska økinum og millum teir virkandi á fjarskiptismarknaðinum.¹⁰

Niðanfyrir gjøgnumganga vit nakrar av gjørdum kanningum, har høvuðsevnið hevur verið tað sama, sum henda greining snýr seg um:

Er sundurskiljingin av netpartinum og smásølupartinum í FT-samtakinum nóg mikið til tess at skapa eina fría og javna kapping á føroyska fjarskiptismarknaðinum?

1. Kervisfrágreiðingin, 2004
2. Vinnuáráðið, eftirmeting av bygnaðinum hjá P/F Telefonverkinum, 2005
3. SPEKT frágreiðing 30. januar 2018
4. SPEKT, eftirmeting frá 2019

9 Ein MVNO (Mobile Virtual Network Operator) er ein mobiloperatørur, sum ikki sjálvur eigur 'end-to-end' undirstøðukervi, hermillum t.d. antennir og frekvenslovi. Fyri at bjóða tænastr skal ein MVNO soleiðis leiga seg inn hjá einum MNO (Mobile Network Operator).

10 Sí t.d. felags kærur frá Elektron og Nema (tá Vodafone) í 2010, har teir vilja hava eina bygnaðarlaga sundurskiljing av NET. Kæran, sum tó ikki kann metast sum óheft kanning, er endurgivin í Skjali 5.

1.4.1 Kervisfrágreiðingin af 22. oktober 2004

Í februar 2003 setti vinnuáráðharrin eina nevnd, sum skuldi kanna skipanina á fjarskiftismarknaðinum og skjóta upp broytingar og nýtilig modell.

Nevndin fekk til uppgávu at lýsa fyrimunir og vansar við ymiskum bygnaðarmodellum og at lata tilmæli til Vinnuárástýrið um, hvørjum modeli ella modellum, farast kundi víðari við.

Arbeidssetningurin var hesin:

At kanna hvørt og í hvønn mun verandi bygnaður á fjarskiftismarknaðinum, við FT sum høvuðskervisveitara og tænastru-veitara í einum felagi, er besti karmur um fjarskiftismarknaðin í Føroyum.

Metast skal um, um landið sum eigari av FT eigur at taka nøkur stig til at broyta/einskilja FT til tess at betra um møguleikarnar fyri burðarðyggari og javnari kapping og samstundis tryggja skilagóða nýtslu av tilfeinginum.

Kervisnevndin hevur til uppgávu at lýsa fyrimunir og vansar við ávísnum bygnaðarmodellum, og at gera tilmæli um val av modeli ella modellum, sum farast kann víðari við.

Fyrirlitini í kanningini eru m.a.:

- at eggja nýggjum veitarum at koma inn á føroyska fjarskiftismarknaðin og at verða verandi
- at skapa stabilar karmar
- at regulera minst møguligt
- at javnstilla fyrrverandi einkafelagið
- at skapa gjøgnumskygni
- at optimera kervið

Tá ið arbeidssetningurin varð viðgjørdur, var semja um eisini at hava hesi fyrirlit við í kanningini:

- bygnaðarlig ávirkan á tænastru- og prísstøðið hjá brúkarunum
- framhaldandi menning av undirstøðukervinum

Sjónliga úrslitið av nevndararbeiðnum var, at FT í 2005 varð umskipað til eitt móðurfelag við tveimum dótturfeløgum, NET og Samskifti. Í NET var lagt virksemt við at eiga og reka sjávt undirstøðukervið sum kopar í jørðini v.m., og tað at bjóða tænastru til kundar varð lagt í Samskifti.

Endamálið við umskipanini var at skapa neyðugt gjøgnumskygni og óheftni millum netpartin og smásølupartin í felagnum.

Úrslitið fekk tó ikki ta ætlaðu ávirkanina, tí bæði Vinnuáráðið, Fjarskiftiseftirlitið, Kappingareftirlitið, kappingarneytar og endabrúkarar upplivdu framhaldandi, at óheftni ikki var millum netpartin og smásølupartin.

1.4.2 VMR, (2005) eftirmeting av bygnaðinum hjá P/F Telefonverkinum

Eftir at FT hevði umskipað felagið og stovnað dótturfeløgini Samskifti og NET sum úrslit av Kervisfrágreiðingini, bað Vinnumálaráðið Fjarskiftiseftirlitið um:

- at gera eftirmeting av nýggja bygnaðinum hjá Føroya Tele (FT), ið varð settur í verk í juli 2005.
- at meta, hvørjar møguligar tillagingar kundur verið gjørdar í lóggávu v.m., og
- at gera eina eftirmeting av, hvørjar møguligar treytir v.m. kundur verið settar í sambandi við einskiljing av FT, tá ið atlit verða tikið til eins atgongd til kervið.

Í eftirmetingini hjá Fjarskiftiseftirlitinum (hereftir nevnt FSE) nevndu teir eina røð av dómum um, at FT gjørdi mannámun (diskriminerende adferð). Nøkur av dómunum frá 2005 verða endurgivin niðanfyri.

1. Samskifti fekk møguleika at fara í gongd 24. august 2005 við ADSL og byrja marknaðarføring 1. september 2005, men Kall fekk undirskrivað avtalu 1. september 2005, eftir at FT Net hevði sett fram krav um treytir, ið ikki vóru í avtaluni við FT Samskifti, tó so at FT Net tók kravið aftur eftir trýsti frá FSE v.m.
2. Tveir kundar í Eysturoyinni, ið tekna seg til breiðband frá Kalli, fáa at vita, at bíðitíðin er nakrar vikur. Tá ið tey so ringja til FT Norðurokið, fáa tey at vita, at um tey tekna hald hjá Samskifti, kunnu tey fáa breiðband beinanvegin. Hetta gera tey so og fáa breiðband somu viku. FT Net og Samskifti kanna tilburðin og melda aftur til Kall og FSE, at talan var um eitt mistak, ið var hent í FT Norðurokinum, og vildi FT Net taka ymisk stig til at bøta um hetta.
3. Kall biður í juni 2005 um at sleppa inn á ymiskar kaðaldeilarar (MDF / HFD) kring landið at seta upp sonevndar DSLAM, ið verða nýttir til ADSL, umframt at fáa svart fipursamband millum hesi kaðalstøðini. Málið gongur í langa tíð sera striltið. Ætlanin hjá Kalli er at seta eigna ADSL-útgerð upp, Gongd er nu komin á málið, og FSE fylgir støðuni tætt. 31. okt. 2005 hækkaði FT Net prísir á svørtum fipri meira enn 100%. Umframt at FT Net krevur kabinetstøddir á 40 cm uttan aðra grundgeving, enn at tað brúkar FT, meðan Kall hevur útgerð, ið helst skal hava 50 cm. Í jan. 2006 tók FT Net príshækkingina aftur. Partarnir samráðast framvegis um onkrar smálutir, men eftir ætlan fer Kall at stilla DSLAM'ar upp í næstum.
4. Sbrt. avtalu hava fastnetkundar hjá Kalli, ið keypa ymiskar eykatænastur frá FT Samskifti, kunnað fingið rokningina umvegis Kall. T.v.s., at Kall er innsett sum gjaldari og víðarifakturerar. Í jan. 2006 boðar FTS frá, at henda mannagongd verður broytt, og at rokningar nú verða sendar beinleiðis. Málið er ikki avgreitt enn.

1.4.3 SPEKT frágreiðing 30. januar 2018

FT setti av sínum eintingum í verk eina kanning gjøgnum egið grannskoðarafelag, SPEKT, sum læt sína frágreiðing í januar 2018. Frágreiðingin tók støði í einari grein frá 2006. „Six Degrees of Separation“¹¹. Tey seks krøvini, sum vórðu nýtt í greiningararbeiðnum, vóru:

11 Cave, M., Six degrees of Separation (Operational Separation as a Remedy in European Telecommunications Regulation). Í greinini verða uppsett ymisk kriteriir fyri at greina um talan er um nóg góða sundurskiljing av netverks-partinum og øðrum virkseimi.

Talva 5

Krøv í greiningararbeiðnum

7	Ownership separation (in whole or part)	Ognarlig sundurskiljing
6	Legal separation (legal entities under the same ownership)	Løgfrøðilig sundurskiljing
5	Business separation with separate governance arrangements	Búskaparlig sundurskiljing við serstøkum tiltøkum á leiðslustigi
4	Business separation with localised incentives	Búskaparlig sundurskiljing við lokalari bonus-skipan
3	Business separation (BS)	Búskaparlig sundurskiljing
2	Virtual separation	Virtuell sundurskiljing
1	Creation of a wholesale division	Heilsølu sundurskiljing
0	Accounting separation	Roknskaparlig sundurskiljing

Kelda: Cave, M. (2006). *Six Degrees of Separation, Operational Separation as a Remedy in European*.

Greiningararbeiðið hjá SPEKT hevði við sær eina frágreiðing dgf. 30. januar 2018. Í frágreiðingini verður gjøgnumgingið, hvørji tiltøk kunnu setast í verk fyri at fáa ein betri skilnað millum netpartin hjá NET og hitt virkseimið hjá FT, harímillum Samskipti.

1.4.4 SPEKT, eftirmeting frá mars 2019¹²

Í mars mánaði 2019 gjørdi SPEKT eina eftirmeting um tey tiltøk, sum teir høvdu mælt til í frágreiðingini 30. januar 2018. Tað var framvegis FT, sum bað egið grannskoðaravirki um eftirmetingina.

SPEKT gjøgnumgekk í sínari eftirmeting tey seks stigini nevnd omanfyri, sum kundu gera sítt til uppافتur størri sundurskiljing av NET, sum kundu hava við sær gjøgnumskygni og fría og javna kapping.

Í eftirmetingini ger SPEKT vart við, at

Vit hava ikki eftirkannað út í æsir, at móttiknar upplýsingar eru rættar, men vit hava fingið viðkomandi starvsfólk hjá NET at váttar, at grundarlagið, ið uppfylgingin byggir á, er faktueli rætt.

Tey ymsu ávístu økini fingi eina meting fyri verandi sundurskiljing frá 1 til 5, har 5 ímyndaði mestu sundurskiljing.

Tey møguligu tiltøkini fyri enn meira sundurskiljing fingi somuleiðis eina meting frá 1 til 5, har 5 ímyndaði sera stóra ávirkan á sundurskiljingina.

12 SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET.

Talva 6

Frágreiðing um orðini sum SPEKT nýtir í eftirmetingini

Implementeringsprosessin av tiltøkunum kann býttast í fimm bólkar:

Støðan hjá tiltaki	Frágreiðing
1. Tiltøk, sum eru sett í verk	Tiltøk, sum eru sett í verk og endaligt avgreidd
2. Tiltøk, sum eru sett í verk, men ikki endaliga avgreidd	Tiltøk, sum eru sett í verk, men ikki endaligt avgreidd
3. Tiltøk, sum verða sett í verk	Tiltøk, sum avgerð er tikin um at verða sett í verk
4. Tiltøk, sum ikki eru sett í verk	Tiltøk, sum ikki eru sett í verk, og sum støða ikki er tikin til, um tey skulu setast í verk
5. Tiltøk, sum ikki verða sett í verk	Tiltøk, sum støða er tikin til, at tey ikki skulu setast í verk

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET.

Ein samandrættur av sundurskiljingarstigunum er í Talvu 7 og lýstur gjøllari niðanfyri.

Talva 7

Samandrættur av høvuðstættunum í eftirmetingini hjá SPEKT í 2019

STIG	2018		2019
Roknskaparlig sundurskiljing	3		3,5
Heilsuludeild stovnað	3		3
Virtuell sundurskiljing	3		3,5
Handilslig sundurskiljing	3		4
Handilslig sundurskiljing við staðbundnari avsláttarskipan	2		4
Handilslig sundurskiljing við serligum tiltøkum á leiðslustigi 2	4		
Løgfrøðilig sundurskiljing	5		5

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET.

Stig 0 – Roknskaparlig sundurskiljing

Ein av atfinningunum í frágreiðingini frá 2018 var: „at rímliga nógvur samhandil var millum NET og hini feløgini í samtakinum. Tá sæð var burtur frá allari vanligari sølu av tænarum uttan útlandskapasiteti, so vóru á leið 25% av inntøkunum og 33% av útreiðslunum hjá NET knýttar at samtakinum.“

Tey átøk, mælt varð til, vóru, at tann roknskaparliga sundurskiljingin skuldi betrast, tí tað var ov stór samanblanding. Nevndin í FT samtykti í mars 2018 nøkur mál fyri at gera roknskapin einfaldari, herundir:

- *Samhandil:* Sum meginregla skulu tað framyvir vera fáar innanhýsis transaktiónir. Kostnaðir skulu bókast beinleiðis í viðkomandi dótturfelag og ikki koyrast ígjøgnum móðurfelagið.

- *Úttanlandskapasitetur*: Söla av kapasiteti frá Shefa og Cantat skulu frá 1. februar 2018 seljast beinleiðis frá Shefa og ikki gjøgnum NET.
- *Rakstur av bygningum*: Kostnaðir til rakstur av bygningum og tilhoyrandi hentleikum skulu frá 1. januar 2018 í størst møguligan mun flytast til móðurfelagið, herundir kantina, innbúgv, rakstur og viðlíkahald. Arbeidsorka á NET, sum verður nýtt upp á onnur feløg, skal tímaskrásetast og avroknast gjøgnum árið sambært príslistanum hjá NET.
- *Akfør*: Bygnaðurin verður broyttur, soleiðis at NET framyvir keypir og ber kostnaðin av egnum bilum. Bilarnir verða framvegis viðlíkahildnir av felags verkstaðnum á Føroya Tele. NET kemur at rinda sín part av rakstrinum á verkstaðnum í mun til tal av bilum og sín part av felagsbilum í mun til nýtslu. Sum partur av hesum skal nýtlan av felagsbilum gerast neyvvari.

Frágreiðingin frá 2018 gav karakterin 3, og SPEKT gav í mars 2019 samlaða karakterin 3,5 við hesari grundgeving.¹³

Samhandilin millum NET og hini feløgini í samtakinum er lækkaður, til dømis innan úttanlandskapasitet, rakstur av bygningi og bilar. Tó liggja fleiri metingar enn sum grundarlag undir roknskapinum. Harafturat er enn nógur samhandil millum feløgini.

Stig 1 – At stovna heilsóladeild

Hvat viðvíkur at stovna heilsóludeild skilar eftirmetingin m.a. til:

NET hevur sína egnu heilsóludeild, har trý fólk starvast. Tó ger heilsóludeildin ávísar tænarur fyri FT Samskifti so sum umsiting og samráðingar um nýggjar avtalur innan roaming, altjóða IP-transit, SMS-ferðslu, úttanlandskapasitet og samflutning. Í sambandi við frágreiðingina frá 30. januar 2018 varð staðfest, at fleiri veitarar meta tað vera ein trupulleiki fyri óheftnið hjá NET, at starvsfólk í heilsóludeildini veita hesar tænarur fyri FT Samskifti.

Í karaktergevingini hjá SPEKT var sundurskiljingin av heilsóludeildini mett til karakterin 3, sum var sami karakterur, sum var í frágreiðingini frá 2008. Grundgevingin fyri karakterinum er hendan:¹⁴

Heilsóludeildin veitir enn somu tænastru fyri FT Samskifti sum áðrenn frágreiðingina. Tó er roknskaparligi parturin, sum NET gjørdi fyri FT Samskifti, flutt til triðjapart. Nevndin hevur á nevndarfundi samtykt at skilja heilsóludeildina meira frá FT Samskifti, men í praksis er ikki nógur hent enn.

13 Jbr. SPEKT (2019), P/F Net eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænarur hjá NET, síða 11.

14 Jbr. SPEKT (2019), P/F Net eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænarur hjá NET, síða 13.

Stig 2 – Virtuella sundurskiljing

Hvat viðvíkur virtuallari sundurskiljing verður eisini hetta tiltak viðgjørt fyri at røkka funktionellari sundurskiljing.

Í frágreiðingini frá 3. januar 2018 vórðu nevnd fimm møgulig tiltøk í sambandi við virtuella sundurskiljing. SPEKT gav tí virtuella sundurskiljingini 3,5 í samlaðum karakteri, sum er 0,5 hægri enn í 2018.¹⁵

Samlaða metingin hjá SPEKT av tí virtuella sundurskiljingini er lýst í Talvu 8.

Talva 8

	Nú		Áður	
	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving
Virtuell sundurskiljing	3,5	NET hevur gjørt roknskapir fyri viðkomandi marknaðir, sum Fjarskiftiseftirlitið hevur álagt, og felagið ætlar at útvega nýggja KT-skipan, sum ætlandi tekur atlit til allar munir í gap-analysunum. Praksis bendir tó á, at í ávísam førum er ikki virtuell sundurskiljing, eitt nú vantandi KPI-mátningar	3	NET er álagt lógarkrav um virtuella sundurskiljing, og hevur felagið eisini eitt innanhýsis ynski um virtuella sundurskiljing. Tó bendir praksis á, at í ávísam førum er ikki virtuell sundurskiljing. Nøkur dømi um hetta eru úrslitini av gap-analysuni, sum ikki eru fingin í rættlag

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET, síða 15.

Stig 3 – Handilslig sundurskiljing

Hvat viðvíkur búskaparligu sundurskiljingini býtti SPEKT sína kanning soleiðis:

- bygningar
- starvsfólk
- samleiki
- rakstrarlig supportskipan
- búskaparskipan og
- strategi.¹⁶

15 Jbr. SPEKT (2019), P/F Net eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET, síða 15.

16 Jbr. SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET, síða 15-21.

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 nevndu kappingarneytarnir hjá FT, at tað var ein trupulleiki, at starvsfólk hjá NET arbeiddu undir sama taki sum starvsfólkini hjá Samskifti. Eitt nú varð nevt, at natúrliga nærsambandið millum starvsfólkini elvdi til eina eindarmentan, sum so aftur kundi vera atvoldin til ymsar mismunir.

Í frágreiðingini vórðu trý mógulig tiltøk nevnd niðanfyri í Talvu 9 í sambandi við sundurskiljingina viðvíkjandi høvuðsbygninginum í Hoyvík:

Talva 9

Møguligt tiltak	Skala 1–5	Støðan í dag
Trappa til tøkniúm og NET deild stongd við kort-atgongd	2	1. Er sett í verk
Flyta oman í gomlu Klingru	3	5. Verður ikki sett í verk
Flyta í ein annan bygning	5	5. Verður ikki sett í verk

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET.

Í samlaðu metingini hjá SPEKT um handilsligu sundurskiljingina viðvíkjandi bygninginum á einum stiga frá 1 til 5 gav SPEKT karakterin 2 í mun til støðuna í 2018, har karakterurin var 1.

Starvsfólk

Í frágreiðingini hjá SPEKT frá 2008 er nevt, at hinir útbjóðararnir hava víst til, at tað er ein trupulleiki, at somu medarbeiðarar arbeiða hjá NET og Samskifti. Til dømis vóru teir ræddir fyri, at upplýsingar latnar til NET í ávísan mun endaðu hjá Samskifti.

Starvsfólkaøkið er bytt í seks partar, og í frágreiðingini frá 30. januar 2018 varð víst á eitt móguligt tiltak í sambandi við sundurskiljingina av starvsfólki, at NET fekk egið starvsfólk á teimum seks økjum.

Talva 10

Møguligt tiltak	Skala 1–5	Støða í dag
Seta egið fólk	2–4	4. Er ikki sett í verk

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET.

SPEKT vísir á, at stjórin og figgjarstjórin í NET hava sagt frá, at ongar broytingar eru gjørdar viðvíkjandi starvsfólkaviðurskiftunum fyri at økja um sundurskiljingina, og samstundis verður skilað til, at heldur ongar ítøkiligar ætlanir eru um broytingar.

Í samandrátinum hjá SPEKT um handilsligu sundurskiljingina viðvíkjandi starvsfólki, á einum stiga frá 1 til 5, har 5 er hægsta stig í sundurskiljingini, eru karakterirnir frá 2018-frágreiðingini óbroyttir, sum lýst í Talvu 11.

Talva 11

	Nú		Áður	
	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving
Starvsfólk, stjórnartænastur	3	Óbroytt	3	NET hevur egnan stjóra, men keypir aðrar stjórnartænastur frá móðurfelagnum NET hevur ongi starvsfólk innan starvsfólkataenastur, men keypir tær frá móðurfelagnum NET hevur ongi starvsfólk innan bókhald, men keypir tænar frá móðurfelagnum.
Starvsfólk, starvsfólkataenastur	1	Óbroytt	1	
Starvsfólk, bókhald	1	Óbroytt	1	
Starvsfólk, figgjartænastur	1	Óbroytt	1	NET hevur ongi starvsfólk innan figgjartænastur, men keypir tænar frá móðurfelagnum
Starvsfólk, goymsla	1	Óbroytt	1	NET hevur ongi starvsfólk innan goymslu, men keypir tænar frá móðurfelagnum
Starvsfólk, KT	1	Óbroytt	1	NET hevur ongi starvsfólk innan KT, men keypir tænar frá móðurfelagnum

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmering frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET, síða 17.

Samleiki

Sambært eftirmeringini hjá SPEKT verður nevnt, at Samleikin hjá NET minti í ávísan mun um tann hjá Føroya Tele. Sambært frágreiðingini frá 30. januar 2018 var ein avleiðing av hesum, at aðrir veitarar ikki valdu at nýta montørtænastuna hjá NET til at avgreiða teknisk viðurskipti hjá endabrúkaranum.

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 vórðu tvey mógulig tiltøk nevnd í sambandi við sundurskiljingina viðvíkjandi samleikanum, sí Talvu 12:

Talva 12

Møguligt tiltak	Skala 1–5	Støða í dag
Nýggjan samleika	5	1. Er sett í verk
Endurskoða bygnaðin	3	4. Er ikki sett í verk

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmering frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini.

Leiðslan í Føroya Tele valdi at broyta samleikan hjá NET munandi. Á heysti í 2018 kunngjórði NET, at felagið hevði fingið nýtt navn, og at búmerkið, sum ikki sipaði til FT, var broytt. Felagið eitur nú P/f Net.

Áður æt felagið FT Net, og í gamla navninum lá ein beinleiðis tilsiping til Føroya Tele samtakið. Hendan tilsipingin er nú burtur, og onki í navninum leggur upp til, at felagið er partur av FT.

Samlaða metingin hjá SPEKT av tí handilsligu sundurskiljingini viðvíkjandi samleikanum, á einum stiga frá 1 til 5, har 5 er hægsta stigi av sundurskiljing, er sum lýst niðanfyri í Talvu 13.

Talva 13

	Nú	Áður		
	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving
Samleiki sundurskiljing	5	Felagið hevur fingið nýtt navn og nýtt búmerki. Hværki navn ella búmerkið hevur tilsippingar til FT-samtakið	2	NET og FT Samskifti hava hvør sýtt navn, búmerkið og heimasíðu. Tó minna nøvnini og búmerkini nóg um hvørt annað

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET.

Rakstrarlig supportskipan

SPEKT vísti í frágreiðingini frá 30. januar 2018 á, at tað var ónøgd við, at KT-skipanin hjá Føroya Tele samtakinum, Nøglan, var samantvinnað við KT-skipanina hjá NET. Ein avleiðing av hesum sambært teimum er, at teir ikki finga somu tænastru sum Samskifti.

Hetta verður stuðlað uppundir av tveimum gap-analysum frá 2015 og 2016, sum høvdu til endamáls at lýsa munin á atgongd á ávísnum økjum hjá ávikavist NET og hjá hinum veitarunum. Táverandi støðan var, at veitarar á umrøddu økjum høvdu javnbjóðis atgongd til 9 funktiónir, ófullgjøgjaða atgongd til triggjar og ikki atgongd til 23 funktiónir.

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 vórðu tvey mógulig tiltøk nevnd í sambandi við sundurskiljingina viðvíkjandi rakstrarligu supportskipanini. Samlaða metingin hjá SPEKT av tí handilsligu sundurskiljingini viðvíkjandi rakstrarligu supportskipanini á einum stiga frá 1 til 5 er lýst í Talvu 14 niðanfyri.

Talva 14

	Nú		Áður	
	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving
Rakstrarlig supportskipan sundurskiljing	1	Føroya Tele ætlar at umskifta supportskipanina, so NET, Samskifti og móðurfelagið øll hava hvør sína supportskipan. Tá ið nýggju supportskipanirnar eru fult mentar um 3-5 ár, verða allir veitarar sum útgangsstøði javnt stillaðir	1	NET og FT Samskifti brúka bæði Nøgluna, sum er ein væl integrerað KT-skipan fyri øll feløgini í FT. Samskifti hava tí ávísar fyrimunir fram um aðrar veitarar til ymisk KT-viðurskifti

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET, síða 20.

Búskaparskipan

Roknskaparligu skrásetingarnar hjá NET verða gjørdar í búskaparskipanini hjá samtakinum, Oracle Applications. Grundarlagið fyri skrásetingum av inntøkum er lutvíst upplýsingar í Nøgluni og lutvíst skrásetingar í Excel-fílum. Spurningurin um egna búskaparskipan til NET er mettur at vera tætt knýttur at spurninginum um egna rakstrarliga skipan.

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 varð eitt tiltak nevnt í sambandi við sundurskiljingini viðvíkjandi búskaparskipanini.

Talva 15

	Nú		Áður	
	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving
Búskaparskipan sundurskiljing	1	Føroya Tele ætlar at umskifta búskaparskipanina, so NET, Samskifti og móðurfelagið øll hava hvør sína búskaparskipan.	1	NET og FT Samskifti brúka bæði somu búskaparskipan, Oracle Applications

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænar hjá NET, síða 20.

Strategi

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 nevndu allir veitararnir, at tilgongdin í sambandi við áseting av strategi hjá NET var ein trupulleiki, tí FT-samtakið á fleiri mátar var so tætt knýtt at NET. Somuleiðis varð staðfest, at strategiin hjá FT lutvíst umfataði NET, og at NET ikki hevði orðað egna skrivliga strategi. Sum møguligt tiltak at økja um sundurskiljingina varð nevnt, at NET ásetir sína egnu skrivligu strategi.

Samlaða metingin hjá SPEKT av búskaparligu sundurskiljingini viðvíkjandi strategi, á einum stiga frá 1 til 5, gav karakterin 4 í mun til støðuna frá 2008, har givið varð 3.

Í grundgevingini verður nevnt, at NET er ein partur av FT-samtakinum, og at strategiin verður ávirkað av hesum. Tó stuðlar tann óhefti nevndarformaðurin og nevndarmeirilutin, at felagið hevur sína egnu strategi.

Stig 4 – Búskaparlig sundurskiljing við lokalari bonus-skipan

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 varð víst á, at ávís bonusmál hjá stjóranum í NET vóru beinleiðis tongd at virksemini hjá Samskifti. Lýst vórðu trý møgulig tiltøk, sum kundu gera sítt til enn størri sundurskiljing millum feløgini:

Talva 16

Møguligt tiltak	Skala 1-5	Støða í dag
Ongi bonusmál skulu vera, ið viðvíkja FT Samskifti	4	1. Er sett í verk
Stjórin fær meira ítøkiligán málsetning at virka fyri øllum kundum felagsins	4	3. Verður sett í verk
Bonusmál góðkennast av nevndini í NET	3	1. Er sett í verk

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirneting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænarar hjá NET, síða 21.

Samlaða metingin hjá SPEKT av búskaparligu sundurskiljingini við lokarari bonusskipan, á einum stiga frá 1 til 5, har 5 er hægsta stig av sundurskiljing, er sum niðanfyrri skilað til í Talvu 17.

Talva 17

	Nú		Áður	
	Skala 1-5 (støða)	Grundgeving	Skala 1-5 (støða)	Grundgeving
Bonus-sundurskiljing	4	Nú er nevndarformaðurin, sum ger bonus-avtalarar fyri leiðsluna í NET, óheftur. Harafturat er bonusmálið um roaming avtalarar við samstarvsfelagar í Evropa tikið burtur. Tó eru ongi bonusmál um ikki-diskriminátión	2	Samtaksstjórin í Føroya Tele, sum er nevndarformaður í NET, ger bonusavtalarar fyri leiðsluna í NET, og í avtalaruni eru bonusmál um roaming avtalarar við samstarvsfelagar í Evropa, sum er eitt bonusmál beinleiðis viðvíkjandi FT Samskifti

Kelda: SPEKT (2019), P/F Net Eftirneting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænarar hjá NET, síða 20.

Vit hava skilt, at eingin bonusskipan er hjá stjórnini í NET, sum er bundin at samlaða lønseminum í samtakinum, herímillum Samskifti. Vit skulu tó viðmerkja, at tað framvegis kann vera tvørligt, um stjórnin í móðurfelagnum verður lønt eftir samlaða lønseminum í samtakinum, herímillum Samskifti, og samstundis hevur móguleika at ávirka avgerðir í NET.

Stig 5 – Búskaparlig sundurskiljing við serstøkum tiltøkum á leiðslustigi

Í frágreiðingini frá 30. januar 2018 nevndu aðrir veitarar nevndarsamansetingina hjá NET við tveimum umboðum frá Føroya Tele, íroknað samtaksstjóran sum formann, sum ein stóran vansa fyri óheftnið hjá felagnum.

Lýst vórðu fimm mógulig tiltøk, sum kundu gera sítt til enn størri sundurskiljing millum feløgin:

Talva 18

Møguligt tiltak	Skala 1–5	Støða í dag
Óheft nevnd		
– øll nevndin óheft	5	5. Verður ikki sett í verk
– Meirilutin av nevndini óheft	4	1. Er sett í verk
Ásetingar um óheftni í nevndini	4	4. Er ikki sett í verk
Ásetingar um førleikar	3	4. Er ikki sett í verk
Egnan lögfrøðing	4	1. Er sett í verk
Equal Access Board	3	5. Verður ikki sett í verk

Kilde: SPEKT (2019), P/F Net Eftirmeting frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgongd til tænastur hjá NET.

Í samandráttinum hjá SPEKT er eftirmetingin henda:

Talva 19

	Nú		Áður	
	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving	Skala 1–5 (støða)	Grundgeving
Leiðsla sundurskiljing	4	Meirilutin av nevndini er óheft, umframt at nevndarformaðurin er óheftur. Samtaksstjórin er enn nevndarlimur, eins og nevndarformaðurin hjá kappingarneyta eisini er í nevndini.	2	Nevndin hevur tveir óheftar nevndarlimir, har annar er stjórin hjá kappingarneyta, meðan hin er lögfrøðingur. Tó er helvtin av nevndini, harímillum nevndarformaðurin, FT umboð, umframt at annar óhefti nevndarlimurin er lögfrøðingur, ið hevur annan nevndarsess í samtakinum

Á aðalfundinum hjá NET í 2020 varð ein óheftur advokatur valdur í nevndina, og nevndarformaðurin varð valdur, sum eisini er óheftur av samtakinum. Tá ið so samstundis er talan um, at stjórin hjá kappingarneytanum Nema er valdur í nevndina, er eftir okkara meting talan um eina munandi betring af óheftni á leiðslustigi.

Tó skal viðmerkjast sum skilað til undir 1.2.2, at broytingar ikki eru gjørdar í viðtøkum felagsins, sum formaliserar hesa de facto mannagongd við val av nevnd.

Stig 6 – Lögfrøðilig sundurskiljing

NET varð sjálvstøðugt kapitalfelag í 2005 og kann tískil sigast at hava gjøgnumført eina lögfrøðiliga sundurskiljing. Við teimum karakterum, sum SPEKT nýtir, t.e. ein stigi frá 1 til 5, fæst hægsta stig 5.

KAPITTUL 2

FORTREYTIÐ FYRI AT TRYGGJA GÓÐAN MARKNAÐ

Í hesum kapitli lýsa vit tær fortreytir, sum skulu til fyrri at tryggja góð úrslit á fjarskiftismarknaðinum – fyrri brúkararnar, vinnuvirki og føroyska samfelagið. Hesar fortreytir eru teir fíggarligu og hugtaksligu greiningarkarmar, sum eru grundarlagið undir okkara greining.

Fyrri at skilja fyrimunir og vansar av einari møguligari sundurskiljing av NET kunnu vit meta um væntaðu ávirkanina innan fyrri tríggar yvirskipaðar fortreytir ella eyðkenni:

- 2.1 Vælvirkandi smásølukapping.
- 2.2 Dygdargott undirstøðukervi fyrri rímligar prísir.
- 2.3 Effektivir marknaðir.

Hvørt av hesum trimum eyðkenninum er víðari bólkað og verður handfarið í sambandi við greiningina, sí Talvu 20.

Talva 20

Fíggarligur og hugtaksligur greiningarkarmur

Eyðkenni	Undireyðkenni
Vælvirkandi smásølukapping	Diskriminerandi atferð hjá undirstøðukerviseigaranum Gjøgnumskygni og álit Ráðandi atferð á smásølumarknaðinum
Undirstøðukervi við høgari góðsku fyrri rímligar prísir	Íløgur í undirstøðukervi Prísir fyrri at fáa atgongd
Virkin marknaður	Samvirkanarárin Reguleringsútreiðslur

Kelda: Copenhagen Economics.

Samanhangur er millum hesi eyðkenni og teir partar, sum ætlan er um at fáa lýst, tí tey trý eyðkennini og undireyðkennið eru við til at tryggja ein fjarskiftismarknað við fullum gjøgnumskygni, fríari og javnari kapping.

- *Fult gjøgnumskygni er beinleiðis partur av eyðkenninum „Gjøgnumskygni og álit“.*
- *Frí og jøvn kapping kann skiljast upp á ymsar mátar – men skilst fyrst og fremst út frá eyðkenninum „Vælvirkandi smásølukapping“ herímillum m.a. undireyðkennið „Diskriminerandi atferð hjá undirstøðu-kerviseigaranum“.*
- *Frí og jøvn kapping kann eisini skiljast í mun til vælvirkandi kapping á undirstøðukervinum, sum partur av eyðkenninum „Dygdargott undirstøðukervi fyrri rímligar prísir“.*

Fígjarmálaráðharrin hevur biðið um eina meting av ávirkanini av sundurskiljingini á brúkarar, kappingarneytar, FT-samtakið og føroyskt fjarskifti. Týðningarmesti samanhangurin millum hesar partar og greiningarkarmin eru lýst í Talvu 21.

Talva 21

Samanhangurin millum partar av uppgávuni og greiningarkarmin

PARTAR AV UPPGÁVUNI	VERÐUR TRYGGJAÐ VIÐ HESUM EYÐKENNUM Í GREININGARKARMINUM
Ávirkan á brúkarar	Vælvirkandi smásølu­kapping Við at tryggja rímiligar prísir og góða kundatænstu
Ávirkan á kappingarneytar	Vælvirkandi smásølu­kapping Við at tryggja frían og javnan móguleika fyri at kappast
Ávirkan á FT-samtakið	Dygdargott undirstøðukervi til rímiligar prísir Við at tryggja, at FT hevur móguleika at gera iløgur Vælvirkandi marknaður Við at tryggja samvirkana­rárin
Ávirkan á føroyska fjarskiftið	Dygdargott undirstøðukervi til rímiligar prísir Við at tryggja, at tað er góður dekningur m.a. fipur og 5G

Í komandi kapitli lýsa vit út í æsir, hvussu eyðkenni og undireyðkenni eru við til at tryggja góð úrslit á fjarskiftismarknaðinum, undir hesum ein lýsing av vælvirkandi smásølu­kapping (sí part 2.1), Dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligar prísir (sí part 2.2) og vælvirkandi marknað (sí part 2.3).

2.1 VÆLVIRKANDI SMÁSØLU­KAPPING

Vælvirkandi smásølu­kapping er merkt av einari virknari kapping millum smásølu­operatørarnar á marknaðinum. Vælvirkandi smásølu­kapping er ein fortreyt fyri, at brúkarar hava atgongd til stórt úrval av vørum og tæna­stum fyri bíligar prísir í mun til dygdina.

Vælvirkandi smásølu­kapping er ikki nóg mikil til at tryggja, at bjóða­ðar verða tæna­stur við høgari góðsku fyri rímiligar prísir, um tað ikki samstundis finst ein vælvirkandi kapping á undirstøðukervinum, sum kann veita dygdargott undirstøðukervi herímillum t.d. góðan dekning við fipri til heimið og/ella 5G. Harumframt eigur eigarin av undirstøðukervinum ikki at vera fòrur fyri at taka ov nógvan vinning. Tey viðurskifti, sum skulu tryggja eina vælvirkandi kapping á undirstøðukervinum, eru lýst í parti 2.2.

Viðmerkjast skal, at lágir prísir í hesum sambandi eru at skilja sum lág smásølu­margin, t.v.s. at smásølu­operatørarnir ikki eru fòrir fyri at taka yvirnormalan vinning. Høg góðska skal fyrst og fremst skiljast eftir teimum dimensi­ónum, sum smásølu­operatørarnir hava ræði á, t.e. góðar kundatæna­stur, góðar heildarøysnir v.m.

Fyri at meta, um smásølu­kappingin kann metast vælvirkandi, er tað týðandi at handfara í minsta lagi hesi trý atlitini:

1. *Diskriminerandi atferð frá eiganum av undirstøðukervinum*
2. *Gjøgn­umskygni og álit*
3. *Ráðandi atferð á smásølu­marknaðinum*

Fyrsta atlitid av týðningi fyri metingina av smásølukappingini er, um móguleiki er fyri diskriminerandi atferð frá eiganum av undirstøðukervinum.

Um ein eigari av undirstøðukervinum hevur áeggjan til og móguleika fyri at gera mismun millum smásøluoperatørarnar, soleiðis at ein ella fleiri smásøluoperatørar verða bjóðaðir atgongd til undirstøðukervi við betri treytum, enn kappingarneytarnir fáa, ger tað móguleikan fyri einari vælvirkandi smásølukapping veikari.

Eigarin av undirstøðukervinum kann verða eggjaður til at gera mannemun, um ein smásøluoperatørur er bundin at eiganum av undirstøðukervinum ígjøgnum sama samtak ella felag. Diskriminerandi atferðin kann gerast bæði gjøgnum beinleiðis prísmismun og annan mannemun. Annar mannemunur kann fevna um stóran part av ikki-prísrelateraðum tiltøkum, har eigarin kann taka ein ella fleiri smásøluoperatørar fram um aðrar kappingarneytar

Annað atlit av týðningi fyri metingina av smásølukappingina er, um tað er gjøgnumskygni og álit¹⁷ á marknaðinum. Eftir arbeiðssetningini okkara til hesa greining er fult gjøgnumskygni og álit týðandi stevnumið í sær sjálvum. Gjøgnumskygni og álit eru týðandi partar. Tað ikki bert ávirkar móguleikarnar hjá verandi leikarum at kappast, men hevur eisini týðning fyri, um nýggj virkandi velja at byrja og fóta sær á marknaðinum.

Triðja atlit, shevur týðning, er um tey virkandi á smásølumarknaðinum hava móguleika fyri einari virknari kapping við aðrar, ella um ein týðandi leikari kann misnýta sína marknaðarstöðu. Tað kann henda við ymsari atferð, so sum við *predatory pricing*,¹⁸ *excessive pricing*,¹⁹ nýtslu av ólógligum treytum fyri at binda keyparar, v.m.

2.2 DYGDARGOTT UNDIRSTØÐUKERVI TIL RÍMILIGAR PRÍSIR.

Dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligar prísir er til gagns fyri bæði brúkarar og virkir á marknaðinum.

Viðmerkjast skal, at rímiligir prísir í hesum sambandi eru at skilja sum lág heilsølumargin, t.v.s., at kerviseigarin ikki er førur fyri at taka yvirnormalan vinning. Høg góðska skal fyrst og fremst skiljast eftir teimum dimensiónum, sum smásøluoperatørarnir hava ræði á, t.e. viðurskifti sum góður dekningur, gott støðufesti, skjótar umvælingartíðir v.m.

Fyri at meta, um marknaðurin bjóðar dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligar prísir, eru í minsta lagi tvey atlit at handfara, sum hava týðning.

17 Við álit skilst, at tað er álit á, at eiganin av kervinum (her NET) ikki diskriminerar.

18 Ránsprísur (*Predatory pricing*) er kostnaður, eitt felag brúkar fyri at trýsta kappingarfelagar út úr vinnuni. Við at beina fyri kapping, nærkast felagið einkarrætti, fær eina ráðandi stöðu á marknaðinum, sum ger tað ført fyri at áseta prís og snúgva sær uttan um náttúrligu lógirnar um útboð og eftirspurning.

19 Óhóvsprísur (*Excessive pricing*) er brot á lóg um einkarrætt, sum er galdandi í flestu OECD londum og serliga í ES kappingarlóg, har ráðandi virki áseta prís, sum er óhóvsamur, sammettur við hóskandi kappingargrundtøl á ein hátt, ið dómir hann órættvísan.

1. Íløgur í undirstøðukervi
2. Prísir fyri at fáa atgongd

Fyrsta atlitið, sum hevur týdning fyri at tryggja undirstøðukervi við høgari góðsku fyri rímiligar prísir er, at nóg stórar íløgur verða gjørdar í kervið, tí menningin tryggjar, at bjóðast kunnu tænanstur við høgari góðsku. Nóg stórar íløgur í undirstøðukervi verða best tryggjaðar við einari tænanstu ella einari samanseting av ymiskum viðurskiftum:

- Vælvirkandi kapping um undirstøðukervið
 - Ein vælvirkandi kapping um undirstøðukervi vil noyða eigararnar av kervinum til leypanði at gera íløgur í kervið, tí vandi annars er fyri, at teir spæla av við kundarnar (smásølu-operatørarnar) til kappingarneytar, sum bjóða kervi við betri dygd.
- Onnur ráð at taka
 - Skipan við áeggjan, t.d. stuðulsskipanir frá tí almenna, sum kann gera tað vinnuliga freistandi at gera íløgur, sjálvt um einki kappingartrýst er.
 - Virkin ognarskapur, har kerviseigarin kroystir íløgur ígjøgnum, um hann hevur áhugamál, sum røkka út um tað handilsliga, t.d. tá landið er eigari.

Annað atlitið, sum hevur týdning fyri at tryggja dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligar prísir, er, at kerviseigarin ikki hevur móguleika fyri at taka ov høgur prísir fyri atgongdina til undirstøðukervið.

Tað kann tryggjast upp á fleiri mátar, sum til dømis við vælvirkandi kapping um kervið og regulering av kervinum. Ein vælvirkandi kapping um undirstøðukervið kroystir kerviseigararnar at bjóða rímiligar prísir, tí at kundar teirra (smásøluoperatørarnir) annars hótta kerviseigararnar at skifta til kappingarneytan. Tó er ikki altíð móguligt at geva eina vælvirkandi kerviskapping á fjarskiftismarknaðinum, tí tað krevur stórar íløgur at stovna eitt netverk – og tí at tað ikki neyðturviliga er samfelagsgagnligt at hava fleiri parallell netverk á øllum pørtum í undirstøðukervinum.

Ein alternativur máti at tryggja rímiligar prísir er regulering. Í hesum førinum kann fjarskiftis-regulerandi myndugleikin (Fjarskiftiseftirlitið) beinleiðis avmarka móguleikan hjá kerviseigaranum at taka ov høgur prísir. Tað kann henda við t.d. at nýta hámarksprísir ella onnur reguleringsamboð, t.d. benchmark²⁰ greiningar, sum meta um, at tiknir verða ovurprísir.

2.3 VÆLVIRKANDI MARKNAÐIR (EFFEKTIVE MARKEDER)

Fyri at tryggja ein vælvirkandi fjarskiftismarknað er eisini umráðandi, at marknaðurin virkar effektivt. Við einum effektivum marknaði skilst, at virkir virka við lágum samlaðum útreiðslum. Tá ið marknaðurin er effektivur, kann tað gera sítt til, at samlaðu samfelagsligu útreiðslurnar

²⁰ Avýting (*Benchmarking*) er lýst sum tilgongdin at máta vörur, tænanstur og tilgongdir móttvegis teimum virkjum, sum eru fremst á einum ella fleiri pørtum í teirra virksemin. Avýting veitir neyðugt innlit, sum fær teg at skilja, hvussu títt virki kann verða borið saman við javnmett virki, sjálvt um tey eru í aðrari vinnu ella hava annan viðskiftaskara.

verða so lágur sum til ber og soleiðis stuðla uppundir, at marknaðurin letur dygdargóðar tænastr fyri rímligar prísir, til endabrukarnar.

Í hesari greining eru tað serliga tvey atlit, sum hava týdning:

1. *Samvirkanararin (Synergieffekter)*
2. *Reguleringsútreiðslur*

Fyrsta atlitid, sum hevur týdning fyri at tryggja ein effektivan marknað, er, um nøkur samvirkanararin eru á marknaðinum. Samvirkanararin er eitt víðtøkið hugtak, sum yvirskipað merkir, at samlaður innsatur hjá heildini er størri enn ein samanlegging av teim einstøku innsatsunum.

Í hesari greining er serliga sett fokus á, um møgulig samvirkanararin eru bundin til eina vertikala eind. Eitt dømi um beinleiðis samvirkanararin kann í hesum sambandi vera, at vertikalt integreraðar fyrirkur hava lægri samlaðar útreiðslur enn tær annars vildu havt vóru tær ikki samanbundnar.

Annað atlitid, sum hevur týdning fyri at meta, um ein marknaður virkar effektiv, er vavið av einari regulering. Regulering er útreiðslutyngjandi hjá luttakandi fyrirkum, men eisini hjá myndugleikunum. Í hesari greining hevur tað serligan týdning at kanna, um ein úrskiljing av NET hevur við sær minni regulering, ella at størri dentur verður lagdur á regulering og effektivar reguleringshættir.

KAPITTUL 3

GREINING AV MARKNAÐARSTØÐUNI Í DAG

Í hesum kapitli lýsa vit marknaðarávirkanina í Føroyum í dag við denti á teir mest týðandi fjarskiftismarknaðirnar, ávikavist breiðband (sí part 3.1), og fartænastur (sí part 3.2). Fyri hvønn teirra greina vit ávikavist marknaðarstrukturin, marknaðarpartar, prísir og íløgur í netverkið.

Vit lýsa eisini stutt aðrar úrvaldar tænastrur, sum eru á fjarskiftismarknaðinum (sí part 3.3). Eisini sammeta vit lønsemi hjá FT (sí part 3.4).

Marknaðarúrslitini kunnu geva ábendingar, um tað eru møguligir vinningar tongdir at at styrkja tey marknaðareyðkenni, sum eru umrøtt í kapitli 2 – møguliga við einari úrskiljing av NET.

Á breiðbandmarknaðinum eru tekin, sum benda á trótandi kapping. Samskifti hevur eisini á hesum marknaðinum sera stóran marknaðarpart, men príslegan er meira samanberandi við útlond, og dekingurin við 4G-tænastum er góður, sí part 3.2.

Eisini dótturfeløgini hjá FT hava lutfalsliga stóran marknaðarpart á øðrum marknaðum, sum nýta fjarskiftiskervi, sí part 3.3.

FT-samtakið hevur sum heild tvørtur ígjøgnum tænastrur og marknaðir ikki ein yvirnormalan vinning sammett við fjarskiftisveitarar í Skandinavia, sí part 3.4.

3.1 BREIÐBAND

NET eigur og rekur í dag einasta kopar- og fipurfjarskiftiskervi í Føroyum og er undirveitari hjá smásøluoperatørinum á marknaðinum. NET gevur smásøluoperatørinum møguleika at bjóða tænastrur á breiðbandinum – t.d. breiðbandhald við download/upload ferð – grundað á loysnir frá kopar- og fipurkervi. Klassisku breiðbandstænastrur verða latnar sum flutningur í „høvudskervinum“ og sum Bit-Stream-Access (BSA)²¹ tænastrur, sum er sambandið við einstaka endabrukaran – t.e. sambandið til heimið.

Í 2020 vóru fyra smásøluoperatørar við breiðbandtænastrum í Føroyum, sum allir leigaðu seg inn á netverkið hjá NET:

- Samskifti
- Nema
- Elektron
- Notin²²

21 Bit-stream access refers to the situation where a wireline incumbent installs a high-speed access link to the customer's premises (e.g., by installing ADSL equipment in the local access network) and then makes this access link available to third parties, to enable them to provide high-speed services to customers.

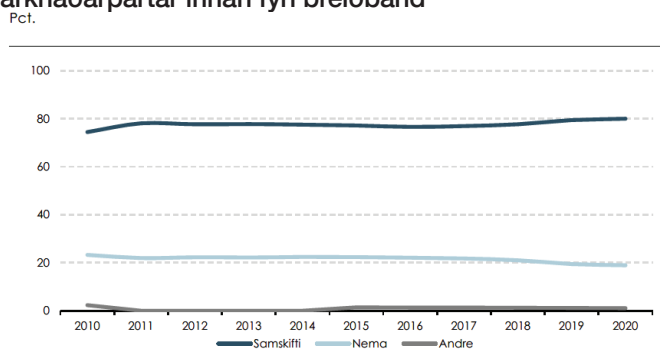
22 Notin fór konkurs í 2020 og er nú farin av marknaðinum, jbr. Fjarskiftishagtøl, Telecom Statistics 2020, https://vs.cdn.fo/media/2714/2020.pdf?s=0DkBO7xz8vc6PcLVp_6PmHAMRqs

3.1.1 Marknaðarpartar

Í 2020 vóru 18.443 breiðbandhald í Føroyum. Samskifti er nógv størsti smásøluoperatørur á marknaðinum og hevur sitið á, í minsta lagi 74,5% av marknaðinum, mált eftir tali á haldarum. Marknaðarparturin hjá Samskifti hevur seinnu árinum verið stígvíst hækkandi og var 80% í 2020. Nema er næststørsti virkandi og hevði sama ár ein marknaðarpart upp á 19%. Notin og Elektron vóru minstu leikarar á marknaðinum við marknaðarpørtum upp á ávikavist 0,6% og 0,4% í 2020, sum sæst av Mynd 5.

Mynd 5

Marknaðarpartar innan fyrri breiðband

Nota: Bólkurin „Aðrir“ fevnir um smærri aktørar við marknaðarpørtum undir 1% ávikavist Teletech (sum gavst á marknaðinum eftir 2010), Notin (sum gavst eftir 2020) og Elektron. Fjarskiftiseftirlitið broytti í 2015 føroysku hagtølini, soleiðis at tey nú eru í samsvari við International Telecommunication Union. Tað hevur havt við sær, at nakrar dátur, sum vóru savnaðar fram til og við 2014, ikki kunnu samanberast beinleiðis við tær dátur, sum eru innsavnaðar seinni, jbr. https://www.rigsombudsmanden.fo/media/10009/aarsberetning_2020_inndhold.pdf.

Kelda: Fjarskiftiseftirlitið, Telecom Statistics, <https://www.fjarskiftiseftirlitid.fo/fo/kunning/hagtol/>

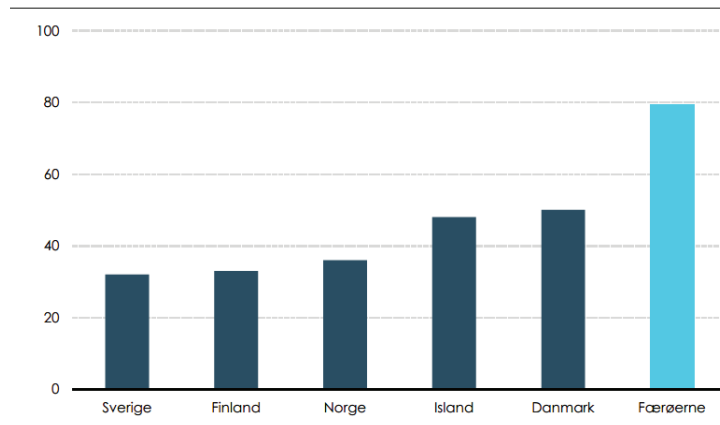
Viðmerkjast skal, at marknaðarparturin hjá Samskifti hevur verið nakað vaksandi síðani 2018. Sundurskiljingartiltøkini, sum eru sett í verk í samtakinum seinnu árinum, hava tí ikki sjónliga ávirkað marknaðarpartin, sí part 1.4.4.

Samskifti hevur eisini størsta marknaðarpartin, um ein samanlíknar tvørtur um smásøluoperatørar í Norðurlondum.²³ Í Danmark hevði størsti smásøluoperatørur ein marknaðarpart upp á 50% í 2019, sum er uml. 30% lægri enn Samskifti, sí mynd 6.

23 Vit hava í hesi frágreiðing valt at samanbera Føroyar við hini Norðurlondini: Noreg, Danmark, Svøríki, Finnland og Ísland – nøkur lond, sum beinleiðis verða mett tey mest týðandi at samanbera seg við. Lond, sum ikki eru við í samanberingini, eru m.a. Grønland, sum hóast samanberingina við oyggjasamfelag er munandi øðrvísi enn í Føroyum í viðvíkjandi landafrøði, búskapi og skipan av fjarskiftismarknaði.

Mynd 6

Marknaðarpartar í 2019 fyri teir størstu smásøluoperatørarnar í Norðurlondum %

Kelda: Telecommunications Markets in the Nordic and Baltic Countries 019, Nordic Baltic Telecom Statistics.

Ein sera stórir, áhaldandi og enntá vaksandi marknaðarpartur kann standast av vantandi kapping og verður ofta sæð sum ein sterk ábending um tvørrandi kapping. Stóri marknaðarparturinn hjá Samskifti er merkisverdur, serliga tí at Nema í árávís hevði ein sterkan multinationalan leikara aftan fyri seg (Vodafone), sum á pappírinum átti at havt pengar at bjóða Samskifti av.

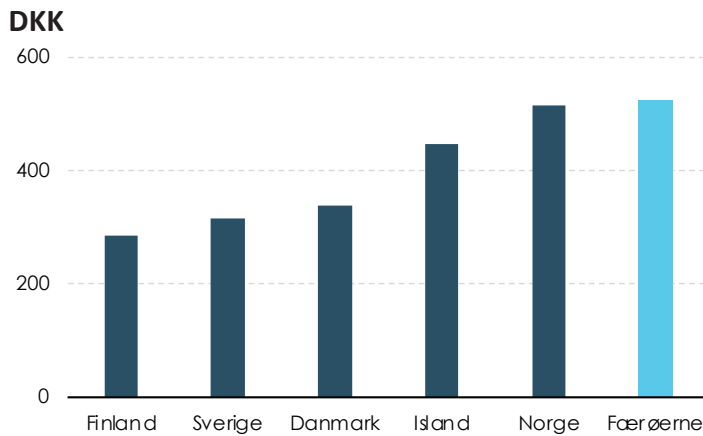
Ein sera stórir marknaðarpartur er tó ikki í sjálvum sær prógv um vantandi kapping.

Í prinsippinum kann tað vera, at allir aktørarnir, íroknað størsta aktørin, kappast effektivt og áhaldandi um at lata góða dygd fyri lágur prísir fyri ikki at missa viðskiftafólk. Samskifti heldur, at teirra sterka marknaðarstöðin ikki er elvd av loddrøttu samskipanini við NET „FT (Samskifti) hevur styrkt sína stöðu á marknaðinum seinastu 10 árin, men tað hevur einki at gera við atgongdina til NET. FT (Samskifti) hevur rokkið sterku stöðuna við alla tíðina at hava atgongd til kundan“.

3.1.2 Prísir

Generelt er prísurin á breiðbandi í Føroyum, sammett við onnur Norðurlond, høgur. Miðal mánaðarprísurin fyri breiðband í Føroyum er tann hægsti, næst eru miðalprísirnir á breiðbandi í Noregi, sí Mynd 7.

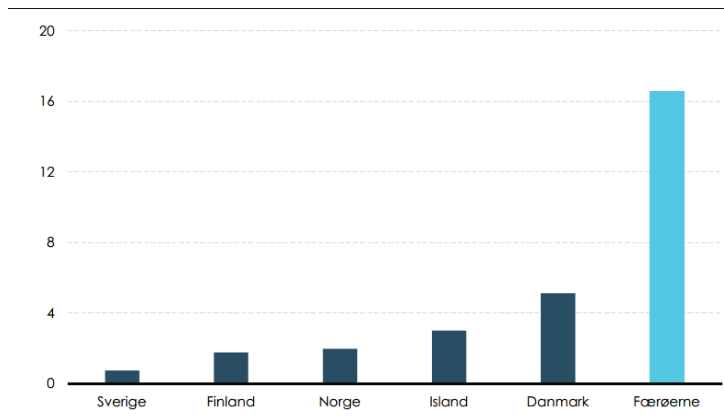
Mynd 7 Miðal mánaðarprísir á breiðbandi í 2020

Kilde: Cable.co.uk, <https://www.cable.co.uk/broadband/pricing/worldwide-comparison/>

Breiðband í Føroyum er serliga dýrt, um ein samstundis leggur upp fyri ferðini á breiðbandinum. Í Føroyum er miðal mánaðarprísirurin fyri hvørt megabit 16 kr. Mánaðarprísirurin í annars dýrasta landinum, Danmark, liggur á umleið 5 kr. pr. megabit, sí Mynd 8.

Mynd 8 Miðal mánaðarprísir fyri breiðband pr. megabit í 2020

Kelda: Cable.co.uk, <https://www.cable.co.uk/broadband/pricing/worldwide-comparison/>

Prísirurin á breiðbandi per megabit er soleiðis meira enn trýggjar ferðir hægri (225% hægri) í Føroyum enn hjá tí Norðurlandinum, sum hevur næsthægstu prísir. Høgir prísir kunnu stava frá vantandi kapping, og ofta er ein sterk ábending um tað.

Tað skal tó viðmerkjast, at høgir prísir eisini kunnu siga frá øðrum viðurskiftum, t.d. munur á útreiðslum. Útreiðslur av at veita breiðband kunnu vera hægri í Føroyum, her flutningur fer gjøgnum undirsjóvar kaðlar.

Hini sammetingarlondini, Ísland undantikið, hava ikki flutning gjøgnum slíkar kaðlar.²⁴ At teir høgu prísirnir partvíst kunnu siga frá høgu útreiðslunum, verður í ávísan mun stuðlað av, at FT ikki hevur ein yvirnormalan vinning í dag, sí part 3.4.

3.1.3 Íløgur í fjarskiftiskervið

Marknaðurin fyri breiðband í Føroyum hevur ymiska tøkniþróði. Mest nýtta breiðbandi er DSL²⁵ (koparkervið) sum í 2020 situr á 98%. Umframt DSL verður bjóðað fast breiðband-internet gjøgnum fipur og Fixed Wireless Access²⁶ (FWA) sí talvu 22.

Talva 22

Tal av sambondum í Føroyum, sum nýta, DSL, fipur og FWA (pct.)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
DSL	98,9	98,9	98,9	98,8	98,4	98,0
FIBER	0,2	0,2	0,3	0,4	1,0	1,4
FWA	1,0	0,9	0,8	0,8	0,6	0,6

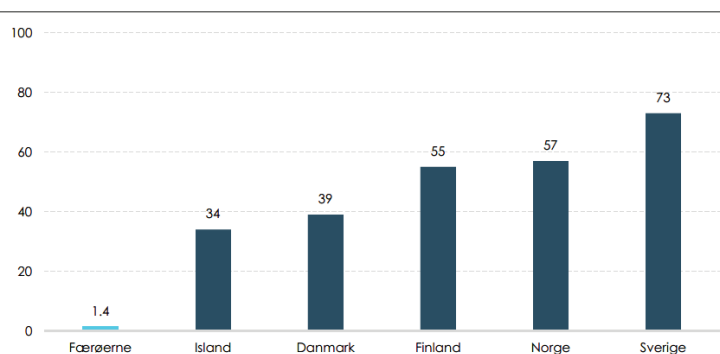
Nota: FWA stendur fyri Fixed Wireless Access.

Kelda: Fjarskiftiseftirlitið, Telecom Statistics, <https://www.fjarskiftiseftirlitid.fo/kunning/hagtol/>

Eins og í øðrum Norðurlondum er farið undir at leggja fipur í Føroyum. NET byrjaði at leggja fipur í 2015, men við árslok 2020 stóð fipur bert fyri 1,4% av øllum breiðbandhaldunum. Hetta er sera lítil partur sammett við hini Norðurlondini, sí Mynd 9.

Mynd 9

Tal av haldarum í Skandinavia, sum høvdu fipursamband í 2020

Nota: Myndin visir partin av 'fibre internet subscriptions' og 'share of total fixed broadband subs base' í Danmark, Finlandi, Noregi og Svøríki. Parturin í Íslandi er grundaður á 'number of internet subscriptions by type, fiber'. Dátur fyri ávikavist Danmark, Finlandi, Noregi og Svøríki eru frá juni 2020.

24 Vit viðmerkja, at prísirnir í Føroyum móguliga vanliga eru hægri enn í samanberingarlondunum tvørtur um fleiri vörur og tænastur. Tað kann t.d. koma av generelt høgum framleiðslukostnaði og/ella góðari keypiorku í Føroyum. Tað finnst ikki álitandi hagtøl á økinum. Dátur peika tó á, at bert ein lítil partur av prísmuninum innan fyri breiðband stavar frá munum í prísleguni sum heild, sí fx: <https://www.mylifeelsewhere.com/cost-of-living/denmark/faroe-islands#:~:text=Faroe%20Islands%20is%2015.0%25%20more%20expensive%20than%20Denmark>

25 DSL (Digital Subscriber Line), er heiti á internetsambondum, sum verða veitt gjøgnum vanligan telefonnetkaðal.

26 Fixed Wireless Access (FWA) merkir í stuttum, at tráðleys radiosamband kemur í staðin fyri telefonleiðingar. FWA-veitarar kunnu koplá sínar haldarar á internetið og telefonnetið við tráðleysum sambandi í staðin fyri at brúka telefonleiðning inn í húsini. FWA-samband kann verða brúkt til telefon, fax, internet, radio og onnur endamál – júst sum telefonleiðningur.

Kelda: tefficient, *Assessment of Norwegian mobile revenues in a Nordic context*, s. 48, <https://www.regjeringen.no/contentassets/6f57f46db5724f118e0274c6ffc08dac/analysis-of-norwegian-mobile-revenue-data-usage-and-pricing-by-tefficient...pdf>

Sambært FT hava minni enn 10% av føroyskum húsarhaldum fingið fipursamband.

Við støði í viðtalum (interviews) er tann almenna fatanin hjá leikarunum á marknaðinum, at fipurleggjanin í Føroyum hevur gingið sera seint; eisini seinni enn upprunaliga var væntandi. Til dømis nevndi FT í 2007, í sambandi við skrivligan fyrispurning í Løgtinginum, at tey fóru at leggja fipur til øll hús áðrenn 2012.²⁷

At tað hevur gingið so spakuliga at leggja fipur kann vera av einari ella fleiri orsøkum, herímillum:

- *Vantandi kapping á fjarskiftiskervinum í Føroyum*
- *Tað er dýrt at gera íløgur í fjarskiftiskervi í Føroyum*

Vantandi kapping um fjarskiftiskervi

NET eigur alt tað fasta undirstøðukervið í Føroyum. NET hevur tí ikki stóra kapping í sambandi við íløgur í kervi. NET hevur tí ikki verið eggjað til skjótleika at leggja fipur, tí at teirra inntøka um koparsamband og verandi backhaul reelt var meira ella minni tryggjað.

NET kann í dag bert missa eina margin, um ein endabrukari velur at nýta 4G í heiminum í staðin fyri koparloysn.

NET hevur nevnt, at vantandi kappingin um undirstøðukervið helst hevur havt týðning fyri teirra íløgur:

„TDC kan se, at de mister kunder til konkurrenter og derfor investerer de. På Færøerne har de ikke et sådan pres fra konkurrenter – der er mindre infrastruktur-konkurrence. Hvis der havde været en konkurrent på Færøerne, var der formentlig en del investeringer, som Net havde foretaget tidligere.“

Tað er tó móguleiki fyri at betra um kappingina á fjarskiftiskervinum, um 5G frameftir veruliga kemur í staðin fyri fipur á bústaðnum.²⁸

Viðmerkjast skal, at við einum virknum ognarskapi – í hesum førinum hjá landinum – har eigarin stýrir íløgnum móti øðrum enn bert vinnuligum áhugamálum, kann í ávísan mun setast í staðin fyri vantandi kapping um fjarskiftiskervi. At síggja til er ein virkin ognarskapur ikki framdur enn við íløgnum í fipurnetverkið.

Tað er dýrt at gera íløgur í undirstøðukervi í Føroyum

Tað er dýrt at leggja fipurkervi út, og útreiðslurnar verða serliga stórar fyri hvønn endabrukara á føroyska marknaðinum – tí er tað neyðturviliga ikki lønandi at leggja fipur út í hvønn krók.

27 Kelda: <https://www.logting.fo/mal/mal/?id=4391>

28 Í Føroyum eru tó bert tveir operatørar, sum býta atkomandi fartýddirnar (mobilfrekvenser), og tí fáar avmarkingar í orkuni. Lopið frá 4G til 5G verður tí móguliga styttri enn í øðrum londum.

Grundað á samrøður eru fleiri av teim spurdu, sum beinleiðis halda, at kappingin um undirstøðukervið til fastnet er órealistiskt júst av avmarkaðu stødd Føroya. FT hevur sagt: „Kapping um undirstøðukervið krevur ein størri marknað enn tann føroyska“.

Stóru útreiðslurnar av at leggja fípur út – kombinerað við tøkniligu menningina, sum er hend innan fyri kopartøkni, sum hevur gjørt tað møguligt at fáa hægri ferð við verandi undirstøðukervi – hevur linkað handilsliga áhugan at gera íløgur í fípur.

Fjarskiftiseftirlitið, Telecom Statistics, <https://www.fjarskiftiseftirlitid.fo/fo/kunning/hagtol/>

Statista, <https://www.statista.com/statistics/714612/number-of-internet-subscriptions-in-iceland-by-type/>

3.2 FARTÆNASTUR

Tað eru tvey farnet (2G, 3G og 4G) í Føroyum, sum kappast, hvørs eigarar eru:

- Samskifti
- Nema

Við farnet skilst í hesum sambandi ein kombinatióin av virknari netverksútgerð, herímillum antennur (eisini nevnt radio access network eller RAN), spectrumloyvi og eitt kjarnu-netverk ('core-network'). Bæði Samskifti og Nema hava serloyvi (licens) til sub-1 GHz spektrum (900 MHz) og mid-band spektrum (1800 MHz og 2100 MHz).

Hvørki Samskifti ella Nema eigur ella stýrir beinleiðis mastrunum, flutningi til mastrarar (kopar ella fípur) ella 'backhaul'. Bæði Samskifti og Nema keypa hesar veitingar frá NET fyri at bjóða fartænastur á smásølumarknaðinum.

Á smásølumarknaðinum fyri fartænastur vóru í 2021 tríggir operatørar, sum kappast:

- Samskifti
- Nema
- Tosa²⁹

Tosa eigur ikki egið farnet og leigar seg tí inn á farnetið hjá Nema. Sum nevnt er Tosa tann fyrsti MVNO, sum bjóðar fjarskifti í Føroyum.

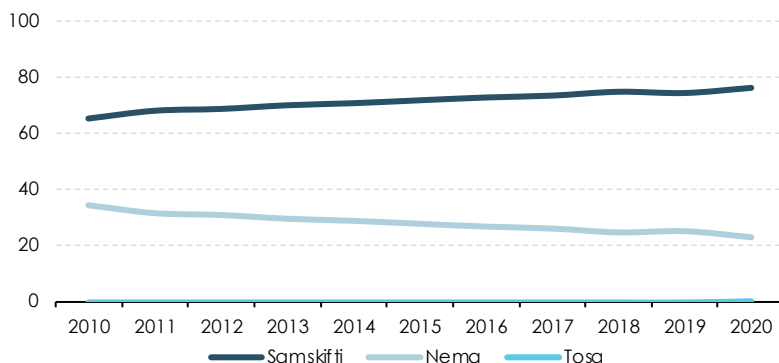
3.2.1 Marknaðarpartar

Í 2020 vóru 59.213 haldarar til fartelefoni í Føroyum.³⁰ Samskifti er treytaleyst størsti operatørur av fartænastum og hevði 76,4% í marknaðarparti í 2020 mált eftir haldaratali. Samskifti hevur yvirskipað upplivað ein vøkstur í sínum marknaðarparti síðani 2010. Nema hevði 23,3% í marknaðarparti í 2020, og Tosa hevði 0,4% í marknaðarparti, sí mynd 10.

29 Tosa kom á smásølumarknaðin í 2020.

30 Fjarskiftiseftirlitið, Telecom Statistics, https://vs.cdn.fo/media/2714/2020.pdf?s=0DkBO7xz8vc6PcLVp_6PmHAMRqs

Mynd 10 Marknaðarpartar innan fyri fartænastur

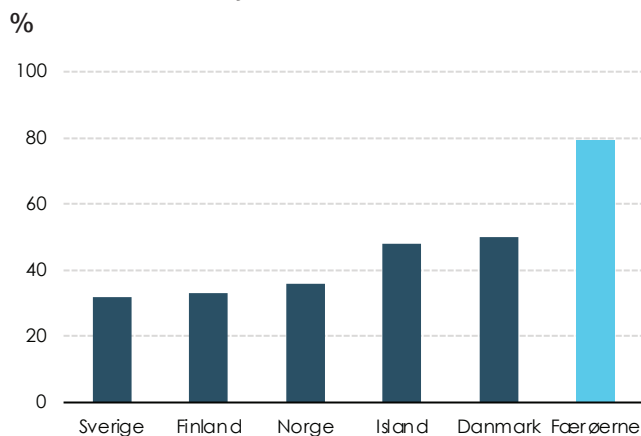
Nota: Tosa kom inn á marknaðin í 2020. Fjarskiptiseftirlitið broytti føroysku telehagtøluni í 2015 soleiðis, at tey nú eru í samsvari við 'International Telecommunication Union'. Tað hevur havt tað við sær, at ávísar dátur, sum savnaðar vóru fram til og við 2014, ikki eru beinleiðis sambæriligar við dátur frá árunum aftaná.

Kelda: Fjarskiptiseftirlitið, Telecom Statistics, <https://www.fjarskiptiseftirlitid.fo/fo/kunning/hagtol/>

Viðmerkjast skal, at marknaðarparturin hjá Samskipti hevur verið smávegis vaksandi gjøgnum alt tíðarskeiðið – ikki sjónliga ávirkað av teimum sundirskiljingartiltøkum, sum Samtakið hevur sett í verk seinnu árin.

Marknaðarparturin hjá Samskipti er eisini stórur, verður sammett tvørtur um smásøluoperatørarnar í Norðurlondum. Í Noregi hevði størsti operatørurin 47% í marknaðarparti í 2019, sum er næstan 25% lægri enn hjá Samskipti. Í hinum Norðurlondunum, ávikavist Finnlandi, Íslandi, Svøríki og Danmark, høvdu størstu smásøluoperatørarnir marknaðarpartar millum 35 og 39%, sí Mynd 11.

Mynd 11 Marknaðarpartar hjá størstu smásøluoperatørnum í Norðurlondum

Kelda: Telecommunications Markets in the Nordic and Baltic Countries 2019, Nordic Baltic Telecom Statistics.

Samskipti er soleiðis ikki bert ein stórur aktørur í føroyskum høpi; Samskipti er tann smásøluoperatørur í Norðurlondum, sum hevur størsta marknaðarpartin.

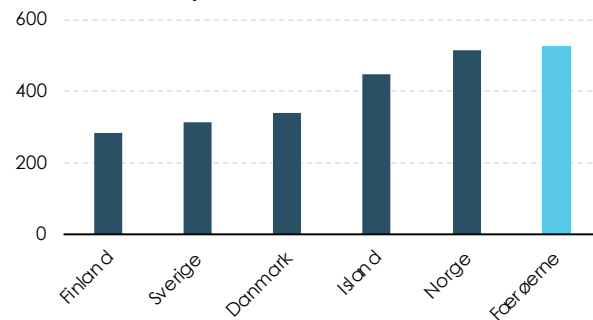
Sum nevnt omanfyri kann ein sera stórir, áhaldandi og enntá vaksandi marknaðarpartur stava frá vantandi kapping og verður ofta brúktur sum ein sterk ábending um vantandi kapping. Stóri marknaðarparturin hjá Samskifti er merkisverdur, serliga tí at Nema annars í fleiri ár hevði ein sterkan altjóða leikara Vodafone á sínum liði – sum á pappírinum átti at havt fíggjarliga orku til at taka kappingina upp við Samskifti.

3.2.2 Prísir

Prísirnir í Føroyum eru hægri enn í Danmark, Finnlandi og Svøríki, men ájavnt við norskar prísir. Príslegan í Føroyum tykist ikki at vera serstakliga høg, men lutfalsliga høg sammett við hini Norðurlondini, sí Mynd 12.

Mynd 12

Miðal mánaðarprísir á fartænastum í 2020

Nota: Ikki hevur borið til at útvega ARPU fyri Føroyar. ARPU fyri Føroyar er tí mettt eftir einari mobilætlan fyri Nema (5GB) og Samskifti (7GB). Miðalnýtslan í 2020 ('mobile-broadband internet traffic per subscription') var 8,3 GB, og tí verður mettt, at ætlaða ARPU er ein varlig meting. * vísir, at útrokningin fyri Danmark og Finland er inkl. M2M.

Kelda: tefficient, <https://www.regjeringen.no/contentassets/6f57f46db5724f118e0274c6ffc08dac/analysis-of-norwegian-mobile-revenue-data-usage-and-pricing-by-tefficient...pdf> Fjarskiftishagtøl, Telecom Statistics, https://vs.cdn.fo/media/2714/2020.pdf?s=0DkBO7xz8vc6PcLVp_6PmHAMRqs

3.2.3 Íløgur í fjarskiftiskervi

Bæði Samskifti og Nema komu fram við 4G í 2015. Í 2020 hevði meginparturin av føroyingum atgongd til 4G netverk, ávikavist 95% á netinum hjá Nema og 100% á netinum hjá Samskifti.

Dekningurin í Føroyum er ájavnur við onnur Norðurlond, sí Talvu 23.

Talva 23

Tal av fólki sum hevur 4G farnet í 2020

Land	pct.
Danmark ¹	> 99
Norge [*]	> 99
Sverige [*]	> 99
Finland [*]	> 99
Færøerne	100

Nota: ¹Dátur í juni 2020, dátur í desember 2019. Í Føroyum er dekningurin hjá Nema og Samskifti ávikavist 95% og 100%.

Kelda: https://vs.cdn.fo/media/2714/2020.pdf?s=0DkBO7xz8vc6PcLVp_6PmHAMRqs og <https://www.regjeringen.no/contentassets/6f57f46db5724f118e0274c6ffc08dac/analysis-of-norwegian-mobile-revenue-data-usage-and-pricing-by-tefficien...pdf>

At síggja til hava íløgurnar í farnetið verið ivaleysar. Tað ber boð um, at tað hevur verið góð kapping um undirstøðukervið á farnetinum millum Samskifti og Nema. Nema skrivur: „*Mobilnet har været en stærk konkurrencefaktor de seneste 15 år. Nema dækker med 4G 95 pct., mens FT dækker 100 pct.*“

Tað er tó møgulig útlit fyri eini vantandi kapping á undirstøðukervinum á farnetinum við innleiðsluni av 5G. Hetta hongur saman við, at tað eru stórar útreiðslur bundnar til íløgur í eitt parallelt undirstøðukervi. Enn vita vit ikki við vissu, um Nema kann ella vil gera íløgur í egið 5G netverk. Meirilutin av teim spurdu søgdu í okkara viðtali, at tað frameftir bert verður eitt 5G netverk í Føroyum, sum Samskifti helst fer at eiga.

3.3 AÐRAR TÆNASTUR

Í Føroyum verða bjóðaðar fleiri aðrar tænar á fjarskiftismarknaðinum, har dótturfeløgini hjá FT eru virkin. Eitt felags eyðkenni fyri hesar tænar er, at tær – í mun til breiðband og fartænar – eru á smærri marknaðum við færri haldarum.

3.3.1 Fastnettelefon

Seinastu mongu árin er vanlig afturgongd í talinum á fastnettelefonihaldum. Í 2020 var haldaratalið 15.341, og Samskifti hevði sum marknaðarpart 81,8% av haldarunum.

3.3.2 Sjónvarp

Í 2020 vóru 12.250 haldarar til sjónvarpsrásir, og Televarpið, sum FT eigur, hevði 76,1% í marknaðarparti.

3.4 LØNSEMI Á FØROYSKA FJARSKIFTISMARKNAÐINUM

EBITDA³¹ er eitt mál, sum verður nýtt um rakstrarlønsemi hjá virkjum. EBITDA verður brúkt, tá ið ein skal sammeta millum fyrirkur og altjóða. Hevur ein fyrirkur lutfalsliga høgt EBITDA, eru orsökirnar helst fleiri:

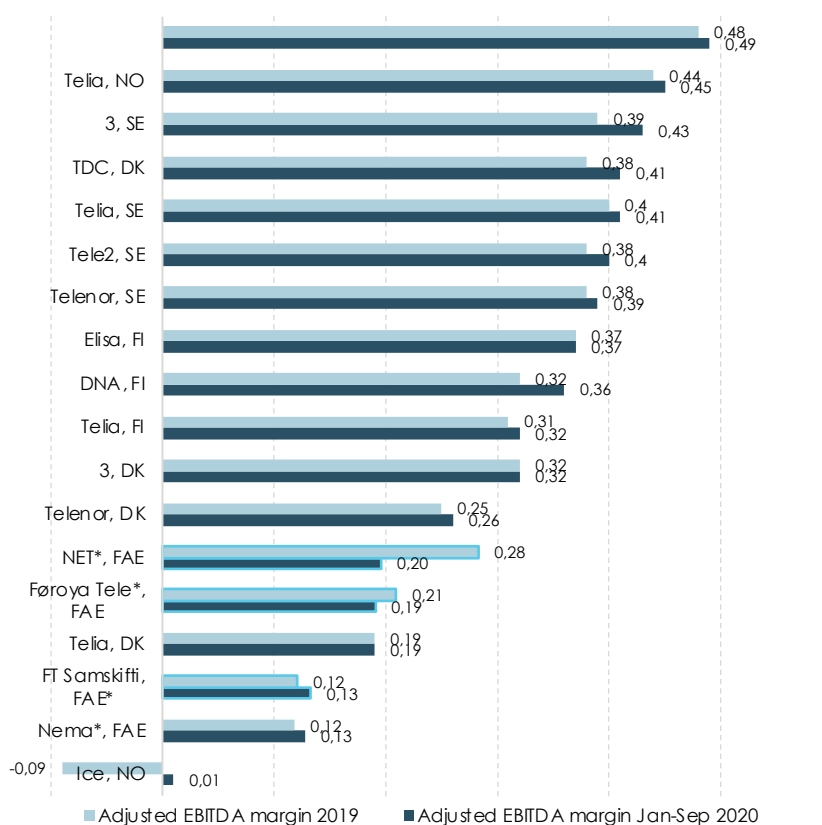
1. at vinningurin er óvanliga stórir, t.d. tí eingin kapping er
2. at OPEX³² hjá fyrirkuni er óvanliga lágt, t.d. at raksturin er effektivur, ella
3. at báðar hesar fortreytir eru til

Eitt høgt EBITDA kann tí vera ábending um, at møguleikar eru at bøta kappingina.

Hyggja vit at EBITDA hjá føroysku operatørinum, t.e. NET, Samskifti, FT-samtakið umframt Nema, eru ikki tekin um yvirnormalan vinning sammett við hini Norðurlondini, sí Mynd 13.

Mynd 13

EBITDA fyri teleoperatørar í Norðurlondum og FT, NET, Samskifti og Nema

31 EBITDA, or earnings before interest, taxes, depreciation, and amortization, is a measure of a company's overall financial performance and is used as an alternative to net income in some circumstances.

32 An operational expenditure (Opex) is the money a company spends on an ongoing, day-to-day basis in order to run a business or system.

*Nota: Fyrítøkurnar greiða frá teirra EBITDA hjá øllum virkseminum, sum vanligi fevnir um annað enn bert fartænastur. 3 í Svøríki, 3 í Danmark og Ice í Noregi fevna tó bert um fartænastur. * EBITDA hjá NET og Samskipti er grundað á alt árið í 2020, meðan hinar eru grundaðar á dátur frá januar til september. EBITDA hjá FT-samtakinum er mett sum ein samanlegging av EBITDA hjá NET og Samskipti, býtt við samlaðu brutto-umsetninginum í samtakinum, ávikavist endabrukararnir hjá Samskipti og inntøkurnar hjá NETs frá Nema (á leið við marknaðarpartin hjá Nema á breiðbandinum t.e. 19,46% í 2019 og 18,94% í 2020).*

*Kelda: tefficient, <https://www.regjeringen.no/contentassets/6f57f46db5724f118e0274c6ffc08dac/analysis-of-norwegian-mobile-revenue-data-usage-and-pricing-by-tefficient...pdf>.
Dátur frá FT og dátur frá Nema.*

Eitt lágt EBITDA kann verða ábending um, at í miðal eru ikki møguleikar fyri lægri prísnum. Eitt lágt EBITDA kann tó fjala varians millum ymiskar tænastr og/ella benda á høgur prísir kombinerað við høgur útreiðslur, um møguleikar eru fyri fleiri virknisfremjandi tiltøkum. Tað er ikki møguligt frammanundan at meta, um størri kappingartrýst gevur effektivisering og kann hava lægri prísir við sær.

KAPITTUL 4

GREINING AV FORTREYTUNUM Í DAG

Í hesum kapitli meta vit um, í hvønn mun ymisku marknaðareyðkennini (markedsriterier), sum kunnu stuðla upp undir veiting av góðum úrslitum á marknaðinum, longu eru uppfyllt.

Tað er neyðugt at skilja núverandi støðuna í hvørjum kriterii fyri at meta um ávirkanina á enn meiri sundurskiljing av NET frá FT-samtakinum. Greiningin í hesum parti er tí – saman við lýsingini av marknaðinum í undanfarna kapitli 3 – ein lýsing av grundleggjandi støðuni, sum kann nýtast til at meta um fyrimunir og vansar við ymiskum sundurskiljingarmodellum – og møguleikarnar fyri ábøtur ella versnan.

Karmurin um greiningina er endurgivin niðanfyri, og eyðkenni og undireyðkenni verða gjøgnumgingin, so greiða fæst á fjarskiftismarknaðin.

Talva 24

Figgjarligur og konseptuellur greiningarkarmur

Eyðkenni	Undireyðkenni	Partur
Vælvirkandi smásølukapping	Diskriminerandi atferð hjá kerviseigara	4.1.1
	Gjøgnumskygni og álit	4.1.2
	Ráðandi atferð á smásølumarknaðinum	4.1.3
Dygdargott undirstøðukervi fyri rímligar prísir	Íløgur í undirstøðukervi	4.2.1
	Prísir	4.2.2
Effektivur marknaður	Samvirkanarárin	4.3.1
	Reguleringsútreiðslur	4.3.2

Kelda: Copenhagen Economics

4.1 VÆLVIRKANDI SMÁSØLUKAPPING

Í hesum parti gjøgnumganga vit støðuna í dag út frá hvørjum av undireyðkennunum við einari vælvirkandi smásølukapping.

Yvirskipað halda vit, at undireyðkennini, sum eru neyðug fyri at tryggja eina vælvirkandi smásølukapping, ikki heilt eru til staðar í dag. Tað hava verið rúgvuvís av kærnum og málum um kappingaravmarkandi atferð frá FT – eisini aftan á tey sundurskiljingartiltøk, sum eru sett í verk í Samtakinum. Samstundis uppliva allir kappingarneytarnir hjá FT framhaldandi diskriminerandi atferð á marknaðinum í dag – ein hugburður, sum kappingarneytarnir helst eru hugaðir at siga frá. Harumframt er ein virkandi á marknaðinum við stórum marknaðarparti – Samskifti – sum vissuliga kann sigast at hava einaráðandi (dominerende) marknaðarstöðu.³³

33 Ráðandi marknaðarstöða, er definerað í Løgtingslóg nr.72 frá 22. mai 2015 um fjarskifti.

Diskriminerandi atferð hjá kerviseigara

Diskriminerandi atferð á fjarskiftismarknaðinum kann byttast í prísdiskriminering og annan mannemun.

Hvat viðvíkur prísdiskriminering, er tað okkara fatan, at eingin prísdiskriminering er á marknaðinum í dag í sambandi við prísirnar hjá NET. Henda meting er grundað á kvantitativar og kvalitativar dátur í greiningini.

Í 2005 framdi FT-samtakið eitt sundurbýti í felagnum við feløgnum NET og Samskifti – og í dag eru dótturfeløgini sundurskild roknskaparliga. NET hevur upplýst, at allir smásøluseljarar – herímillum Samskifti, sum er ein partur av samtakinum – fáa somu eindarprísir í sambandi við kervisatgongd. Sambært NET eru ongar samráðingar millum NET og operatørarnar. Allar standardvørur og prísir eru alment atkomandi á heimasíðuni hjá NET.

Harumframt eru eingir leikarar á marknaðinum, sum uppliva prísdiskriminering, og myndugleikarnir hava heldur ikki nevnt, at prísdiskriminering sum ein trupulleika í lötuni.

Ákæru frá kappingarneytunum hjá Samskifti

Hvat viðvíkur øðrum mannamuni eru fleiri virkandi í sambandi við okkara viðtalur komin við uppáhaldum og ákærum um aðra diskriminerandi atferð. Sjálvt um nakrir av teim virkandi uppliva, at diskrimineringin er minni nú enn áður, er upplivingin av diskriminerandi atferð framhaldandi ein trupulleiki – eisini eftir at tey seinastu sundurskiljingartiltøkini eru sett í verk í samtakinum.

Viðmerkjast skal, at kappingarneytar hjá FT-samtakinum hava egin áhugamál í at koma við hesum uppáhaldum, sama hvussu vavið er av veruliga trupulleikanum – og uppáhaldini skulu tí siggjast í tí ljósinum.

Kappingarneytarnir hjá Samskifti uppliva diskriminering á fleiri økjum, serliga við atlit at íløgnum hjá NET í undirstøðukervi;

- a. *At leggja fjarskiftiskervi*
- b. *Fípursamband til vinnukundar og ídnaðarøki*
- c. *Framføring til mastrar*
- d. *Onnur dømi um, at gjørdur verður mannemunur*

a) At leggja fjarskiftiskervi

Elektron upplivir, at NET generelt raðfestir at gera íløgur í økjum við nógvum privatkundum fram um íløgur í ídnaðarøkjum. Sambært Elektron er grundin: „*atlit til Samskifti, hvørs størsti marknaður eru privatir kundar. Ídnaðarøki eru afturúrsgld, tí tað ikki er kjarnuøki hjá Samskifti.*“

Viðmerkjast skal, at tað kunnu vera handilsligar grundir til at gera íløgur í økjum við nógvum privatkundum – eisini hjá einum óheftum netfelagi. NET metir, at avgerðir og raðfestingar, um hvørjar íløgur teir skulu gera í kervi, verða tiknar neutralt og óheft av smásøluoperatørnum. NET sigur, at tað bert eru objektiv viðurskifti, sum gera av, um ella nær ávísar íløgur verða gjørdar fram um aðrar. NET setur tí spurnartekn við uppáhaldið hjá Elektron.

Enn hevur NET ikki gjørt eitt ítøkiligt yvirlit yvir, hvørjar objektivar treytir metingin er grundað á, og hvussu tær verða vígaðar í sambandi við ávísar avgerðir og raðfestingar. NET viðlíkaheldur tó eitt Excel-ark við einum yvirliti yvir íløguynski og kunnar javnan bæði Samskifti og Nema gjøgnum teldupost um menningina og íløguaætlanirnar. Samskifti og Nema fáa sambært NET sama móguleika at gera viðmerkinginar og koma við íkasti til íløguaætlanirnar.

Tað er ikki gjørligt hjá okkum endaliga at meta, um raðfestingarnar hjá NET at gera íløgur í kervi eru gjørdar bert við objektivum treytum, ella um uppáhaldið um beinleiðis ella óbeinleiðis diskriminering er ella hevur verið rætt.

b) Fipursamband til vinnukundar og ídnaðarøki

Nema upplivir, at teirra íløguynski ikki verða raðfest í sama mun sum hjá Samskifti, tá ið talan er um vinnukundar, sum vóna, at grivið verður fyri fipursambandi. Í nøkrum støðum hevur Nema bíðað í 2-3 ár eftir, at NET legði fipur. Nema heldur, at vinnukundarnir hjá Samskifti fáa nóg skjótari viðferð.

Nema upplivir, at diskrimineringin kann ávísast við, at íløgur knappliga verða gjørdar skjótt, um ein kundi velur at skifta frá Nema til Samskifti. Mannamunurin hevur sambært Nema stóran týðning serliga á føroyska marknaðinum: „*Diskrimineringin er serliga sjónsk í einum lítlum samfelagi sum Føroyar. Fólk vita, at skulu tey hava avgreitt tingini skjótt, skulu tey seta seg í samband við FT.*“

Elektron vísti á dømi, har ein av vinnukundum teirra hevði bjóðað sær til sjálvur at gjalda fyri niðurgravingina av fipurkaðali, men NET avvísti – helst tí at kundin hevði valt ein kappingarneyta hjá Samskifti.

Sum nevnt áður metir NET, at avgerðir um, hvørjar íløgur skulu gerast í netverkið, íroknað fipursamband til vinnukundar, eru neutralar.

c) Framføring til mastrar

Nema upplivir, at NET raðfestir uppstiging av og samband til tær mastrarar, sum farnetið hjá Samskifti nýtir, fram um farnetið hjá Nema. Við uppstiging skilst, at tær mastrarar, sum bara Samskifti nýtir, verða raðfestar fremri, tá ið uppstigingar verða gjørdar frá kopari til fipur. Samstundis upplivir Nema, at ynskini hjá Samskifti verða raðfest framum, tá ið talan er um framføring til nýggjar mastrar.

Sum nevnt í undanfarna punkti (b) metir NET, at avgerðir um, hvørjar íløgur skulu gerast í netverkið, skulu raðfestast, íroknað framføring til mastrar, eru neutralar. Tað kann eisini vera handilsligur áhugi í at uppstiga mastrar hjá størsta heilsølukundanum, sjálvt um kundin er partur av sama samtaki.

d) Onnur dømi um, at gjørdur verður mannemunur

Umfram tað, sum er nevnt frammanfyri, verða í okkara viðtalum nevnd rúgvuvís av dømum um, at NET tekur Samskifti framum.

- Samskifti fær eftir øllum at døma skjótari boð um, nær nýggjar mastrar verða settar upp, og hevur tí móguleika fyri at fáa strategiska besta plássið á mastrini.
- Teknikarar hjá NET ráðgeva eftir øllum at døma í nøkrum førum beinleiðis ella óbeinleiðis endabrákarum um at velja Samskifti.
- Samskifti hevur eftir øllum at døma áður havt kunnleika til kundakartotekið hjá kappingarneytanum – og tørv teirra á fjarskiftistænastum – gjøgnum NET.
- Samskifti hevur eftir øllum at døma beinleiðis atgongd til skipanir í FT-samtakinum, herímillum beinleiðis atgongd til bíleggingarskipanina hjá NET, sum gevur Samskifti fleiri fyrimunir m.a. at:
 - i) samskifti kann sjálvt broyta breiðbandsorkuna bæði í og uttan fyri upplatingartíð, og at
 - ii) bíleggingar hjá Samskifti verða skjótari viðgjørðar, tí tær koma fyrr inn í skipanina. Øvut hevur Nema vánaligari og meira avmarkaða atgongd til skipanirnar hjá NET gjøgnum API, enn Samskifti hevur beinleiðis. Elektron upplýsir, at NET hevur bjóðað teimum, at tey kunnu koma upp í API-bíleggingarskipanina hjá NET. Til tað krevst, at Elektron sjálvt forritar eina skipan, sum kann samskifta við bíleggingarskipanina hjá NET. Elektron heldur, at tað verður lutfalsliga dýrt at forrita.

e) Almennar kærur hjá myndugleikunum

Umfram tær upplivingar, ið eru nevndar omanfyri, hava tað gjøgnum árin eisini verið nakrar almennar kærur um FT-samtakið og dótturfeløgini. Tær almennu kærurnar kunnu vit leggja størri dent á enn tær upplivingar, sum eru nevndar omanfyri. Kærurnar hava snúð seg um ymisk sjónarmið, sum ofta hava verið knýtt at kappingaravmarkandi atferð, sí Talvu 25.

Talva 25

Úrvaldar kærur síðani 2016 um FT-samtakið, herímillum NET og Samskifti

Viðurskifti, sum kært er um	MYNDUGLEIKI	ÁR
Kæra frá Hey um margin squeeze ³⁴ á breiðbandi	Fjarskiftiseftirlitið	2018
Kæra um útihýsandi atferð hjá Samskifti	Kappingareftirlitið	2018
Kæra frá Hey um undirprísing (predatory pricing)	Fjarskiftiseftirlitið	2018
Kæra frá Tosa um samráðingarstöðuna og MV-NO-prísir hjá FT – prísdiskriminering, vantandi gjøgn-umskygni, seinfør viðgerð av umsókn og at sami figgjarleiðari sat í smásølu- og heilsóludeildini	Fjarskiftiseftirlitið	2017
Kæra frá Hey um Arctic Mobile	Fjarskiftiseftirlitið	2017
Kæra frá Tosa om samráðingarstöðuna og MV-NO-priser hjá FT	Fjarskiftiseftirlitið	2016

Nota: Sí allan listan yvir kærurnar í Skjali 4. Har eru eisini ein lýsing av kærnum og úrslitini.

Kelda: Fjarskiftiseftirlitið og Kappingareftirlitið.

Sambært Fjarskiftiseftirlitinum og Kappingareftirlitinum hevur eingin av kærnum nevndar í talvuni havt við sær verulig boð (pábud) til NET ella Samskifti. Fjarskiftiseftirlitið hevur harafturat upplýst, at NET vanliga lagar sínar prísir eftir áheitan frá Fjarskiftiseftirlitinum.

34 A margin squeeze is an exclusionary abuse of dominance that arises when a vertically-integrated monopolist sells an upstream bottleneck input to rival firms that also compete in a downstream market with the monopolist in the provision of a downstream product. A margin squeeze is said to arise when the margin between the price at which the monopolist sells the downstream product and the price at which the monopolist sells the upstream bottleneck product to its rivals is „too small” to allow an efficient downstream rival to effectively compete or survive.

Viðmerkjast skal tó í hesum sambandi, at sjálvt um kærurnar ikki hava havt beinleiðis boð (pábud) við sær mótvegis NET ella Samskifti, hava tær í fleiri førum havt við sær uppleggning frá myndugleikunum. Til dømis hevði ein kæra frá Tosa í 2016 við sær, at Fjarskiftiseftirlitið bað Samskifti um at byrja samráðingar við Tosa. Ein seinni kæra frá Tosa í 2017 hevði við sær, at Fjarskiftiseftirlitið skrivaði upprit, har úrskurðurin var, at grundarlag ikki var at reka virksemini sum MVNO við teimum prísnum, sum Samskifti bjóðaði. Loksins hevði ein kæra frá Hey (seinni Nema) í 2018 við sær, at Fjarskiftiseftirlitið defineraði ein nýggjan serstakan marknað og tilnevndi Samskifti sum SNP-veitara. Fjarskiftiseftirlitið hevur í hesum sambandi upplýst, at tað ikki metir, at grundarlag var fyri at áleggja *ex ante*³⁵ („frá fyrr av“) skyldur í málinum, tí talan var um eitt sonevnt *ex post* brot, sum var fevnt av kappingarlógini. Harumframt hevði ein kæra frá 2018 við sær, at Kappingareftirlitið valdi at fremja eftirlitskanning hjá FT.³⁶

Samanumtikið sær myndin soleiðis út, at talið á kærnum um FT hevur verið minkandi tvey tey seinastu árin – sum kanska hevur samband við tey sundurskiljingartiltøk, sum samtakið hevur sett í verk. Kærurnar eru tó ikki horvnar, og sum nevnt omanfyri uppliva kappingarneytarnir hjá Samskifti, at tað framvegis eru trupulleikar.

4.1.2 Gjøgnumskygni og álit

Okkara viðtalur við ymisku aktørarnar bendir á, at marknaðinum vantar gjøgnumskygni og álit. Umframt at ávirka teir virkandi á marknaðinum kann vantandi gjøgnumskygni og álit móguliga ræða nýggjar aktørar frá at koma inn á marknaðin.

Tað eru serliga aktørar uttan fyri FT, sum siga frá, at viðurskiftini í samtakinum eru fløkjaslig, teirra millum viðurskiftini millum NET og Samskifti. Í hesum sambandi segði Nema m.a. frá, at: „*tað er í nøkrum førum torført at halda skil á NET og FT. Í praksis eru teir tann sami.*“

Vantandi gjøgnumskygni og álit kom til sjóndar á fleiri økjum. Ítøkilig dømi, sum aktørarnir á marknaðinum nevndu, vóru:

- At áður høvdu verið mál, har montørar hjá NET navngóvu seg sum Samskifti við kundavitjan.
 - NET sigur, at hetta ikki kemur fyri nú, og at montørarnir áður, í mesta lagi, hava sagt, at teir vóru frá Føroya Tele, í eitt stutt tíðarskeið, tá ið NET var eitt nýtt navn á marknaðinum, sum nakrir kundar ikki kendu.
- At undirveitarar hjá FT, undir hesum NET (t.d. bilar ella búnar), eftir øllum at døma óttast útilhýsing av teirra vørum, um teir nýta ein kappingarneyta hjá Samskifti.
- At m.a. var ein medarbeiðari hjá NET, sum stóð fyri samráðingunum um eina heilsuavtalu við smásøluvelagið Tosa um atgongdina farnetið hjá Samskifti
- At sambært Tosa gingu fleiri ár, áðrenn samráðingar um atgongd til farnetið hjá Samskifti kom í lag. Høvuðsgrundin til tað var seinføri hjá Samskifti at átaka sær samráðingar.
- At Tosa tók tað minst eitt ár, áðrenn tað eydnaðist at fáa ein veruligan fund í lag við Samskifti um tøkniligar avbjóðingar. Samskifti tvíhelt um, at tað var sera torgreitt at seta ein MVNO-fjarskiftisveitara í verk, og at teirra ‘setup’ ikki var ført fyri slíkari samskipan.

35 *Ex ante* verður brúkt um eina meting, sum knýtir seg at einum tilburði, sum væntandi fer at henda. *Ex post* vísir til støðuna eftir, at ein tilburður er hendur. Ikki er víst, at menningin fer at vátta *ex ante* metingina.

36 Sosialurin, Løgdu hald á skjøl og teldur hjá stjórum í Føroya Tele (14/05-2021).

Eftir áminning oman á áminning um at hava fund um tøkniligar spurningar vórðu viðurskiftini greidd 14 dagar eftir fundin.

Upplivingarnar við vantandi gjøgnumskygni eru soleiðis framvegis ein trupulleiki – eisini eftir sundurskiljingartiltøkini, sum eru sett í verk seinnu árinum.

Viðmerkjast skal, at kappingarneytarnir hjá FT-samtakinum helst hava egin áhugamál at koma við slíkum uppáhaldum óansæð vavið av reella trupulleikanum – og uppáhaldini skulu tí síggjast í tí ljósinum. Vit skulu harumframt viðmerkja, at atfinningarnar hjá Tosa ikki neyðturviliga vóru gingin á mæti við einari bygnaðarligari úrskiljing av NET, tí atfinningin fyrst og fremst snýr seg um atgongd til farnetið hjá Samskifti.

NET viðlíkaheldur longu eina røð av KPI³⁷ t.d. um uppsetingartíð, men tó er ikki møguligt í dag at avlesa viðgerðartíðir býtt sundur á smásøluoperatørarnar. Tí ber ikki til hjá kappingarneytunum hjá Samskifti at sammeta, hvussu langa tíð tað tekur hjá NET at gera íløgur samanbórið við tann einstaka smásøluoperatørin, sum vil gera íløgu. NET upplýsir, at tað er møguligt at menna slíka melding, sum kann bøta um gjøgnumskygnið.

4.1.3 Ráðandi atferð á smásølumarknaðinum

Samskifti er heilt greitt størsti aktørur á smásølumarknaðinum innan fyri breiðband og fartænastur, sí Mynd 5 og Mynd 10. Í 2020 hevði Samskifti 70-80% í marknaðarparti bæði á breiðbandmarknaðinum og á marknaðinum fyri fartænastur. Samskifti hevur treytaleyst størsta marknaðarpart av øllum fjarskiftisveitarum í Norðurlondum, og marknaðarparturin hjá Samskifti er stigvíst øktur síðani 2010.

Nakrar av kærnum og málini, sum viðvíkja FT-samtakinum, sum endurgivið í Talvu 25, viðvíkja diskriminerandi atferð. Aðrar hava á pappírnum ikki havt sín uppruna í tí vertikalu integratiónum í FT-samtakinum. Har t.d. ein „margin-squeeze“ ákæra viðvíkur vertikalarí relatiónum, kann eitt mál um „predatory pricing“ eisini koma upp í fyrítøkum, sum ikki eru vertikalt integreraðar.³⁸ Við einum ráðandi aktøri á einum marknaði verður vandi fyri kappingaravmarkandi atferð, sama um felagið er vertikalt integrerað.

4.2 DYGDARGOTT UNDIRSTØÐUKERVI FYRI RÍMILIGAR PRÍSIR

Í hesum parti gjøgnumganga vit støðuna í dag í mun til hvørt einstakt undireyðkenni (underkriterier) við einum dygdargóðum undirstøðukervi fyri rímiligar prísir.

Yvirskipað halda vit, at tey undireyðkennini, sum skulu til fyri at tryggja dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligar prísir, bert partvíst eru galdandi í dag. Viðvíkjandi fastnetkervi er eingin kapping yvirhøvur, og tí er eingin ella lítið og eingin eggjan til at gera íløgur í t.d. fípur. Møguleikarnir hjá NET at taka høgur prísir fyri atgongd eru avmarkaðir av regulering. Hvat

37 KPI stendur fyri Key Performance Indicator. KPI er eitt mátiligt virði, sum verður sett í, sum eftirlit er við og sum verður optimerað við tí endamáli at menna virkið. Bæði á yvirskipaðum stigi og KPI á einstøkum stigum í virkinum, sum verða sett við tí endamáli á náa yvirskipað KPI.

38 Vit gera tó vart við, at ‘predatory pricing’ kanska kann vera ein meira lokkandi strategi í vertikalt integreraðum fyrítøkum, har samláði vinningurin ikki bert dúvar uppá eitt felag / virkiseind, men har onnur feløg / virkiseindir muligvis kunnu geva sítt ikast til at gjalda eitt bráðfeingis tap (de facto via implicit krydssubsidiering).

viðvíkur farnetinum eru grundleggjandi góðar fortreytir í dag, tí tað eru tvey kervi, sum kappast, og hetta eggjar til íløgur í fjarskiftiskervið og avmarkar møguleikarnar fyri at taka høgur prísir. Tað eru tó útlit til, at myndin broytist komandi árinum, tí at frameftir er helst ikki fíggarligt grundarlag fyri tveimum kervum. Hereftir fer kappingin á fjarskiftiskervinum kanska, í mesta lagi, at verða um tøkniþróð, t.e. millum fípur og 5G.

4.2.1 Íløgur í undirstøðukervi

At tað eisini frameftir verður bjóðað dygdar telefonitænasta er treytað av framhaldandi ílögum í fjarskiftiskervið. Ivalesyar íløgur í undirstøðukervið kunnu tryggjast á ymiskan hátt sum við vælvirkandi kapping um undirstøðukervið og við skipanum, sum eggja til kapping og virknan ognarskap.

Støddin á kappingini um undirstøðukervið í Føroyum og tørvurin á øðrum virknaðarmiðlum er ymiskur fyri fastnetkervið og farnetkervið. Harumframt er tað sannlíkt, at myndin eisini her verður broytt komandi árinum.

Hvat viðvíkur nýílögum í *fastnetkervið* byrjaði NET at leggja út fípur í 2015, og í 2020 høvdu 1,4% av øllum breiðbandhaldarum í Føroyum fípur samband. Hetta er sera lítið sammett við Norðurlond, sí Mynd 9. Vantandi kapping kann hava havt við sær, at NET ikki varð trýst til at gera ílögur í fjarskiftiskervið. Íløgustigið hevur verið ónøktandi til at tryggja dygdargott fjarskiftiskervi hjá brúkarum og fyrítøkum.

Hvat viðvíkur *farnetkervi* eru í dag tvey farnetverk, sum kappast. 4G farnetkervið kom á marknaðin í 2015 og sum áður nevnt av Nema hevur farnetkervið: „*verið ein sterkur kappingartáttur seinastu 15 árinum*“. Í 2021 er dekningurin um alt landið, og 4G-dekningurin svarar til onnur Norðurlond, sí Talvu 23.

Tað eru ábendingar um, at undirstøðukerviskappingin hevur verið umráðandi fyri, at 4G varð lagt út, og at íløgurnar í farnetkervið fyribils hava verið nøktandi tyri at tryggja dygdargóðar tænar. Viðmerkjast skal, at góð kapping um farnetkervi ikki merkir tað sama sum, at tað heildarliga sæð er góð kapping. Serliga kann sigast, at ein góð kapping um undirstøðukervi til farnetið sigur einki um, at smásølukappingin er vælvirkandi, tá ið tað um breiðband ræður.

Komandi árinum verður neyðugt við ílögum í 5G-farnetkervið um brúkarar, og fyrítøkur skulu hava møguleikar at brúka nýggjastu tøkna. Hugurin til at leggja út 5G-farnetkervi verður helst avmarkaður, um tað bert er fíggarligt grundarlag undir einum 5G-farnetkervi, sum Samskifti móguliga eigur. Í hesum fòrinum verða íløgurnar hildnar til av einari kombinatión av a) einari móguligari kapping við fípurveitaran og b) virknum ognarskapi ella av øðrum áeggjanum, t.d. stuðli.

4.2.2 Prísir fyri at fáa atgongd

Skerdir møguleikar fyri at taka høgar prísir fyri atgongd til netverkið/undirstøðukervið kunnu tryggjast við einari kombinatiónum av ymiskum evnum, herímillum eini vælverkandi kapping um undirstøðukervi og regulering. Kappingarstigið um undirstøðukervið í , og hvussu stórir tørvurin verður á regulering, er ymiskt, tá ið tað ræður um fastnetkervið ella farnetkervið – myndin fer helst eisini her at broytast komandi árin.

Prísir fyri atgongd til fastnetkervið

NET eigur og rekur í dag einasta kopar- og fipurnetverk í Føroyum. Tí er eingin verulig kapping á hesum undirstøðukervi.

Í øðrum londum eru í nøkrum førum fleiri feløg (t.d. orkufeløg), sum gera íløgur í fipurnetkervi. Tó eru ikki útlit til slíka kapping í Føroyum – hvørki viðvíkjandi backhaul ella sambandi til bústaðin. Rímiligir prísir fyri atgongd til tænarastur á fastnetkervinum skulu tí í mestan mun tryggjast við regulering – bæði í dag og framtíð.

Í sambandi við okkara viðtalur nevndi Nema ónøgdsemi um prísirnar fyri atgongd til fastnetkervið hjá NET.³⁹ Nema upplýsir, at tey ferð eftir ferð hava kært um prísirnar hjá NET. Nema heldur, at NET í nøkrum førum nýtir egnar standardir, sum ger tað torført at samanbera prísirnar við útlenskar prísir.

Fjarskiftiseftirlitið ger benchmark-greiningar fyri eina røð av veitingum hjá NET og hevur upplýst, at tey sambært greiningunum yvirskipað eru nøgd við prísirnar á marknaðinum. Fjarskiftiseftirlitið greiðir eisini frá, at NET vanligar lagar prísirnar til, uttan at tey geva boð um tað.

Tí er í grundini ikki talan um ov høgar prísir í dag. Harumframt viðmerkja vit, at grundað á EBITDA hjá NET eru ikki tekin um yvirnormalan vinning, sí Mynd 13.

Prísir fyri atgongd til farnetkervið

Tað eru í dag tvey farnetkervi í Føroyum, sum kappast, og sum ávikavist Samskifti og Nema eiga. Prísurin fyri atgongd (til dømis hjá triðjaparti Tosa) verður tí í lötuni settur eftir kapping og er tí ikki reguleraður. Kappingin merkir, at møguleikarnir fyri at taka høgar prísir eiga at verða avmarkaðir. Tó gjørdi Fjarskiftiseftirlitið í 2017 eitt notat, har tey komu til, at tað ikki var grundarlag fyri at reka fyrirøku sum MVNO virkandi við teimum prísnum, sum Samskifti bjóðaði tá. Samskifti fekk tí boð um at bjóða lægri prísir.

Herumframt eru útlit til, at tað framtíðin møguliga bert verður eitt 5G-farnetkervi, sum Samskifti eigur. Í hesum førinum, og um 5G-farnetkervið hevur fáar ella ongar líkar, kann verða neyðugt við regulering fyri at tryggja, at prísurin til farnetkervið ikki verður órímiliga høgur.

39 Viðmerkja skal, at Nema hevur áhuga í at føra fram, at NET tekur ov høgar prísir óansæð um tað er so ella ei.

4.3 EFFEKTIVIR MARKNAÐIR

Í hesum partinum gjøgnumganga vit støðuna í dag viðvíkjandi hvørjum undireyðkenni undir effektivum marknaðum.

Samanumtikið halda vit, at tað í dag eru lutfalsliga fá samvirkanarárin í FT-samtakinum. Grundin er, at longu nú er gjørd ein partvís sundurskiljing av NET, sum hevði við sær, at virksemi og brotflatur millum NET og Samskifti eru avmarkað.

Harumfram halda vit, at Kappingareftirlitið og Fjarskiftiseftirlitið í dag brúka nógva orku til at regulera fjarskiftismarknaðin. Grundin er, at myndugleikarnir viðgera kærur um atferðina hjá NET og Samskifti men eisini at pørtum av fjarskiftisøkinum er álagt ein munandi almenn regulering, tí tað hevur sermerki av einum natúrligum monopoli.

4.3.1 Samvirkanarárin

Seinnu árinu er FT-samtakið broytt, sum hevur havt við sær, at NET so við og við er skilt frá móðurfelagnum og hinum dótturfeløgnum. Tey tiltøk, sum longu eru sett í verk, fevna m.a. um, at NET og Samskifti dagliga arbeiða lutfalsliga sundurbýtt, har ímillum í ymiskum hæddum fyri seg. Harumfram er farið undir at umleggja og skilja sundur eina røð av KT-skipanum.

Broytingarnar, sum longu eru settar í verk, hava týðning fyri vavið av tí samvirkanarárinu í FT-samtakinum, sum samantikið verður mett er avmarkað,

Tað er óvist, um tað í dag er gagnligt samvirkanarárin av tí mátanum, sum NET tekur avgerð um at gera íløgur í netið. *Øðrumegin* siga nøkur av teimum, vit høvdu viðtalu við, at bygnaðurin í samtakinum óbeinleiðis er viðvirkandi til at tryggja, at NET hevur sterkari varhuga um tørvin hjá endabrúkarunum, enn tey annars kundu fáa gjøgnum sínar egnu kundar smásøluoperatørarnar. Hetta bendir á, at tað er samvirkanarárin. *Hinumegin* eru persónar í NET og FT-samtakinum sum leggja dent á, at NET dagliga virkar sjálvstøðugt og óheft – sum merkir, at eingi samvirkanarárin eru. Samanumtikið sæð eru skjalprógvinu fyri gagnligum samvirkanarárinu ikki sterk.

Umfram tað, sum nevnt er omanfyri, eru tað serliga trinni viðurskifti, sum vóru tikin fram sum munandi samvirkanarárin í samtakinum nú. Tey snúgva seg serliga um lægri kostnað hjá samtakinum

Umfram tað sum nevnt er omanfyri, eru tað serliga trý viðurskifti, sum vóru tikið fram sum munandi samvirkanarárin í samtakinum í dag. Hesi viðvíkja serliga lægri kostnaði hjá samtakinum.

Í fyrsta lagi hevur FT eina røð av stápsfunktiónum, herímillum figgjardeild og HR⁴⁰, sum røkka tvørtur um øll feløgini í samtakinum. Harumfram hevur samtakið felags rakstur av matstovu. Í stápsfunktiónum eru 31 starvsfólk, sum hjálpa bæði NET og hinum dótturfeløgnum. Herumfram lænir Samskifti fólk frá NET til at samráðast um heilsøluavtalur.

40 HR er en forkortelse for Human Resources – et begreb inden for ledelse og organisation, som omfatter personaleområdet i virksomheden.

Í øðrum lagi brúka FT og øll dótturfeløgini sama bygning sum høvuðsskrivstovu í dag.

Í triðja lagi hava NET og FT felags figging í dag. Tá ið NET ger íløgur, verða lán annaðhvørt tikin hjá móðurfelagnum ella ígjøgnum móðurfelagið. NET hevur upplýst, at hetta er íkast til at tryggja lagaligar lánstreytir, at NET kann læna gjøgnum móðurfelagið. Harumframt hava dótturfeløgini hjá samtakinum ein felags tøkupening, sum tryggjar smidleika í sambandi við eginfigging.

4.3.2 Reguleringsútreiðslur

Regulering av fjarskiftismarknaðinum tekur Fjarskiftiseftirlitið sær av, men eisini Kappingareftirlitið, sum handhevar kappingarlógina.

Við støði í okkara viðtalum og teimum upplýsingum, vit hava savnað er tað okkara yvirskipaða fatan, at báðir myndugleikarnir í dag seta av lutfalsliga nógva orku til regulering av fjarskiftismarknaðinum, herímillum til at viðgera kærur um atferðina hjá NET og Samskifti.

Viðmerkjast skal, at helst verður framhaldandi raðfest nakað av orku til regulering av økinum, sama hvussu FT verður skipað, tí framhaldandi verður talan um **a)** ein eigara av undirstøðukervinum, sum stýrir atgongdina til kervið, og **b)** sum minimum fyribils ein smásøluoperatør við stórum marknaðarparti og harvið helst við ráðandi marknaðarstøðu.

KAPITTUL 5

VERTIKAL SUNDURSKILJING UTTANLANDS

Vertikal sundurskiljing er eitt víðtøkið hugtak, sum fevnir um alt líka frá lutfalsliga lagalig krøv til kerviseigaran um fráboðanarskyldu og til bygnaðarliga sundurskiljing.

Seinastu 20 árin hava fleiri enn 10 lond ætlað ella sett í verk vertikala sundurskiljing á fjarskiftisøkinum. Eins og atskiljingarstiginu eru ymisk, kann grundarlagið fyri valinum vera ymiskt.

Í hesum kapitli er ein gjøgnumgongd av sjónarmiðum og royndum úr úrvaldum londum, herímillum Danmark (sí part 5.1) og Ísland (sí part 5.2). Valdu londini síggjast í Talvu 26.

Talva 26

Úrvald lond frá gjøgnumgongdini

LAND	Atskiljingarmodel	Partar av farneti í net-felag
Danmark	Bygnaðarlig (strukturell)	Ja
Ísland	Bygnaðarlig	Ja
Bretland	Ikki-bygnaðarlig	Nei
Írland	Ikki-bygnaðarlig	Nei
Kekkia	Bygnaðarlig	Ja
Nýsæland	Bygnaðarlig	Nei

Nota: Bygnaðarliga atskiljingarmodellið fevnir um støður, har feløgini verða verandi undir sama yvirskipaða ognarskapi, og støður har feløgini hava ymiskan ognarskap.

Kelda: Copenhagen Economics.

Einki av londunum, sum eru við í hesum kapitli, kann rættiliga samanberast við Føroyar, og sannroyndir kunnu tí ikki flytast beinleiðis. Til dømis er fólkatalið í Føroyum munandi minni enn í øllum hinum londunum, sum kann merkja, at bygnaðarliga fáast ikki somu stigfyrirminir (skalafordele) í rakstrinum av fjarskiftisfyrirøkum. Harumframt eru Føroyar sum oyggjasamfelag í stóran mun bundnar av, at orkan verður veitt gjøgnum sjókaðlar – tó skal viðmerkjast, at nøkur av valdu londunum fyri ein part kunnu sammetast.

Kortini meta vit, at sannroyndirnar úr útlondum kunnu vera viðkomandi – og vit hava í hesum kapitli í nøkrum førum lagt til merkis t.d., tá ið munandi avvik er í marknaðarbygnaðinum, at ein eigur at vera serliga varin við at flyta sannroyndir úr útlondum til Føroya.

5.1 DANMARK

Í 2019 sundurskildi ríkisfyrirøkan TDC sítt virkseimi í tvey lögfrøðiliga og operationelt egin feløg.⁴¹ Bæði dótturfeløgini eru framhaldandi undir sama eigara, men virka sum tvær heilt óheftar eindir við egnum medarbeiðarum, leiðslu, strategi og marknaðarføring. Bygnaðarliga (strukturella) sundurskiljingin í TDV var sjálvboðin og hendi eftir, at DK Telekommunikation ApS,⁴² keypti felagið.

Síðani 2019 hevur virkseimið hjá TDC verið býtt sundur í dótturfeløgini TDC NET, sum rekur fysiska undirstøðukervið, og Nuuday, ið sum smásøluoperatørur veitir fjarskifti og undirhaldstænastur til endabrukarar gjøgnum eina røð av vørumerkjum, herímillum YouSee, TDC Erhverv og Telmore.

Undirstøðukervið, sum liggur í TDC NET, fevnir um fastnetkervið (fípur og kopar), men eisini farnetkervið, sum merkir, at RAN (antennur v.m.), spektrumloyvi og kjarnunetið (core-netværk) eftir sundurskiljingina er lagt í TDC NET. Í lötuni trívast leysasøgur væl um, at smásøluoperatørurin Nuuday fer av nýggjum at gera íløgur í egið kjarnunetverk.

Hvat viðvíkur bygnaðarligu (strukturellu) sundurskiljingini í Danmark eru serliga tvey viðurskifti, sum vit halda hava týðning at taka fram í føroyskum høpi.

Fyri tað fyrsta var tað ikki væntað, at ein bygnaðarlig sundurskiljing fór at hava neiliga ávirkan á samtakið og dótturfeløgini. Sundurskiljingin í Danmark varð framd av handilsligum grundum, og ikki varð roknað við, at tað ávirkaði fíggjarmøguleikarnar neiliga, ella at tað fór at máa undan samvirkunarárinið í ein slíkan mun, at tað fór at oyðileggja samlaðu verkætlanina við sundurskiljingini. Vantandi neiliga ávirkanin á fíggjina kann tó ikki neyðturviliga flytast til føri, har bert fastnetundirstøðukervi verður skilt frá til eitt netfelag við ongum farnetundirstøðukervi, tí ein banki er møguliga meira afturhaldin við at læna fyrirøku pengar, sum bert eigur undirstøðukervi av einum slagi.

Fyri tað annað varð farnetverkið sum nevnt lagt í TDC NET, og vit hava skilt, at tað hevur ikki spilt móguleikarnar fyri at veita kundaloysnir í Nuuday – kanska við undantaki av kjarnu-netverki, sum nú møguliga hugsar um at gera nýíløgur.

5.2 ÍSLAND

Íslenska fjarskiftisfyrirøkan Síminn hevur sett í verk eina bygnaðarliga (strukturella) sundurskiljing av sínum fjarskiftiskervi, sum er lagt í felagið *Míla*.⁴³ Sundurskiljingin kom so við og við og merkti, at Míla ikki bjóðaði smásølutænastur, men bara heilsølutænastur. Míla varð selt frá í 2021 til eksternan íleggjara, Ardian Infrastructure, og er tí frameftir eitt heilt fráskildrað felag.

41 TDC-samtakið varð einskilt í 1998, og kjakið um diskriminering og strukturella sundurskiljing viðvíkti tí einum privatum felagi.

42 Eitt felag, sum eitt konsortium við eftirlønargrunnunum PFA, PKA, ATP umframt Macquarie Infrastructure and Real Assets hava ræði á.

43 Síminn-samtakið varð einskilt í 2005, og kjakið um diskriminering og strukturella sundurskiljing hevur síðani tá viðvíkt einum privatum felagi.

Sundurskiljingin byrjaði stutt eftir, at Síminn var einskilt gjøgnum keyp av íslenska Skipti. Míla varð sett á stovn í 2007, men bæði í 2013 og 2015 vórðu tiltøk sett í verk, sum skiltu Míla meira frá samtakinum. Tiltøkini í 2015 fevndu m.a. um, at Míla fór í annan bygning, og at talið á innanhýsis handilstiltøkum minkaði. Í sambandi við sundurskiljingina vórðu partar av farnetinum lögð í Míla, herímillum RAN (antennur o.a.), men spektrumloyvi og kjarnunetverkið liggja framvegis hjá Síminn.

Til fyri stuttum hevur Míla virkað sum eitt 100% dótturfelag hjá Síminn við eignum starvsfólki, fráskiltari staðseting, egnari nevnd, strategi og marknaðarføring. Míla hevur bert óbeinleiðis havt fígging og matstovu saman við hinum feløgunum í samtakinum.

Fyri tað fyrsta eru eingi beinleiðis munandi samvirkanararin farin fyri skeytið við sundurskiljingini. Tá ið Míla fór í annan bygning, og talið á innanhýsis handilstiltøkum minkaði, misti hvørki netfelagið ellar smásølufelagið sínar førleikar at veita munadyggar kundaloysnir við virknum kostnaði.

Fyri tað annað skal viðmerkjast, at enn meiri funktionell sundurskiljing útvegaði ikki fría og javna smásølukapping. Sjálvt um tað bert vóru fáar kærur frá kappingarneytunum um diskriminerandi atferð eftir funktionellu sundurskiljingina í 2015 – sum bendir á, at enn meiri funktionell sundurskiljing í ávisan mun bøtti um gjøgnumskygni og álit – er tað okkara fatan, at smásøluoperatørarnir, sum kappaðust, framhaldandi vóru afturhaldnir við at nýta undirstøðukervið hjá Míla, tí teir vildu ikki óbeinleiðis fígga kappingarneytan.

Fyri tað triðja vóru partar av farnetinum sum nevnt lagdir í Míla, og tað er okkara fatan, at hetta ikki hevur skert móguleikarnar at veita munadyggar kundaloysnir í Síminn – har vit tó skulu viðmerkja, at Síminn framvegis rekur egið kjarnunetverk og eigur spektrumloyvi.

5.3 ROYNDIR ÚR ØÐRUM LONDUM

Tað eru onnur enn Norðurlond, sum hava royndir við vertikalari sundurskiljing.

Vit nevna niðanfyrir nøkur stutt dømi um, hvussu Bretland, Írland, Kekkia og Nýsæland hava valt at skipa síni viðurskifti.

5.3.1 Bretland

Í Bretlandi bant upprunaliga ríkisfyrirøkan BT seg til í 2015 at stovna eina nýggja eind, Openreach, sum skuldi reka fasta undirstøðukervið. BT eigur Openreach, men Openreach virkar í dag sum eitt sjálvstøðuligt lögfrøðiligt felag í samtakinum við egnari nevnd.⁴⁴

Funktionella sundurskiljingin hendi eftir einari strategiskari gjøgnumgongd av fjarskiftismarknaðinum, sum Ofcom stóð fyri. Ofcom helt, at tað vóru rímligar grundir at halda, at kappingin á fleiri marknaðum var avmarkað, og BT bjóðaði í hesum sambandi Ofcom eina røð av tilsagnum. Tilsagnirnar vóru tilevnaðar fyri at minka um móguleikarnar og áeggjanina til óráttvíst at diskriminera kappingarneytarnar hjá BT á smásølumarknaðinum.

⁴⁴ BT-samtakið varð einskilt í 1984, og kjakið um diskriminering og strukturella sundurskiljing hevur soleiðis viðvíkt einum privatum felagi.

Í 2016 almannakungjörði Ofcom sínar fyribils niðurstøður frá einari nýggjari strategiskari gjøgnumgongd. Ofcom greiddi aftur frá síni stúran um kappingina, tí at BT hevði bæði móguleikar og áeggjan til at taka egnan smásøluoperatør fram um aðrar. Í sambandi við gjøgnumgongdina vísti Ofcom á tær útreiðslur, sum fóru at standast av enn meiri sundurskiljing.

Flokkingin knýtti seg serliga til:⁴⁵

- Útreiðslur til eftirlønir
- Útreiðslur av ognum og sáttmálum
- Útreiðslur av KT-skipanum
- Skattligar útreiðslur

Ofcom tók grundleggjandi undir við einari bygnaðarligari (strukturellari) sundurskiljing, men læt hurðina upp fyri enn meiri funktionellari sundurskiljing, har Openreach skuldi stovnst sum eitt sjálvstøðugt felag (sum støðan er við NET í Føroyum). Ofcom skrivaði:

„We remain of the view that structural separation is a credible option, but believe that it would be disproportionate to move to structural separation without first giving BT an opportunity to make legal separation work.“

Ofcom skrivaði eisini, at tað er hópisleyt at seta í verk enn meiri funktionella sundurskiljing, um tað hevur við sær somu útreiðslur sum ein bygnaðarlig sundurskiljing:

„[...] models of functional separation which incur costs which are comparable to those associated with full structural separation are unlikely to be a sensible way forward.“

BT valdi í 2017 lögfrøðiliga at skilja Openreach lögfrøðiliga frá BT, og Openreach varð stovnað sum eitt sjálvstøðugt felag við egnari nevnd.

Sambært einari eftirmeting í 2020 varð yvirskipað hildið, at framgongd var í óheftinum hjá Openreach, men at framhaldandi vóru trupulleikar. Nakrir aktørar halda, at BT framvegis ávirkar príslguna hjá Openreach, og framhaldandi er illgruni um, at Openreach í nøkrum førum misnýtir handilsliga vitan úr umsóknum um atgongd, tá ið tey gera strategiskar íløgur.⁴⁶

Soleiðis sum vit hava skilt tað, liggja ognir og virkseimi knýtt til farnetið framvegis í øðrum pørtum av BT og ikki í Openreach. Væntandi verða fyra 5G-fjarskiftiskervi í Bretlandi, sum fara at kappast.

5.3.2 Írland

Í Írlandi varð í 2018 sett í verk eitt slag av funktionellari sundurskiljing. Sundurskiljingin var úrslit av einari semju millum grundfesta operatørin EIR og írska eftirlitsmyndugleikan og skuldi loysa eina røð av tvídráttum við upphaldum um diskriminerandi atferð.

45 Kelda: https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0022/76243/strengthening-openreachs-strategic-and-operational-independence.pdf

46 Kelda: <https://organodivigilanza.gruppotim.it/it/content/united-kingdom>

Semjan hevði við sær, at undirstøðukervisoperatørurin OPEN EIR varð stovnað, sum í dag virkar sum undirveitari til smásøluoperatørar, herimillum egnan smásøluoperatør EIR. OPEN EIR hevur starvsfólk, sum eru skilt frá starvsfólkunum í smásøludeildini. Harumframt eru skipanir og mannagongdir hjá OPEN EIR partvíst skiltar sundur, sjálvt um talan er um felags atgongd til ávísar „lowrisk“ KT-skipanir frá báðum pørtum av virkseminum hjá EIR.

Soleiðis sum vit hava skilt tað, liggja ognir og virksemi knýtt til farnetið framvegis í øðrum pørtum av EIR og ikki í OPEN EIR. Væntandi verða trý 5G-fjarskiftiskervi í Írlandi, sum fara at kappast.

5.3.3 Kekkia

Í 2015 setti Kekkia í verk eitt slag av bygnaðarligari (strukturellari) sundurskiljing, har Česká telekomunikační infrastruktura a.s. („CETIN“) gjørdist einasti tjóðarútbjóðari av fastnetfjarskiftiskervi. Sundurskiljingin var sjálvboðin og hendi tí av handilsligum grundum, eftir at kapitalgrunnurin PFF Group hevði keypt O2 Czech Republic a.s. frá fyrrverandi eiganum Telefónica Group.⁴⁷

Sundurskiljingin fór fram, við at undanfarna savnaða felagið O2 varð býtt sundur í eina smásøludeild og eina kervisdeild nevnd CETIN. CETIN varð seinni einskild, og O2 varð verandi almenn.

Í Kekkia tykist stovnanin av CETIN at hava havt jaliga ávirkan bæði á lánsútreiðslurnar og atgongd til kapital. Eftir øllum at døma økti CETIN sínar íløgur í undirstøðukervið eftir sundurskiljingina, sum hevði við sær lop í dekningini við og ferð á breiðbandinum, sum valla er sæð áður í Evropa.⁴⁸

Soleiðis sum vit hava skilt tað liggja ognir og virksemi knýtt til farnetið í CETIN. O2 virkar í høvuðsheitum sum smásøluoperatørur, eisini við fartænastum.

5.3.4 Nýsæland

Í Nýsælandi varð vertikalt savnaða Telecom NZ48 í 2011 skilt sundur í tvey serstøk feløg við ymiskum ognarskapi: Chorus Ltd., sum hevði fasta undirstøðukervið, og Telecom NZ, sum bjóðaði smásølutænastur.

Áðrenn bygnaðarligu sundurskiljingina hevði Telecom N verið ígjøgnum stigvísa funktionella sundurskiljing, sum m.a. merkti, at Telecom NZ var álagt eina røð av funktionellum skyldum um sundurskiljing. Funktionella sundurskiljingin var gjørd við tí endamálið at fremja kappingina og at tryggja gjøgnumskygni og ikki-diskriminering.

Valið at seta í verk bygnaðarliga sundurskiljing var tvíbýtt. Fyri ein part var valið strategiskt, tí at ein bygnaðarlig sundurskiljing var einasti vegur hjá Telecom NZ at luttaka í tiltakinum hjá stjórnini, ‘Ultra-Fast Broadband’. Fyri ein part ynskti Telecom NZ at sleppa undan tyngjandi skyldunum frá

47 Ríkisfyrirøkan í Kekkia, sum seinni gjørdist til O2, varð einskild í 2006 og kjakið um diskriminering og strukturella sundurskiljing hevur soleiðis síðani tá viðvíkt einum privatum felagi.

48 Kelda: <https://www.mckinsey.com/industries/technology-media-and-telecommunications/our-insights/can-telcos-createmore-value-by-breaking-up>

reguleringini í sambandi við funktionellu sundurskiljingina. Tað er soleiðis kostnaðarmikið at liva upp til tey meldingarkrøv (rapporteringskrav), sum funktionell sundurskiljing hevur við sær.⁴⁹

Soleiðis sum vit hava skilt tað liggur farnetið framhaldandi í Telecom NZ, sum seinni gjørdist Spark NZ. Væntandi verða trý 5G-fjarskiftiskervi í Nýsælandi.

49 Kelda: <https://organodivigilanza.gruppotim.it/it/content/new-zealand>

KAPITTUL 6

MØGULIG SUNDURSKILJINGARMODELL

Sambært arbeiðssetninginum skal greinast, hvussu ein best kann tryggja fult gjøgnumskygni og fría og javna kapping.

Tveir móguleikar verða nevndir at greiða kanninginina úr hondum, nevniliga:

Modell 1: Bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing

Modell 2: Uppaftur funktionellari sundurskiljing

Ad Modell 1: Bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing

Við einari bygnaðarligari sundurskiljing hava vit lagt til grund eina vatnrætta sundurskiljing í staðin fyri verandi loddrøttu sundurskiljing, sum longu varð gjøgnumførd, tá ið samtakið varð umskipað við stovnan av tveimum dótturfeløgum, Samskifti og NET. Tað er soleiðis talan um eina bygnaðarliga sundurskiljing av FT-samtakinum soleiðis, at NET fer úr FT-samtakinum, og ognarskapurin til felagið NET verður fluttur til Føroya landsstýri.

Støðan, har bygnaðarliga sundurskiljingin eisini fevnir um at flyta ávísar ognir og virksemla (farnetkervið) til NET, er lýst í Addendum síðst í frágreiðingini.

Ad. Modell 2: Uppaftur funktionellari sundurskiljing

Her hava vit lagt til grund, at NET framhaldandi verður dótturfelag hjá FT, men at tað hendir ein størri funktionell sundurskiljing, har virkni og brotflatur millum NET og Samskifti verða skild sundur upp aftur meira enn í dag

6.1 MODELL 1: BYGNAÐARLIG (STRUKTURELL) SUNDURSKILJING

6.1.1 Gjøgnumførsla

Ein sundurskiljing av NET frá FT kann praktiskt einfalt greiðast við, at Føroya landsstýri, sum einkarpartaeigari í FT, á aðalfundi felagsins skjýtur upp, at FT uttan viðurlag avhendir øll partabrøv í dótturfelagnum NET til Føroya landsstýri (áljóðandi 85 mió. kr.).

Landsstýrið hevur ikki skattskyldu sambært føroyskari skattalóg, og tí er eingin hugleiðing um tað. Tað krevst heldur eingin broyting í lótingslógini um Telefonverkið.

Um so er, at ein bygnaðarlig sundurskiljing framd, hevur tað praktiskt við sær, at:

- FT avhendir síni partabrøv í NET (áljóðandi 85 mió. kr.) til Føroya landsstýri.
- FT avhendir høvuðssætið í Hoyvík, matr. nr. 1 aø, Hoyvík, við ástandandi bygningum og tilhoyri, til NET.
- FT flytur úr høvuðssætinum.

Møguligur flutningur av Shefa P/F

Arbeiðssetningurin nevnir ikki beinleiðis, um undirstøðukervisfeløgini P/F Shefa og Shefa Telecom ltd., sum í dag eiga undirsjóvarkaðlarnar, eiga ella skulu flytast til NET sum ein partur av bygnaðarligu sundurskiljingini.

Vit halda, at tað mest sjálvsagda er, at Shefa-feløgini verða flutt soleiðis, at í minsta lagi allir partar av fastnet-undirstøðukervinum hoyra saman í einum felag (sum nevnt verður farnetið viðgjørt í Addendum). Verða P/F Shefa og Shefa Telecom ltd. flutt til NET sum ein partur av bygnaðarligu sundurskiljingini, eigur somuleiðis á einum aðalfundi í FT at verða samtykt *annaðhvørt*, at FT uttan viðurlag flytur síni partabrøv í dótturfeløgnum P/F Shefa og Shefa Telecom ltd. til NET, og at P/F Shefa og og Shefa Telecom ltd á tann hátt verða dótturfeløg hjá NET, ella at feløgini verða samanløgð (fusiún) við NET.

Fíggarlig bjálving

Verður bygnaðarlig sundurskiljing av NET frá FT framd, er neyðugt, at felagið verður væl bjálvað figgjarliga sæð, tí figgingartørvurin í NET er stórur. Í einari figgjarætlan eru m.a. stórar anlegsútreiðslur til at leggja fipur út. Bjálvingin kann m.a. fremjast við:

1. NET hevur eina eginogn ultimo 2020 upp á 109 mió. kr.
2. FT sleppir sínum kravi móti NET, sum var uml. 70 mió. kr., tá ið henda frágreiðing varð gjord
3. Høvuðssætið í Hoyvík verður avhendað uttan viðurlag til NET (uml. 80 mió. kr.)
4. P/F Shefa verður fusionerað við NET (eginogn 2020 54 mió. kr.)
5. FT sleppir sínum kravi móti Shefa (uml. 7,4 mió. kr.)
6. Meiri niðurkapitalisering af FT og samsvarandi uppkapitalisering av NET

FT-samtakið hevði sambært árfrágreiðingini 2020 530 mió. kr. í eginogn. Ein stórur partur av hesari eginogn kann leggjast í NET.

6.2 MODELL 2: UPPAFTUR FUNKTIONELLARI SUNDURSKILJING

Arbeiðssetningurin spyr eisini, um tað finnast aðrar leiðir enn ein bygnaðarlig sundurskiljing at røkka sama setningi um fult gjøgnumskygni og fría og javna kapping.

Í hesum partinum lýsa vit uppافتur funktionellari sundurskiljing, sum er eitt minni víðfevnt sundurskiljingarmodell, tí núverandi samtaksbygnaður verður varðveittur, har FT-samtakið framhaldandi rekur bæði feløgini. Vit nevna hesa sundurskiljing Modell 2.

6.2.1 Gjøgnumførsla

Modell 2 kann fevna um eina røð av ymiskum tiltøkum, sum tilsamans kunnu hava við sær uppافتur størri funktionella sundurskiljing av samtakinum.

Við gjøgnumgongdini av eftirmetingini hjá SPEKT varð víst á nógv øki, har batar kunnu verða í sundurskiljingini – t.e. har FT fekk karakter lægri enn 5, eisini eftir at sundurskiljingartiltøk vóru sett í verk, sí part 1.4.4. Fyri at fáa fult gjøgnumskygni skulu í grundini fremjast heilt nógv tiltøk,

sum samanløgð skulu tryggja, at komið verður upp á 5 á karakterstiganum á so nógum økjum sum til ber.

Nágreiniligari ímynda vit okkum, at ein størri funktionell sundurskiljing í minsta lagi skal fevna um at seta hesi fimm yvirskipaðu tiltøkini í verk fyri í mest møguligan mun at fáa fult gjøgnumskygni umframt fría og javna kapping:

1. Tað er neyðugt við fysiskum skilnaði millum NET og Samskifti soleiðis, at dótturfeløgini halda til í hvør sínum bygningi.
2. NET og Samskifti skulu í minni mun hava felags tilfeingi og eiga í minsta lagi at seta í verk serlig tilfeingi, tá ið tað ræður um handilskritisk øki, sum til dømis bókhald, figgjar- og KT-deild.
3. Roknskaparligar bókingar millum feløgini í samtakinum eiga ikki at koma fyri ella bert smávegis.
4. NET eigur ikki at virka sum undirveitari hjá Samskifti uttan so, at talan er um tænarar, sum eisini verða veittar øðrum aktørum á marknaðinum. Í teimum førum, har NET virkar sum undirveitari, eigur ikki at vera ivi um starvssetanarviðurskiftini.
5. Fyri at bøta um gjøgnumskygni eigur NET at evna til frágreiðingar um, hvussu avgerðir verða tiknar um raðfestingar av ílögum í fjarskiftiskervi og boða ymisku KPI⁵⁰ frá – herímillum t.d. miðal viðgerðartíð, umvælingartíðir, v.m. – sum vísa á, at talan er um ikki-diskriminering.
6. Persónar, sum beinleiðis ella óbeinleiðis eru stýrandi í NET, t.d. gjøgnum nevdina ella stjórnina í samtakinum, eiga ikki at verða løntir beinleiðis ella óbeinleiðis eftir úrslitinum hjá Samskifti.

Við størri funktionellari sundurskiljing er móguleiki fyri, at úrvald samvirkanarárin kunnu varðveitast. Tað kann til dømis vera felags figging, sum loyvir móðurfelagnum at taka lán til undirstøðukervisílagur, felags atgongd til kapital, og felags tilfeingi á ikki-handilskritiskum økjum so sum HR-deild og rakstur av matstovu.

50 KPI stár for Key Performance Indicator. Mere præcist er en KPI en målbar værdi, som sættes, overvåges og optimeres med henblik på at udvikle virksomheden. Både på et overordnet niveau og KPI'er på enkelte niveauer i virksomheden, som sættes med henblik på at nå de overordnede KPI'er.

KAPITTUL 7

GREINING AV MØGULIGUM SUNDURSKILJINGARMODELLUM

Sum lýst í undanfarna kapitli 6 eru fleiri móguleikar fyri uppafstur størri sundurskiljing av FT-samtakinum at taka til umhugsanar, um ætlanin er at tryggja gjøgnumskygni umframt fría og javna kapping á fjarskiftismarknaðinum.

Í hesum kapitli gjøgnumganga vit væntaðar fyrimunir og vansar við teimum sundurskiljingarmodellunum, sum vit gjøgnumgingu í kapitli 6.

Modell 1: Bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing

Modell 2: Uppafstur funktionellari sundurskiljing

Fyri at skilja fyrimunir og vansar við teimum báðum modellunum meta vit um árinid hjá báðum modellunum við stóði í fíggarliga og hugtaksliga greiningarkarminum, sum varð lýstur í kapitli 2 og eisini endurgivin niðanfyr.

Talva 27

Fíggarligur og hugtaksligur (konceptuel) karmur um greiningina.

Eyðkenni	Undireyðkenni
Vælvirkandi smásølukapping	Diskriminerandi atferð hjá undirstøðukervis-eigaranum Gjøgnumskygni og álit Ráðandi atferð á smásølumarknaðinum
Dygdargott undirstøðukervi fyri rímiligar prísir	Íløgur í undirstøðukervi Prísir fyri at fáa atgongd
Virknir (effektive) marknaðir	Samvirkanarárin
	Reguleringsútreiðslur

Kelda: Copenhagen Economics.

Væntaðu árinini av Modell 1 verða mett í mun til 'baseline scenariet', sum speglar marknaðarstöðuna í dag og núverandi skipan av samtakinum – umframt vónirnar um marknaðarmenningina (herímillum 5G).

Væntaðu árinini av Modell 2 verða harafturímóti mett í mun til Modell 1, fyri at vit kunna greina, um Modell 2 í sama mun kann tryggja fult gjøgnumskygni umframt fría og javnbjóðis kapping.

Væntaðu árinini av móguliga at flyta farnetið til NET sum ein part av bygnaðarligu sundurskiljingini er lýst í „Addenum“.

Okkara høvuðsniðurstøða frá greiningini er víst í Boks 1, og ein gjølligari gjøgnumgongd kemur aftaná.

Boks 1: Samanumtøka av høvuðsniðurstøðum viðv. sundurskiljingarmodellunum

Model 1: Bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing

Vit halda, at ein bygnaðarlig sundurskiljing borgar fyri fullum gjøgnumskygni fyri smásølu-operatørarnar, tá ið tað ræður um treytirnar fyri atgongd til undirstøðukervi. Harumframt bætast móguleikarnir fyri fríari og javnari kapping við einari bygnaðarligari sundurskiljing. Vit halda eisini, at ein bygnaðarlig sundurskiljing ikki hevur nógvar vansar við sær.

Model 2: Uppaftur funktionellari sundurskiljing

Uppaftur funktionellari sundurskiljing fer ikki í líka stóran mun sum bygnaðarlig sundurskiljing at tryggja fult gjøgnumskygni umframt fría og javna smásølukapping. Ein uppftur funktionellari sundurskiljing fer tó at hava við sær umleið somu útreiðslur.

7.1. MODELL

7.1: BYGNAÐARLIG (STRUKTUREL) SUNDURSKILJING

Modell 1 fevnir um eina bygnaðarliga sundurskiljing av NET frá FT-samtakinum og partur

6.1 inniheldur eina gjøgnumgongd av teim praktisku og lögfrøðiligu stigunum í sambandi við verksetingina.

Sum nevnt mettu vit Modell 1 í mun til ‘baseline scenariet’, har lagt verður upp fyri marknaðarúrslit og tey undirliggjandi eyðkennini (kriterier) í dag. Tikið er saman um væntaðu árinini í Talvu 28.

Talva 28

Samanumtøka um árinini við Modell 1: Bygnaðarlig sundurskiljing av NET

EYÐKENNI	UNDIREYÐKENNI	MODELL 1 Í MUN TIL BASELINE
Vælvirkandi smásølukapping	Diskriminerandi atferð hjá undirstøðukervis-eigaranum	Fastnet: Minkaðir móguleikar fryi diskriminering Farnet: Onga ávirkan
	Gjøgnumskygni og álit	Fastnet: Betri gjøgnumskygni og álit Farnet: Vandt fyri áhaldandi mangul uppá gjøgnumskygni og álit í mun til atgongdina til farneti hjá Samskifti – serliga um Samskifti eigur 5G netið
	Ráðandi atferð á smásølu-marknaðinum	Onga ávirkan

Dygdargott undirstøðukervi fyri rímilligar prísir	Íløgur í undirstøðukervi	Møguleiki fyri bøttari kapping millum fipur og 5G – men eisini møguleiki fyri versnaðum figgingartreytum
	Prísir fyri at fáa atgongd	Onga ávirkan
Virknir (effektive) marknaðir	Samvirkanarárin	Hægri samlaðar útreiðslur til lönir og húsaleigu í NET og Samskifti tí nøkur samvirkanarárin í samtakinum rúka. Harumframt gjøld eina ferð í samband við atskiljingina
	Reguleringsútreiðslur	Møguleiki fyri minkandi tøvi á regulering – men framvegis møguleikar fyri ráðandi mál á smásølu- marknaðinum og diskrimineringsmál á farnetinum umframt regulering av prísnum

Kelda: Copenhagen Economics.

Vit halda, at ein bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing tryggjar fult gjøgnumskygni og øktar møguleikar fyri fríari og javnari smásølukapping. Eisini halda vit, at bygnaðarlig (strukturell) sundurskiljing hevur ikki nógvar vansar við sær.

7.1.1 Ávirkan av bygnaðarligari (strukturellari) sundurskiljing

Vælvirkandi smásølukapping

Samanumtikið halda vit, at Modell 1 kann styrkja fortreytirnar fyri fríari og javnari smásølukapping. Serliga stavar tað frá, at Modell 1 beinir burtur alla eggjan (incitement) til diskriminering, sum NET hevur – ella illgruni kann vera um, at teir gera – sum vil tryggja gjøgnumskygni og álit á marknaðinum, í hvussu er, tá ið tað ræður um atgongd til fastnetkervi.

Diskriminerandi atferð hjá eigaranum av undirstøðukervinum

Ein bygnaðarlig sundurskiljing hevur við sær, at NET sum kerviseigari ikki verður bundið til Samskifti gjøgnum samtakið. Hetta hevur við vissu við sær, at NET ikki verður eggjað til at diskriminera millum smásøluoperatørarnar og geva eignum felagi betri treytir. Ein bygnaðarlig sundurskiljing fer tí – per definitión – at borga fyri fríari og javnari smásølukapping.

Harumframt eru tekin um, at bøtt smásølukapping kann hava verulig árin sum til dømis við lægri prísnum ella betraðari kundatænastu, serliga á breiðbandmarknaðinum, har Samskifti hevur sera stóran marknaðarpart, og har prísurin er høgur.

Um ein betrað smásølukapping av bygnaðarligu sundurskiljingini bar við sær 5% lægri brúkaraprísir á breiðbandinum, hevði tað við sær ein vinning hjá brúkarunum upp á uml. 5 mió. kr. árliga.⁵¹ Av tí at tað bert eru tveir stórir smásølukappingarneytar á marknaðinum, er kappingarstøðan serliga skroyppilig í Føroyum, og tað er ikki bert sterk prískapping, sum stendur upp á spæl. Avleiðingarnar fyri brúkararnar av ikki at leggja uppí kann soleiðis verða nógv hægri enn t.d. 5 mió. kr. árliga, gerst vandi fyri, at einasti reelli kappingarneytin Nema fer av marknaðinum.

51 Grundað á, at prísurin fyri 18.443 haldarar kann lækkast við 5% frá 487 kr. mánaðarlaga.

Sama hvussu væntaða prísávirkanin verður, viðmerkja vit, at ein frí og jøvn kapping sambært arbeiðssetninginum verður hildin at vera eitt mál í sjálvum sær.

Gjøgnumskygni og álit

Ein bygnaðarlig sundurskiljing fer at borga fyri fullum gjøgnumskygni og tryggja, at smásøluoperatørarnir, sum kappast, fara at uppliva, at atgongdin verður uttan diskriminerandi treytir, í hvussu er, tá ið tað ræður um atgongd til kopar- og fipurnetverkið umframt backhaul og mastrar til farnetið. Gjøgnumskygni og álit verður serliga styrkt, tí at verandi álitistrupulleikar í stóran mun eru tongdir at verandi samtaksbygnaði í FT.

Hvat farnetinum viðvíkur, meta vit, at tað framhaldandi kann vera vandi fyri vantandi gjøgnumskygni og álit í sambandi við atgongdina til farnetið hjá Samskifti. Verður tað, at Samskifti frameftir rekur einasta 5G-netverk í Føroyum, hevur tað stóran týdning.

Ráðani atferð á smásølumarknaðinum

Sammett við 'baseline scenariet' er tað okkara meting, at Modell 1 í grundini ikki minkar vandan fyri ráðandi atferð. Grundin er, sum áður nevnt, at framhaldandi verður ein aktørur á smásølumarknaðinum við 70-80% av marknaðinum. Hartil kemur at uppáhold og ákærur um ráðandi atferð, ikki bert er knýtt til vertikalu integratiónum millum Samskifti og NET.

Dygdargott undirstøðukervi fyri rímligar prísir

Tað er ógreitt, um Modell 1 økir móguleikarnar fyri, at Føroyar fáa dygdargott undirstøðukervi fyri rímligar prísir.

Vit meta, ein bygnaðarlig sundurskiljing økir móguleikarnar fyri, at tað frameftir verða gjørdar neyðugar íløgur, tí at NET og Samskifti, sum frá líður, kunnu gerast kappingarneytar um undirstøðukervið við fipur og 5G. Hinvegin verða íløgumóguleikarnir í undirstøðukervið skerdir við bygnaðarligari sundurskiljing, um fíggjarmóguleikarnir hjá NET og/ella Samskifti verða nakað skerdir.

Íløgur í undirstøðukervi

Øðrumegin fer bygnaðarlig sundurskiljing frameftir at kunna økja íløgurnar hjá NET og/ella Samskifti í fastnet- og/ella farnetkervið, um 5G veruliga fer inn í staðin fyri fipur til heimið. Kappingin millum 5G og fipur um undirstøðukervið kundi styrkt íløgúhugan hjá NET og Samskifti fyri ikki at missa heilsølukundar til hvør annan relativt til 'baseline scenariet', har FT-samtakið samlað sæð betur tolir at missa kundar innanhýsis.

Hinumegin fer bygnaðarlig sundurskiljing frameftir at kunna gera íløgurnar hjá NET og/ella Samskifti í fastnet- og/ella farnetkervið veikari, um ein sundurskiljing ávirkar fíggjarmóguleikarnar neiliga, tí at NET og/ella Samskifti sum einsamallur lántakari er veikari tá pengar skulu lænast.

Ikki er óhugsandi, at tey kunnu standa veikari, um ein banki heldur, at fipur ella 5G íløga er vágiligari, um hin tøkni-frøðin ikki eisini liggur í sama felag.

Prísir fyri atgongd

Við bygnaðarligari sundurskiljing av NET verður framhaldandi tørvur á prísregulering fyri atgongd til fastnet undirstøðukervið hjá NET. Hetta verður støðan, bæði tá ið tað ræður um ‘baseline scenaríet’, og eftir Modell 1, og tí rokna vit ikki við prísbroyingum fyri atgongd til fastnetkervið.

Hvat viðvíkur atgongdini til farnetverkið rokna vit eisini við, at prísirnir verða óbroyttir. Tó kann, sama hvussu FT-samtakið er skipað, frameftir verða tørvur á regulering av atgonguprísunum til eitt 5G netverk, um tað bert verður tað eina.

Virknir marknaðir (Effektive markeder)

Samanumtikið meta vit, at tað er ógreitt, um Modell 1 hevur við sær virknari marknaðir. Grundin er øðrumegin, at bygnaðarlig sundurskiljing hevur við sær, at nøkur fá samvirkanarín í FT-samtakinum hvørva.

Hinumegin fer val av Modell 1 at hava við sær minking av reguleringsútreiðslunum.

Samvirkanarín

Ein bygnaðarlig sundurskiljing av NET hevur við sær, at ein røð av samvirkanarínunum í samtakinum fara fyri skeytið í samband við ‘baseline scenaríet’. Avgerandi fyri hækkanina av samlaðu útreiðslunum í FT-samtakinum eru tvey viðurskifti.

Fyri tað fyrsta verður roknað við, at samlaða húsaleigan hækkar, tá ið NET og Samskifti ikki longur húsast undir somu løn.⁵² Harumframt verður væntað, at samlaðu lønarútreiðslurnar hækka, um økt tilfeingi skal til í samtakinum, tí at NET og/ella Samskifti skulu starvsseta eggið fólk til eina røð av funktiónum, herímillum fígghjarmál, bókhald, KT, HR v.m. Í hesum sambandi er vert at viðmerkja, at royndir úr øðrum londum, eitt nú úr Danmark og Íslandi, benda á, at ikki nógv samvirkanarín fara fyri skeytið í sambandi við bygnaðarlaga sundurskiljing.

Umframt varandi útreiðslur verða eisini útreiðslur eina ferð knýttar at bygnaðarligari sundurskiljing – t.d. flytiútreiðslur, útreiðslur til starvssetan og uppvenjing av starvsfólki v.m.

Reguleringútreiðslur

Vit meta, at Modell 1 hevur við sær lægri reguleringútreiðslur í samband við ‘baseline scenaríet’. Hetta hongur saman við, at bygnaðarlig sundurskiljing av NET borgar fyri gjøgnumskygni og økir álitid á marknaðinum við atlit at atgongd til fastnetundirstøðukervið. Væntandi verða færri uppáhald og ákærur um diskriminering. Tó verður framhaldandi tørvur á regulering av atgongdprísunum. Grundað á støddina hjá Samskifti á smásølumarknaðinum, og at Samskifti eigur farnetverkið, er tað okkara fatan, at tað framhaldandi verður móguleiki fyri kærur og mál um ráðandi atferð á smásølumarknaðinum og mál um diskriminering á farnetinum.

52 Hækkanin av húsaleiguni kann tó mótróknast um aðrir leigarar koma til.

7.2 MODELL 2: UPPAFTUR FUNKTIONELLARI SUNDURSKILJING

Modell 2 hevur við sær uppافتur funktionellari sundurskiljing í FT-samtakinum, og ávirkanin av hesum verður sammett við Modell 2. Hetta verður gjørt fyri at greina, um aðrir møguleikar enn bygnaðarlig sundurskiljing kunnu tryggja fult gjøgnumskygni og fría og javna kapping á fjarskiftismarknaðinum.

Talva 29 vísir yvirlit yvir tað ávirkan, sum Modell 2 kann væntast at hava á tey trý yvirskipaðu eyðkennini (kriterier) og tey átta undireyðkennini (underkriterier).

Talva 29

Samanumtøka um ávirkanina við Modell 2: Uppافتur funktionellari sundurskiljing av NET

EYÐKENNI	UNDIREYÐKENNI	MODELL 2 Í MUN TIL model 1
Vælvirkandi smásølukapping	Diskriminerandi atferð hjá undirstøðukervis-eigararum	Í minni mun minka møguleikarnir fyri diskriminering
	Gjøgnumskygni og álit	Í minni mun økt gjøgnumskygni og álit
	Ráðandi atferð á smásølumarknaðinum	Onga ávirkan
Dygdargott undirstøðukervi fyri rímligar prísir	Íløgur í undirstøðukervi	Minni møguleiki fyri kapping um undirstøðukervið millum fipur og 5G netverkini
	Prísir fyri at fáa atgongd	Helst betri fíggjarmøguleikar Onga ávirkan
Virknir (effektive) marknaðir	Samvirkanarárin	Umleið somu samlaðu útreiðslur til lönir og húsaleigu
	Reguleringsútreiðslur	Hægri reguleringsútreiðslur

Kelda: Copenhagen Economics.

Vit halda, at uppافتur funktionellari sundurskiljing – í mun til bygnaðarliga sundurskiljing – ikki í sama mun borgar fyri fullum gjøgnumskygni og ikki tryggjar møguleikan fyri fríari og javnari smásølukapping.

Samstundis verður uppافتur funktionellari sundurskiljing tongd at umleið somu vansom sum bygnaðarlig sundurskiljing, tí ein slík sundurskiljing, tá ið samanum kemur, hevur við sær stórt sæð somu øktu útreiðslur til húsaleigu og lönir sum ein bygnaðarlig sundurskiljing. Tó hevur uppافتur funktionellari sundurskiljing tann lutfalsliga fyrimun, at hon ikki setir í váða verri fíggjarmøguleikar hjá feløgunum.

7.2.1 Ávirkanin av uppافتur funktionellari sundurskiljing

Vælvirkandi smásølukapping

Vit meta sum heild, at Modell 2 fær eina jaliga ávirkan á smásølukappingina, men at enn meiri funktionell sundurskiljing ikki kann væntast at tryggja eina vælvirkandi smásølukapping í sama mun sum ein bygnaðarlig sundurskiljing av NET. Hetta kemur serliga av, at enn meiri funktionell sundurskiljing ikki á sama hátt eggjar til bygnaðarbroytingar í samtakinum ella tryggjar gjøgnumskygni og álit á marknaðinum.

Diskriminerandi atferð hjá kerviseigaranum

Samansetingin í FT-samtakinum kann merkja, at uppافتur funktionellari sundurskiljing av NET framhaldandi eggjar til diskriminering. Uppافتur funktionellari sundurskiljing kann tó móguliga minka um áeggjanina ella móguleikan at gera mannemun.

Ein sovordin sundurskiljing verður tó ikki nóg mikið til at tryggja eina fullkomiliga fría og javna smásølukapping, tí kappingarneytarnir hjá Samskifti óbeinleiðis styrkja figgjarstöðuna við at nýta undirstøðukervið hjá NET.

Gev gætur, at uppافتur funktionellari sundurskiljing av slíkum slagi varð framd í Íslandi í 2015, og at eftir sundurskiljingina vóru fáar kærur frá kappingarneytunum um diskriminerandi atferð. Tó vóru kappingarneytarnir hjá smásøluoperatørinum í samtakinum framvegis afturhaldnir at nýta kervið hjá samtakinum, tí teir á henda hátt óbeinleiðis figgjaðu kappingarneytan.

Vit viðmerkja, at Modell 2 ikki kann væntast at hava ávirkan á áeggjanina til ella móguleikan fyri framtíðar diskriminering viðvíkjandi atgongd til 5G-farnetið hjá Samskifti.

Gjøgnumskygni og álit

Uppافتur funktionellari sundurskiljing fer ikki at tryggja gjøgnumskygni og álit á marknaðinum á sama hátt sum ein bygnaðarlig sundurskiljing. So leingi sum NET og Samskifti eru partar av sama samtaki og hava felags figging, meta vit, at ávísir álitistrupulleikar standa við.

Hendan meting byggir á, at vantandi gjøgnumskygnið og álitið, sum er á marknaðinum í dag, ikki bert er bundið at teimum serligu tiltøkunum, som verða sett í verk í Modell 2. Misálitið byggir í størri mun á 'bleyt' uppáhald um diskriminerandi atferð í mátanum, sum NET ger íløgur, m.a. samtaksbygnaðin og áeggjan í samtakinum.

Nágreiniligar meldingar (rapportering) og økt gjøgnumskygni viðvíkjandi íløgnum í fjarskiftisnetið hjá NET styrkir helst álitið, men væntandi er tað ikki nóg mikið til at tryggja fult gjøgnumskygni, um kappingarneytarnir ikki í nóg stóran mun hava álit á mekanismunum. Soleiðis er t.d. lutvíst í Bretlandi, har smásøluoperatørar, ið kappast, enn hava illgruna um diskriminerandi atferð hóast umfatandi meldingarskipan, sum skal tryggja gjøgnumskygni hjá tí funktionelt sundurskilda netfelagnum.

Umframt at illgrunin um diskriminering stendur við í sambandi við atgongd til fastnetið, fer illgrunin við funktionellari sundurskiljing eisini frameftir at taka seg upp í sambandi við atgongdina til eitt 5G-net, sum FT-samtakið Samskifti bæði eigur og rekur. Tískil eru líkindi til, at álitistrupulleikarnir kunnu versna.

Ráðandi atferð á smásølu-marknaðinum

Tað er okkara meting, at Modell 2 ikki fer at ávirka móguleikan fyri ráðandi atferð í mun til Modell 1. Hetta kemur av, at tað framvegis verður ein aktørur á smásølumarknaðinum við 70-80% í marknaðarparti, og at pástandir um ráðadi atferð í øllum førum ikke eru bundnir til tær dimensiónirnar, sum verða ávirkaðar av eini meiri funktionellari sundurskiljing.

Undirstøðukervi við høgari góðsku fyri rímiligar prísir

Tað er okkara samlaða meting, at Modell 2 væntandi ikki fer at hava stórvegis ávirkan á móguleikan fyri dygdargóðum fjarskiftiskervi fyri rímiligar prísir, samanborið við Modell 1.

Íløgur í netverkið

Uppaftur funktionellari sundurskiljing merkir, at NET og Samskifti framhaldandi eru í sama samtaki.

Við útliti til, at tað frameftir bert verður eitt 5G farnet, eru tí sannlíkindini uppaftur minni fyri kapping um undirstøðukervi ímillum fipur og 5G netverkini samanborið við Modell 1, har fastnetkervið og farnetið eru lögð í heilt sundurskild feløg, ávikavist NET og Samskifti. Isolerað sæð talar hetta fyri færri og seinum ílögum í netverkið.

Øvugt kann tað ikki roknast við, at Modell 2 fer at ávirka figgingarmóguleikarnar hjá feløgnum neiliga, sum harafturímóti er ein váði við Modell 1;⁵³ tó kann váðin avmarkast við at tryggja tann rætta kapitalbygnaðin í teimum nýggju feløgnum.

Prísir fyri atgongd

Tað er í dag bert tørvur á regulering av atgonguprísnum til fastnetkervið. Umframt regulering av atgonguprísnum til fastnetið kann tað frameftir verða tørvur á at regulera atgonguprísir til 5G-netverkið, um so er, at tað bert er eitt av sínum slag. Tað verður støðan bæði undir Modell 1⁵⁴ og Modell 2.

Effektivir marknaðir

Tað er ógreitt, um uppaftur funktionellari sundurskiljing sum heild fer at hava við sær effektivari marknaðir. Vit meta, at Modell 2 í minni mun beinir burtur mógulig óbeinleiðis samvirkanarárin í FT-samtakinum samanborið við Modell 1, men at uppaftur funktionellari sundurskiljing stórt sæð annars hevur við sær umleið somu øking í útreiðslunum til húsaleigu og lønir. Harafturat

53 Um farnetið ikki verður flutt sum partur av bygnaðarligu sundurskiljingini

54

fer Modell 2 møguliga at hava við sær størri tørv á regulering í sambandi við bygnaðarlíga sundurskiljing.

Samvirkanarárin

Eins og við eini bygnaðarlígarí sundurskiljing fer uppáttur funktionellari sundurskiljing at ávirka samstarvið í FT-samtakinum, tí slík sundurskiljing merkir, at samstarvið minkar, og dótturfeløgini flyta í ymiskar bygningar. Tað er okkara meting, at uppáttur funktionellari sundurskiljing hevur við sær somu øktu útreiðslur til húsaleigu og lónir sum ein bygnaðarlíga sundurskiljing.

Longu í dag er virkseml og brotflatar ímillum NET og Samskifti avmarkað. Tað er torført at meta nágreiniliga um, hvørji óbeinleiðis samvirkanarárin eru til staðar, og í hvønn mun tey fara fyri skeytið við uppáttur funktionellari sundurskiljing av NET. Í sambandi við tær viðtalur, vit hava havt, varð áherðsla lögð á, at NET virkar sjálvstøðugt og óheft; hetta bendir tískil á, at samvirkanarárinið longu er avmarkað.

Reguleringsútreiðslur

Vit meta, at við uppáttur funktionellari sundurskiljing av NET verður framhaldandi tørvur á regulering av atgonguprísunum til fastnetið, og at tað frameftir møguliga eisini verður tørvur á regulering av atgonguprísunum til 5G-netverkið. Somuleiðis fara brot á kappingarlógina, framhaldandi at koma fyri. Hetta er eisini stóðan við Modell 1.

Av tí at Modell 2 einans fevnir um uppáttur funktionellari sundurskiljing av NET, er tað okkara meting, at reguleringarkostnaðurin verður hægri enn Modell 1. Hetta kemst av, at illgruni og kærur um diskriminering standa við, so leingi sum ein prínsipiell eggjan er til hetta, samtundis sum Modell 2 er mett at hava avmarkaða ávirkan á álitid á marknaðin.

Harátturat verður uppáttur funktionellari sundurskiljing, fyri at bøta um gjøgnumskygni og álit á marknaðin, helst bundin at eini røð av meldingum frá NET fyri at vísa á, at eingin mannemunur verður gjørdur. Tað kann verða kostnaðarmikið støðugt at viðlíkahalda hesa meldingar, sum ikki eru neyðugar við eini bygnaðarlígarí sundurskiljing. Royndir úr Nýsælandi og Danmark vísa, at har varð avgjørt at seta í verk eina bygnaðarlíga sundurskiljing, lutvíst av breiðum strategiskum og handilsligum grundum, men lutvíst eisini, tí at ætlanin var at sleppa av við tær tyngjandi skyldurnar til regulering, sum tey vóru bundin til í sambandi við eina funktionella sundurskiljing.

ADDENDUM

A. Grundin fyri hesum Addendum

Uppgávulýsingin fevnir ikki beinleiðis um eini meting av, hvar ognir og virkseimi í sambandi við farnetið best verður lagt fyri at fáa fult gjøgnumskygni og fría og javna kapping.

Støðið er tvey óheft 2G/3G/4G netverk, sum ávikavist Samskift og Nema eiga, og tískil er spurningurin um, hvørt farnetið átti at verið flutt frá Samskifti til eitt sundurskilt NET, heldur ikki so aktuelt.

Í sambandi við okkara greining hava við kortini hildið, at spurningurin verður viðkomandi frameftir í sambandi við 5G, sum er í væntu, har tað møguliga ikki er fíggarligt grundarlag fyri tveimum netverkum, ið kappast í Føroyum. Ein fløga í eitt nýtt 5G farnet kostar eina trísiffráða milliánaupphædd, tí tað krevur útskipting av bæði hardware og software v.m. í stórum pørtum av farnetinum. Samskifti er, sum nevnt í frágreiðingini, longu byrjað at etablera eitt nýtt 5G farnet. Nema hevur ikki tikið avgerð enn, um tey fara undir at stovna egið 5G farnet, men sum nevnt í frágreiðingini er tað – sambært teimum virkandi, vit hava tosað við – mest sannlíkt, at Nema fer at leiga seg inn á 5G-farnetið hjá Samskifti.

Um so er, at Nema skal leiga seg inn á farnetið hjá Samskifti, er vandi fyri, at somu trupulleikar sum góvu høvi til hesa greining – nevnliga vantandi gjøgnumskygni og álit, umframt illgruna um diskriminerandi atferð – eisini frameftir kann koma fyri, tá ið tað ræður um atgongd til farnetið.

Umframt váðan fyri framhaldandi illgruna um diskriminering viðmerkja vit, at bygnaðarlig sundurskiljing í øðrum londum hevur havt við sær, at partar av farnetinum eru fluttir til netfelagið. Hetta var t.d. støðan í Danmark og í Íslandi.

Við tí í huga at veita góða ráðgeving hava vit tí valt í hesum Addendum at lýsa tvístøðuna, sum vit halda, at tey, ið taka avgerð í Føroyum, koma í, tá ið 5G verður virkið.

B. Praktisk stig at taka í sambandi við møguliga flyting av farnetinum

Tað eru í roynd og veru fleiri møguleikar, hvussu ein møgulig flyting av farnetinum til NET kann setast í verk, t.e. nágreinilghvørjar ognir og hvat virkseimi skal flytast. Tað er tískil møguligt at flyta einans nakrar av ognunum.

- Core-netið
- Spektrum-loyvi (licenser)
 - Í ymiskum spektrumbondum
- RAN (antennur v.m.)
- Viðkomandi undirstøðukervið knýtt til farnetið, íroknað backhaul og mastrar, sum longu liggja hjá NET í dag.

Tað verður í prinsippinum møguligt einans at flyta spektrumloyvi og RAN bundið at ávísam ættarliðum av farnetinum (t.d. bara 5G ella bara 2G-4G). Tað verður eisini í prinsippinum møguligt at stovna eitt triðja og sjálvstøðugt kervisfelag til farnetið.

Í hesari frágreiðing gera vit ikki eina ítøkiliga meting av, júst hvørjar ognir skulu flytast. Í staðin gera vit eina generella meting av, hvørja ávirkan ein flyting – av í øllum førum einum stórum parti av 5G-netinum (íroknað RAN) – hevur við sær. Á tann hátt er møguleiki fyri, at t.d. core-netið verður verandi í Samskifti, sjálvt um avgerð verður tikin um at flyta aðrar partar av farnetinum til NET.

Í parti 6.1.1. er tilskilað, at við einari bygnaðarligari sundurskiljing av NET frá FT verður tørvur á, at NET verður væl bjálvað figgjarliga. Verður valt, at eisini farnetið skal flytast frá Samskifti til NET, verður figgingartørvurin uppaftur størri, tí íløgan í 5G verður stór. Ein avhending av 5G netinum eigur tí at verða ókeypis fyri at styrkja figgingarmøguleikarnar hjá NET.

C. Væntaðu avleiðingarnar av møguliga at flyta mobilnetið til NET

Vit halda, at ein møgulig flyting av farnetinum fer at hava fleiri avleiðingar við sær, og at spurningurin, um farnetið skal flytast, veldst, um myndugleikarnir vilja raðfesta fult gjøgnumskygni og javna smásølukapping, sum talar fyri at flyta farnetið, ella kervis-kapping, ið talar fyri at varðveita farnetið í Samskifti.

Øðrumegin fer ein flyting til NET av ávísum ognum og virkseimi, ið er bundið at farnetinum, í breiðasta høpi at tryggja fult gjøgnumskygni og økja um møguleikan fyri einari vælskipaðari smásølukapping. Hetta kemur av, at ein flyting tryggjar, at tað ei heldur verður nøkur áeggjan til diskriminering í sambandi við atgongd til farnetið. Hetta, ella illgrunin um diskriminering, kann annars verða ein møguligur trupulleiki komandi árinum, um Samskifti verður eigari av Føroya einasta 5G-netverki – sum kanska ikki er óhugandi.

Sum viðmerkt í kapitli 3 er í dag ikki eintýdd tekin um vantandi kapping á marknaðinum fyri fartelefontænastur. Kortini verður ein vandi fyri, at smásølukapping viknar frameftir, um bert ein smásøluoperatørur eigur tað einasta 5G-netverkið.

Hinumegin fer ein flyting av farnetinum at minka um møguleikarnar fyri virknari kapping á undirstøðukervinum, sum annars kundi verið millum fipurnetverkið hjá NET og 5G-netverkið hjá Samskifti. Ferðin á einum 5G-neti kann sammetast við ferðina á einum fipurneti, og tí kann kapping taka seg upp millum hesi net viðvíkjandi 'last mile' sambandinum, t.e. tí parti av netverkinum, sum endabrúkarin samvirkar við. Slík kapping kann medvirka til at tryggja báðum pørtum áeggjan til at breiða fjarskiftiskervið út. Royndir vísa, at kapping um undirstøðukervi søguliga hevur verið umráðandi í Føroyum. At breiða fipur út hevur gingið sera seint, sum kann vera orsakað av vantandi kapping um kervið – umvent hevur útbreiðslan av 4G verið skjótari, sum kann vera av tí kapping um undirstøðukervið, sum hevur verið millum Samskifti og kappingarneytan Nema.

Mydugleikarnir skulu soleiðis velja, um teir vilja raðfesta gjøgnumskygni og javna smásølukapping ella kapping um undirstøðukervi. Sum liður í hesari raðfesting kunnu myndugleikarnir meta um, hvør støða er lættari at handfara:

1. møgulig diskriminering ella illgruni um tað, sum kann standast av, um Samskifti varðveitir farnetið – sum í ávísan mun kann handfarast við regulering og kappingarlóg – reelt sami trupulleiki, sum gav høvi til hesa frágreiðing (greining), ella

2. vantandi kapping um undirstøðukervi og minni eggjan til at gera íløgur í undirstøðukervi – sum higartil hevur verið ein stórir trupulleiki á fastnetøkinum – sum í ávísan mun kann handfarast við virknum ognarskapi frá eigaranum Føroya landsstýri ella aðrar áeggjanir til at breiða út netverkið, herímillum stuðul.

Aðrar ávirkanir

- Hóast tað minkar um kappingina um undirstøðukervið at flyta farnetið, sum lýst omanfyri, er ein neilig ávirkan á íløgurnar í kervi ikki heilt eintýdd. Orsøkin er, at ein bygnaðarlig sundurskiljing, sum fevnir um at flyta farnetið, hevur við sær, at sama felag eigur alt undirstøðukervið. Tað minkar um vandan fyri viknaðum fíggjngarmøguleikum samanborið við, at alt NET verður flutt.
- Undir viðtalunum hava nakrir aktørar eisini argumenterað fyri, at um farnetið verður lagt í NET, kann hetta hava við sær, at íløgurnar verða vánaligari ella seinførari, enn um Samskipti stóð fyri hesum – helst orsakað av vantandi kundasambandi til endabrúkararnar.

Nevndu grundgeving leggja vit ikki stórvegis dent á av trimum grundum.

Í fyrst lagi hevur vantandi kundasamband sambært NET ongan trupulleika í dag í mun til íløgurnar hjá NET í fastnetið. *Í øðrum lagi* eigur NET at hava stóran áhuga fyri at veita tænastr, sum endabrúkarin spyr eftir, tí óbeinleiðis hevur tað við sær eftirspurning eftir tænastr frá smásøluoperatørunum. *Í triðja lagi* hava vit gjøgnum viðtalurnar skilt, at vantandi kundasamband ikki verður mett sum nakar trupulleiki í øðrum londum, har partar av farnetinum liggja í kervisfelagnum. Tað eigur soleiðis at vera møguligt at loysa møguliga tvørrandi fatan hjá NET um tørvin hjá endabrúkarunum gjøgnum vælskrivaðar sáttmálar, so at NET sáttmálaliga hevur skyldu til at veita tað, sum smásøluoperatørarnir hava fyri neyðini.

BÓKMENTALISTI

- BEREC (2011), Guidance on functional separation – Annex I, Functional separation in practice: EU experiences.
- Cave, M. (2006), Six Degrees of Separation, Operational Separation as a Remedy in European.
- Cullen International (2019), Models of separation, equivalence of treatment and the role of the supervisory committee.
- Henten, A. og Falch, M., Samfundsøkonomen (marts 2012), Konkurrence og regulering inden for telesektoren.
- Hutton, G. (2019), Briefing paper, BT and Openreach.
- Ofcom (2016), Strengthening Openreach's strategic and operational independence proposal for comment.
- Oxera (2009), Separating incumbents: panacea or a sledgehammer to crack a nut?
- Oxera (2009), Vertical functional separation in the electronic communications sector.
- SPEKT (2018), P/F FT Net, Frágreiðing, um greining av javnbjóðis atgongd til tænarur hjá FT Net.
- SPEKT (2019), P/F Net Eftirmering frá mars 2019 viðvíkjandi broytingum, sum eru gjørdar í mun til tilmælini um javnbjóðis atgong til tænarur hjá NET.
- Telecommunications Regulation. COMMUNICATIONS & STRATEGIES, no. 64, 4th quarter.
- Vinnumálaráðið et al. (2004). Kervisfrágreiðingin. Tórshavn.
- Vinnumálaráðið (2006), Eftirmering av bygnaðinum hjá P/F Telefonverkinum (Føroya Tele Samtakinum), ið varð settur í verk í juli 2005.
- WIK-Consult (2014), Analysis of market structures in the Danish broadband market.

SKJAL 1. VIÐTALUR

Talva 30

Yvirlit yvir viðtalur

FYRITØKA	NAVN	TITEL
NET	Hákun Steingrímsson	Nevndarformaður
FT	Jan Ziskasen	Stjóri
NET	Páll H. Vesturbú	Stjóri
NET	Erik Engelbrecht Thomsen Páll H. Vesturbú	Wholesale Manager Stjóri
FT	Bjarni Arnason Johnni Meinhard Poulsen	Nevndarformaður Næstformaður
Elektron	Ulla Joensen	Stjóri
Nema	Gudny Langgaard Rúnar Reistrup Rói Poulsen	Stjóri Nevndarformaður CSO
Tosa	Tummas Við Skipá Tróndur Hentze Sørensen	Stjóri Nevndarformaður
Politikarar	Bárður Nielsen Jørgen Niclasen	Løgmaður Fíggjarmálaráðharri
Samskipti	Hans Langgaard	Fyrrv. Stjóri
SPEKT	Jóhannes Færø	Statsaut. revisor
Myndugleikar	Terje Sigurðsson Jógvan Thomsen Marnir Jacobsen	Stjóri, Kappingareftirlitið Stjóri, Fjarskiptiseftirlitið Búskaparfrøðingur, Fjarskiptiseftirlitið
INTERNATIONALE AKTØRER		
Nordea	Anne-Mette Paaske Henrik Sørstrøm	Senior Relationship Manager Chief Advisor
Mila	Jón Ríkharð Kristjánsson	Stjóri
Yousee	Jacob Mortensen	Fyrrv. Stjóri

SKJAL 3. NEVND OG NEVNDARLIMIR

Føroya Tele P/F		
1	Bjarni Arnason	Formaður
2	Johnni Meinhard Poulsen	Næstformaður
3	Annbritt Tummasdóttir Nielsen	Nevndarlimur
4	Lena Lindenskov Mohr	Nevndarlimur
5	Finnbjørn Simonsen	Starvsfólkavaldur
6	Levi Tróndarson Nybo	Starvsfólkavaldur
7	Ólavur Simonsen	Starvsfólkavaldur
FT Net P/F		
1	Hákun Steingrímsson	Formaður
2	Mimi Steintórsdóttir	Næstformaður
3	Gudny Langgaard	Nevndarlimur
4	Jan Ziskasen	Nevndarlimur
5	Niels á Reynatúgvu	Starvsfólkavaldur
6	Rúni Árting	Starvsfólkavaldur
FT Samskipti P/F		
1	Jan Ziskasen	Formaður
2	John Frits Syderbø	Nevndarlimur
3	Símun Skaalum	Nevndarlimur
Shefa P/F		
1	Jan Ziskasen	Formaður
2	Símun Skaalum	Nevndarlimur
3	Óli Meinertsson Hansen	Nevndarlimur
Shefa Telecom Ltd.		
	Páll Højgaard Vesturbú	Stjóri
Televarpið P/F		
1	Jan Ziskasen	Formaður
2	Páll Højgaard Vesturbú	Nevndarlimur
3	Símun Skaalum	Nevndarlimur
Føroyska Nummar Felagið Sp/f		
	Gudny Langgaard	Formaður
	Jan Ziskasen	Nevndarlimur
	Tummas Við Skipá	Nevndarlimur
Í/F Samtakið Klintra/Føroya Tele		
	Jan Ziskasen	Formaður
	Jógvan Kristiansson Glerfoss	Nevndarlimur
Formula.fo P/F		
	Niels Winther Poulsen	Formaður
	Jan Ziskasen	Nevndarlimur
	Hans Jákup Langgaard	Nevndarlimur
	Limberg Michelsen	Nevndarlimur
	Petur Mittún	Nevndarlimur
Formula Solutions P/F		
	Árni Arge	Formaður
	Fróði Magnussen	Nevndarlimur
	Kim Morgan Ejdesgaard	Nevndarlimur

SKJAL 4. YVIRLIT YVIR KÆRUR HJÁ FJARSKIFTIS- OG KAPPINGAREFTIRLITINUM

1. Kæra frá einum arbeiðstakara um, at FT Samskifti hevði flutt telefonnummar til arbeiðsgevaran (12. november 2020 – málsnr. 20/00534). Endað.
 - Uppsagdur persónur kærði FSE um, at hann ikki kundi fáa sítt privata telefonnummar aftur frá arbeiðsgevaranum, sum hevði goldið haldið, meðan viðkomandi arbeiddi hjá honum. FSE sendi tilráðing til FT um, hvussu teir frameftir skuldu bera seg at í líknandi førum.
2. Kæra frá Hey om margin squeeze á breiðbandi (19. juni 2018 – 21/00353). Undir viðgerð
 - Hey (í dag: Nema) kærir um margin squeeze frá FT viðvíkjandi DSL-tænastum. Málið er til viðgerðar hjá Fjarskiftiseftirlitinum, men er nógv seinkað orsakað av vantandi upplýsingum frá Hey (m.a. av sjúku).
3. Kæra um útihýsandi atburð frá FT Samskifti (mál: 18/00268 Kappingareftirlitið)
 - Kæran snýr seg um eina gávu á 100 GB, sum FTS gav øllum kundum í apríl 2018 at brúka fram til ársenda, eftir at Nema hevði bjóðað eina data-rollover vøru. Málið er undir viðgerð.
4. Kæra frá advokatinum hjá Nema um prísdumping 6. juni 2018. Áheitan frá Kappingareftirlitinum, dagf. 18/01-2021, á Føroya Rætt um loyvi til eftirlitskanning og úrskurður hjá rættinum 20. jan. 2021 um loyvi til kontroleftirlit.
 - Henda kæra um prísdumping (predatory pricing) varð stílað bæði til FSE og Kappingareftirlitið. Málið snúði seg um, at Hey (í dag: Nema) hevði almannakunngjørt eina nýggja vøru („Datarull“), sum gav kundunum hjá Hey móguleika at goyma ónýtta dátunýtslu til næsta mánað. FT Samskifti sendi fáar dagar seinni líknandi tilboð og gav sínum kundum 100 GB av eyka data ókeypis og óbiðið – at nýta árið út (stívliga 8 mánaðir, 25. apríl-desember 2018).
 - Kæran gav høvi til, at FSE setti í verk kanning fyri at fáa skil á, um tað var viðkomandi at áleggja skyldur. Kanningin bar við sær, at FSE skilgreinaði ein nýggjan serskiltan marknað (Marknað 10 – marknaður fyri fartelesfonhald við talu, sms og dátum til privatkundar) og tilnevndi FT Samskifti sum SMP-operatør á marknaðinum.
 - Fjarskiftiseftirlitið metti tó ikki, at grundarlag var fyri at áleggja ex ante skyldur í málinum, tí talan var um eitt ex-post brot, sum av røttum kom undir kappingarlógina. Tó boðaði FSE frá, at tey til eina og hvørja tíð kundu taka spurningin upp aftur til nýggja viðgerð, um tey mettu, at orsøkir vóru til tess.
5. Kæra 2 frá Tosa om samráðingarstøðu og MVNO-prísir hjá Føroya Tele (4. september 2017 – málsnr. 17/00261) Endað.
 - Kæra frá Tosa í sambandi við ynski um at gera sáttmála við FT Samskifti um MVNO. Kært varð um hesi viðurskifti í FT-samtakinum:
 1. Prísdiskriminering
 2. Vantandi gjøgnumskygni
 3. Seinfør viðgerð av umsókn
 4. Sami figgjarleiðari í smásølu- og heilsóludeild
 - Viðv. pkt. 1–3: FSE skrivaði notat í samstarvi við Nordic Connect, har niðurstøðan var, at ikki var grundarlag at reka MVNO-virksemi við teimum prísum, sum FT bjóðaði.
 - Viðv. pkt. 4: FSE metti ikki, at neyðuga grundarlagið var fyri at áleggja veitara við ráðandi marknaðarstøðu skyldur um funktionellan atskilnað, jbr. § 16, stk. 2.

5. Kæra frá Hey viðvíkjandi Arctic Mobile (11. august 2017 – málsnr. 21/00352). Bíðar eftir viðgerð.
 - Tað hevur ikki verið orka til at viðgera málið.
6. Kæra 1 frá Tosa om samráðingarstøðu og MVNO-prísir hjá Føroya Tele (18. november 2016 – málsnr. 17/00076). Endað.
 - Kæra frá Tosa om seinføra viðgerð hjá FT. Kæran endaði við, at FSE heitti á Samskifti um at byrja samráðingar við Tosa.
7. Samskifti millum Fa Glotti og FT Net um Thor-IX (15. mai 2017 – málsnr. 17/00152). Endað.
 - Kæra frá Glotta um atgongd til THOR-IX (Internet Exchange) hjá NET. Glotti hevði ætlanir um at knýta seg til THOR-IX fyri at bjóða eina innihaldstænastu til fipurkundarnar hjá Glotta. Kæran snúði seg m.a. um, at FT Net avmarkar ferðsluna í THOR-IX til føroyska ferðslu burturav. Við tí grundgeving, at IX vanliga ikki verður nýtt til transittrafikk, men bert til samskifti við aðrar operatørar, sum eru knýttir til sama IX, herímillum møguligar uttanlandsoperatørar frameftir, helt FSE, at grundarlag ikki var undir kæruni hjá Glotti. FSE tók tí avgerð um ikki at gera meira við málið.
8. Kæra í sambandi við Totalview umstilling, misnýtslu av ráðandi marknaðarstøðu og óhóskandi samband millum Føroya Tele og Formula (5. september 2016 – málsnr. 16/00300). Endað.
9. Kæra frá Vodafone – Áheitan um semingsfund viðvíkjandi MPLS mánaðargjaldi hjá FT-Net (13. oktober 2015 – málsnr. 15/00292). Endað.
10. Kæra frá Vodafone – Summarhús Televarp, EJ (2. juli 2015 – málsnr. 15/00234). Endað.
11. Kæra frá Vodafone – Samnet & fipur útsøluþrísir (latin Kappingarráðnum) (7. mai 2015 – málsnr. 15/00233).
12. Kæra frá PG viðv. Rættinum hjá Føroya Tele at strika telefonhald hjá Vodafone (28. januar 2015 – málsnr. 15/00057). Endað.
13. Kæra frá Vodafone – Áheitan um semingsfund viðvíkjandi terminerings- og accessþrísium (4. november 2014 – málsnr. 14/00309). Endað.
14. Kæra frá Vodafone – Áheitan um semingsfund viðvíkjandi BSA mánaðargjaldi (4. november 2014 – málsnr. 14/00308). Endað.
15. Kæra frá Elektron um, at FT Net ætlar at áleggja sínum kundum ávísar útreiðslur, sum NET fær í sambandi við skifti av tøkni frá Cisco til Ericsson (11/00243, Kappingareftirlitið).
 - Málið endað, tí NET tók avgerðina aftur eftir at hava tosað við Kappingareftirlitið.
16. Vodafone kærir um selektiva þrísáseting hjá FT (11/00141)
 - Kært varð um, at FT hevði tvær ferðir vent sær til kundar hjá Vodafone og bjóða teimum lagaligar þrísir. Málið varð avvíst vísandi til § 20 í kappingarlógini.
17. Kæra um netsíðuvirksemið hjá Føroya Tele (mál:11/00227).
 - Kæra um portal.fo. Víst var til avgerð í máli nr. 10700037, at vit í næstum fóru at kann, um tilsøgnin var fylgd. Málið niðurlagt sbrt. § 20 í kappingarlógini.
18. Kæra frá PP um hald hjá Føroya Tele (13. april 2011 – 11/00100). Endað.
19. Kæra frá Vodafone til Vinnukærunevndina viðvíkjandi avgerð hjá Fjarskiftiseftirlitinum um áseting av termineringsþrísium (24. oktober 2011 – málsnr. 11/00264).
20. Kæra frá Vodafone um, at Føroya Tele noktar Vodafone at brúka vanligt ADSL sum ‘data backbone’ til GSM/3G radiostøðir (18. februar 2011 – málsnr. 11/00061). Endað.

21. Kæra frá Vodafone um, at Føroya Tele noktar Vodafone at brúka vanligt ADSL sum data backbone til GSM/3G radiostøðir (18. februar 2011 – málsnr. 11/00061).
22. Kæra frá Vodafone viðvíkjandi atgongd til samhýsing (7. juli 2010 – málsnr. 10/00187).
23. Kæra frá Vodafone viðvíkjandi atgongd til svart fípur (mai 2010 – málsnr. 10/00143).
24. Kæra frá Elektron um, at NET hevur misbrúkt sína ráðandi marknaðarstöðu í sambandi við MPLS/VPN net (10/00257, Kappingareftirlitið).
 - Ítøkiliga helt kærarin, at NET hevði lagt teimum forðingar í vegin fyri kundar, sum ætlaðu at skifta til aðrar útbjóðarar. NET kom við tilsøgn, sum Kappingareftirlitið gjørdi bindandi.
25. Kæra frá Dimmalætting um portal.fo (mál 10/00037 Kappingareftirlitið).
 - Kæran var um portal.fo, har uppáhaldið var, at heimasíðan varð rikin við halli. Kappingareftirlitið kom til somu niðurstøðu. FT gav tilsøgn um at reka portal.fo við yvirskoti.
26. Kæra frá Vodafone til Vinnukærunevndina viðvíkjandi tillagan av termineringsprísnum (13. november 2009 – málsnr. 10/00100).
27. Kæra frá privatpersóni um kopargjald (18. august 2009 – málsnr. 2009091).
28. Kæra frá Kall um samtrafikk rokning frá FT Samskifti (2. februar 2007 – málsnr. 2007008).
29. Kæra frá Elektron um kervisatgongd (16. mars 2006 – málsnr. 2006022).

SKJAL 5. KÆRA OG UPPSKOT TIL KAPPINGAREFTIRLITIÐ FRÁ ELEKTRON OG VODAFONE

Støðan við óheftni millum Samskipti og NET verður lýst í kæruskrevi „*Trupulleikar við bygnaðinum á FT-Net*“ frá Bjarna Askham Bjarnason, táverandi stjóra í Vodafone, og Niels Christian Nolsøe, táverandi stjóra í P/F Elektron, til Kappingareftirlitið tann 20/12- 2010, har m.a. verður tikið samanum soleiðis:

1. *Ætlanir við einum óheftum netfelagið í Føroyum hava ikki virkað sum ætlað.*
2. *Netlagið FT-Net virkar eftir okkara tykki ikki óheft, og hetta skaðar kappingina á føroyska marknaðinum og forðar fyri menning og nýhugsan.*

Herumframt verður sagt:

Fyri menningina og kappingina á kunningar- og samskipti marknaðinum (KST) hevur tað stóran týðning, at eigarin av undirstøðikervinum ikki leggur forðingar fyri virkseimið hjá KST veitarum.

Útbjóðarar av KST skulu viðgerast eins. Gjøgnumskygni má vera í virkseminum og pengastreymurin millum FT-Net og samtakið annars.

Tilmæli

Vit mæla tí til, at framd verður ein strukturel sundurskiljan av FT-Net og TFL. Feløgini eiga at verða skild sundur og virka óheft av hvørjum øðrum lögfrøðiliga, búskaparliga og leiðsluliga og ognarliga.

Fyrimunir við hesum eru:

- *FT-Net ikki longur hevur felags áhugamál við nakran veitara á marknaðinum*
- *FT-Net ikki longur hevur incitament at tryggja lættari atgongd til egið felag ella misbrúka handisliga vitan*
- *At regulering av atgongd verður munandi lættari og einföld fyri Fjarskiptiseftirlitið*
- *At tvey sjálvstøðug feløg fáa betri effektivitet við ognarligari sundurskiljan, tí færri funktiónir gera støðuna einfaldari við at máta mál og output*

Í síðsta enda ger ein sundurskiljing av feløgunum, og harav øktari kapping, betri tænastrur til kundan, sum eru fyrítøkur, stovnar og einstaklingar í Føroyum. Tænastrur kunnu helst gerast bíligari og betri, og menningin av tænastruútbøðum verður skjótari.

Vit mæla eisini til, at farið verður undir eina tilgongd, har feløgini verða sundurskild vid at:

Landið flytir FT-Net frá at vera eitt dóttirfelag til at sjálvstøðugt felag í mun til TFL

- *At nevndin í FT-Net verður vald óheft av áhugamálum hjá veitarum*
- *At FT-Net og TFL ikki húsast undir somu lon*
- *At FT-Net ikki kappast við sínar kundar (ið eru fjarskiptisveitarar til endabrúkaran)*